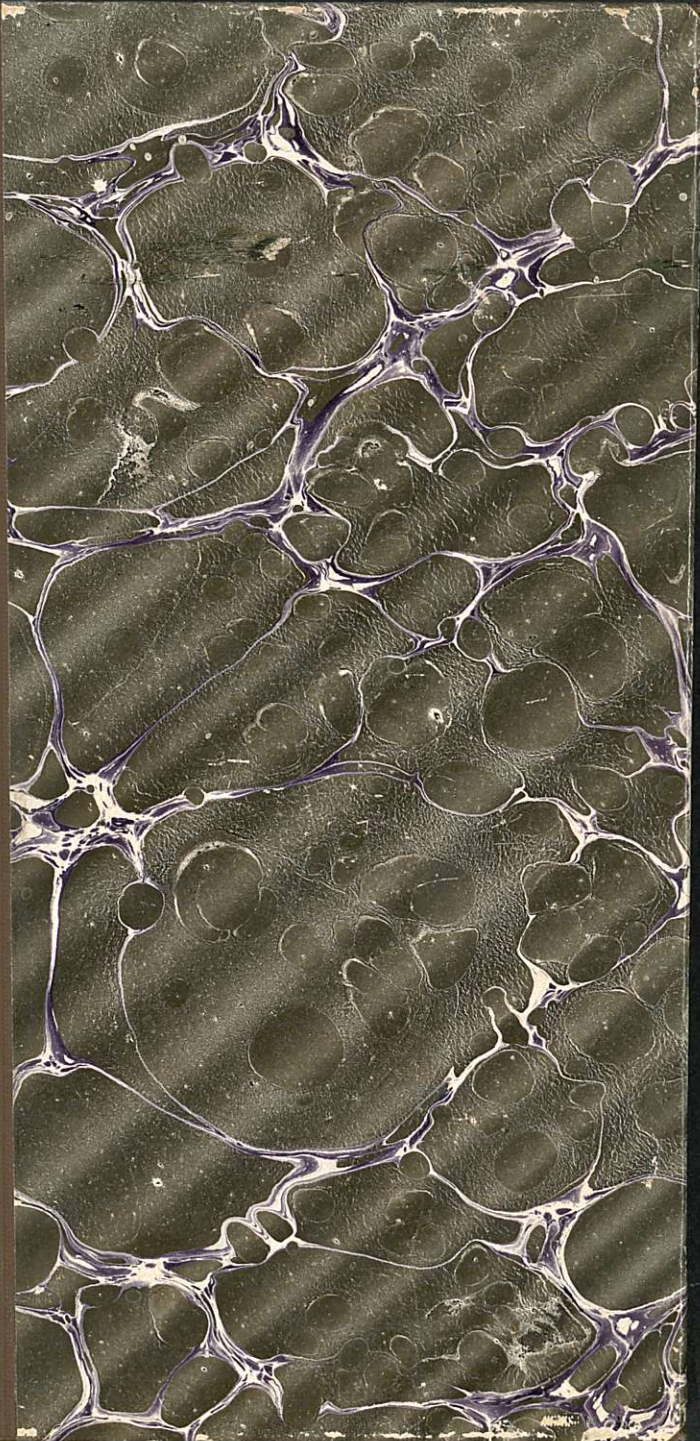

2
en

KULTAKUNINGAS

Olli Karila

SATAKUNNAN KIRJATEOLLISUUS OY PORI

79

KULTAKUNINGAS

[Niilo Pärnänen]

OLLI KARILA

KULTAKUNINGAS

SEIKKAILUROMAANI

PORISSA
SATAKUNNAN KIRJATEOLLISUUS OY.

SATAKUNNAN KIRJATEOLLISUUS
OY:N KIRJAPAINO, PORISSA 1926

ENSIMÄINEN OSA

I.

Mr. James Business oli närkästynyt.

Uutiset suurten miesten sekä mielen- että terveydentilasta leviävät nopeasti.

Kaikki tiesivät, että mr. James Business, New Yorkista, oli närkästynyt. Sanomalehtimiehet tiesivät sen jo niin aikaiseen aamulla, että he olivat kokoon-tuneet mr. James Businessin liikepalatsin pääoven edustalle, ennenkuin mr. Business sinne oli vielä saapunutkaan.

Sitten mr. Business saapui ja satalukuisen sanomalehtimiesjoukon viimeisetkin unentähteet kaikkosivat, kun he koettelivat kuroitella kaulojaan nähdäkseen jotakin ja pienempikokoiset — pienemmistä sanomalehdistä, sillä suuremmilla sanomalehdillä oli aina varastossa pitkiä miehiä tällaisia tärkeitä tilaisuuksia varten — koettelivat kysellä toisilta, mitä he näkivät.

Ja äkkiä tapahtui se, mikä vahvisti sanomalehtimiesten pahimmatkin epäluulot oikeiksi:

Mr. James Business nousi autostaan. Hänen leukansa liikkuivat. Hän jauhoi suussaan purukumia.

(Mr. Businessin leuat jauhoivat aina purukumia. Mr. Businessilla oli nimittäin purukumitehdas ja

kaikki, hänen alaisensa, hänen liiketuttavansa, hänen velallisensa ja hänen velallisiksiin pyrkivät, kaikki he kunnioituksesta ja alamaisuudesta myöskin jauhoivat purukumia. Jos Kaarle V saattoi sanoa, ettei hänen valtakunnassaan aurinko milloinkaan laskenut, niin saattoi mr. Business sanoa, etteivät hänen valtakuntansa alamaisten leuat olleet milloinkaan jauhamatta, ei yöllä eikä päivällä.)

No niin, mr. Business nousi autostaan. Kaksi vahtimestaria oli ovea avaamassa ja heidän takanaan näkyi rivi juoksupoikia.

Sanomalehtimiehet kuroittelivat kaulojaan.

Mr. Business meni kiireesti katukäytävän yli. (Mr. Business meni aina kiireesti.) Hän ei tervehtinyt ketään. Vahtimestarit valahtivat kalpeiksi, juoksupojat jäykistyivät, sanomalehtimiesten joukosta kuului käheä huudahdus ja kaikkien leuat pysähtyivät silmänräpäyksen ajaksi jauhamistouhussaan.

Mr. Business ei ollut ketään tervehtinyt!

Se oikeutti jokaisen ajattelemaan mitä hyvänsä, se saattoi merkitä maailmansotaa, se saattoi merkitä sopivankokoista maanjäristystä taikka täydellistä pyörremyrskyä pörssissä. Sillä jokainen tiesi, että milloin mr. Business autosta astuessaan ei tervehtinyt, silloin olivat vakavat, äärimmäisen vakavat asiat kysymyksessä.

”Maailmankaikkeuden” ensimmäinen reportteri uskalsi astua kaksi askelta. Hän lähestyi vasemmanpuolista vahtimestaria. Hänen kätensä vapisivat, mutta hän oli sanomalehtimies.

”Kuulkaa, anteeksi...” sanoi hän.

Vahtimestari silmäsi häneen verenhimoisesti ja sanoi julmasti, mutta hiljaa:

”Pois!”

”Ameriikan Toivon” reportteri yritti lähetä autonkuljettajaa. Autonkuljettaja heilautti kädessään tyhjää bensiinikannua. Reportteri vetäytyi takaisin.

Ilmeisesti elettiin historiallisia hetkiä.

Vahtimestarit sulkivat ovet kalpeina. Juoksupojat katosivat näkyvistä. Sanomalehtimiehet kiiruhtivat toimituksiinsa miettien otsikoita ja alaotsikoita.

Mitä tapahtuu mr. James Businessin konttorissa? Mitä James Business ajattelee?

Mutta sitä ei toistaiseksi tietänyt kukaan muu kuin mr. Business itse. Eikä hän sitä sanonut.

* * *

Mr. Business nousi hissiin. Sen ajan, minkä hän oli hississä, oli hissipoika hengittämättä. Sillä, niinkuin sanottu, mr. Business oli närkästynyt. Hän meni omaan huoneeseensa (ei tarvinne huomauttaa, että kaikki huoneet olivat mr. Businessin). Hän ei ollut antanut vahtimestareille ei hattuaan, ei keppiään, ei hansikkaitaan eikä päällystakkiaan. Se oli äärimmäisen paha merkki. Ilmapuntari osoitti hirmumyrskyä, horisontti oli pikimusta.

Mr. Business riisui päällystakin ja heitti sen, sekä kepin, hatun ja käsineet yhdelle niistä norsunnahkaisista nojatuoleista, joita hänen huoneessaan oli kaksitoista. (Huom.! Taattua norsunnahkaa. Businessin huonekalut ovat parhaat maailmassa!) Mr. Business osasi itse riisua. Hän osasi taidon niiltä ajoilta, jolloin hän riisui vaatteita muilta ja sai viisisenttisiä.

Sitten hän istuutui toiselle niistä kahdestatoista nojatuolista ja painoi kellonappulaa.

Mr. Money, hänen ensimmäinen sihteerinsä, ilmaantui kuin Mefisto Faustissa yhdestä niistä kuudesta ovesta, jotka olivat huoneessa.

”Ääh...” äänsi mr. Business raivoissaan.

”Aivan oikein, mr. Business”, sanoi mr. Money kunnioittavasti. Hän sanoi aina kaikki kunnioittavasti.

”Mi... mi... mitääh?” jatkoi mr. Business.

”Niin.”

Sitten mr. Businessin ja mr. Moneyyn leuat jauhoivat hetken aikaa purukumia. Purukumi vaikutti tyynnyttävästi mr. Businessiin.

”Sähkösanoma!” sanoi mr. Business.

”Aivan oikein, sain sen tänä aamuna. Kuuluu: Mr. Businessista hävytön kirjoitus Suomessa. Pieni roskalehti. Asialla ei mitään merkitystä. Mikään lehti ei ole lainannut.”

”Ääh...”, ähkyi mr. Business. ”Onko siinä ’hävytön’?”

”Aivan oikein, mr. Business: hävytön.”

”Hä-vy-tön!” kertasi mr. Business.

”Aivan oikein.”

Mr. Business jauhoi purukumia.

”Kirjoitus! Lukekaa!”

Mr. Money livahti huoneesta sähkön- ja palasi valon nopeudella, kädessään muutamia paperiliuskoja.

”Istukaa!”

Mr. Money istui niin nopeasti, että oli vähällä istah-

taa lattialle. Hänellä ei ollut aikaa katsoa, oliko hänellä tuoli takanaan, eikä mr. Business sietänyt viivyttelyä.

Mr. Money uskalsi yskäistä ja alkoi sitten:

”Ylös orjuudesta! Euroopan Yhdysvaltoja rakentamaan!”

”Eurooppa elää Ameriikan orjuudessa. Maailmansota ja keskinäiset riitamme ovat meidät köyhdyttäneet, mutta me emme ole mitään oppineet emmekä mitään unhoittaneet. Me emme ole kohoittaneet työtä sille kuuluvaan arvoon, vaan me olemme tehneet velkaa, velkaa ja taaskin velkaa. Me olemme lainanneet Ameriikalta, taikka, miksi emme sanoisi asiaa suoraan, mr. James Businessilta, sillä Ameriikka on sama kuin mr. Business. Ja mr. Business on meille lainannut. Miljaardin miljaardin jälkeen. Me olemme nyt velassa Ameriikalle korviamme myöten, enemmänkin, meidän lakkimme tupsuakaan ei enää näy siitä dollarisuosta, johon me olemme uponneet. Me olemme velkaorjuudessa. Meidän maamme ja omaisuutemme, meidän luonnonrikkautemme ja tuotantolaitoksemme, meidän satomme ja meidän työmme, kaikki on pantattu mr. Businessille. Me emme tee työtä syödäksemme, emme edes elääksemme, me teemme työtä maksaaksemme velkojemme korot. Niitä korkoja me saamme maksaa hiessäpäin ja niitä korkoja maksaa jokainen: rikas — eihän Euroopassa ole ainoatakaan oikeata rikasta! — pääomallaan, köyhä työllään ja ruumiinsa kärsimyksillä. Me emme jaksa maksaa korkojakaan, emme mitenkään. Siten velkamme suurenee ja orjuutemme lujittuu. Jos emme mitään tee, olemme orjia ikämme ja orjiksi jäävät jälkeentule-

vaisemmekin, orjiksi mr. Businessille ja tuleville pikku mr. Businessseille.”

”Mutta kaikella täytyy olla rajansa. Meidän velka-orjuutemme täytyy loppua. Se on käynyt sietämättömäksi jo nyt. Sillä me emme vain saa tehdä palkatonta työtä orjaisännillemme, vaan meidän kaikki muutkin oikeudet ovat riistetyt. Mitä ovat meidän presidenttimme ja kuninkaamme, hallituksemme ja valtiomiehemme? Eivät mitään muuta kuin — pakosta kyllä — mr. Businessin juoksupoikia, ehkä vain hieman paremmin palkattuja, mutta ei suinkaan paremmin kohdeltuja. Mr. Business voi sekä tahtoo sekaantua kaikkiin asioihin, hallituksiemme valitsemisesta aina kyläpoliisin nimitykseen saakka. Hän voi, sillä hänellä on rahaa ja hänellä ovat meidän velkakirjamme.”

”Mutta meilläkin on mahdollisuuksia. Omena on hyvä syödä viipaleina, mutta jos kerralla tunkee suuhunsa, voi tukehtua. Mr. Business voi mitä helpoimmin nauttia Euroopan valtioista valikoiden aina yhden kerrallaan. Toiset, saaden kerrankin kuin tupakka-hetken, katsovat päältä, surkutellen mahdollisesti, mutta sormeakaan nostamatta. Siten mr. Business viipaleittain meitä syö.”

”Siinä on hänen voimansa, mutta siinä on myöskin hänen heikkoutensa. Sinä päivänä, jolloin mr. Businessilla ei ole edessään yksitellen joku Englanti tai Tanska, joku Ranska taikka Suomi, Italia taikka Saksa, vaan Euroopan Yhdysvallat, silloin on mr. Businessin Lucullus-ateria lopussa. Yhtykäämme ja puolustakaamme etujamme, sopikaamme ehdoista — inhimillisistä ehdoista. Mr. Business on saapa oman-

sa, mikäli hän ei ole niitä jo saanut, mutta ei senttiäkään yli. Ja senjälkeen on mr. Business Euroopassa vain vieras, jolle ollaan kohteliaita, mutta joka ei voi tulla määräämään, mihin aikaan isäntä nousee ylös ja syökö hän kovia vai puolikypsiä kananmunia. Jos kerran ameriikkalaiset haluavat Ameriikan ameriikkalaisille, niin totisesti me eurooppalaiset haluamme myöskin pitää Euroopan eurooppalaisilla. Me olemme, luoja paratkoon, osanneet hoitaa tätä Eurooppaa ainakin kolmatta vuosituhatta ja Luojan avulla uskomme osaavamme hoitaa sen edelleenkin tarvitsematta mr. Businessin neuvoja joka asiassa.

”Eurooppalaiset, Euroopan Yhdysvaltoja rakentamaan!”

Mr. Money lopetti. Hän istui tuolilla varovaisesti, sillä mr. Businessilla oli eräitä omituisuuksia.

Mutta mr. Business ei liikahtanut. Hänen silmänsä tuijottivat kattoon ulkonaisesti katsoen, mutta sisäisesti katsoen ne tähystelivät tulevaisuuteen, siihen kauheaan tulevaisuuteen, jolloin Euroopan Yhdysvallat — United States of Europe eli U.S.E. — olisi todellisuus.

Mutta hän ei tuijottanut kahta sekuntia kauempaa. Mr. Businessilla oli kaikkea, maata ja rahaa ja maalista hyvää, mutta aikaa hänellä ei ollut.

”Vaarallinen kirjoitus!”

”Aivan oikein, mr. Business” lausui mr. Money kunnioittavasti. ”Kovin vaarallinen!”

”Minulleko?” ärähti mr. Business.

”Ei, ei suinkaan”, ehätti mr. Money sanomaan.

”Minulle tietenkin, tomppeli! Onko painos hävitetty?”

"Kaikki, mitä on käsille saatu."

"*Saatava* kaikki!"

"Käskynne mukaan, mr. Business."

Rahamies mietti hetken, se ei ollut sekuntia pitempi.

"Kirjoittaja?"

"Muuan tohtori Kalle Matti Isonen."

"Hm, lehti?"

"Maan Ääni."

"Suomessa?"

"Niin."

"Kenen kirjapaino?"

"Kirjoittajan."

"Ostakaa."

"Ei myy."

Mr. Businessin hämmästys oli kosmillinen. Hän katsoi, luultavasti toisen kerran elämässään, mr. Moneyta ja huomasi hänet kuivaksi ja kalpeaksi, mutta hän oli todella mielenkiintoinen. Ensimmäisen kerran havaitsi mr. Business, että mr. Money saattoi olla huvittava. Mr. Business nauroi niin, että mr. Money pelkäsi hänen puolestaan.

"Ei myy, mr. Money?"

"Aivan oikein, mr. Business."

Miljardöörin nyrkki pamahti pöytään. Mr. Money oli huvittavaisuudessaan liian yksitoikkoinen.

"Leikki pois! Ostakaa!"

"Mr. Business, hän ei myy", vakuutti mr. Money onnettoman.

Toisen kerran mr. Business pysähtyi ja hämmästyi. Mr. Money ei tavannut laskea leikkiä. Hänellä ei

siihen ollut ainakaan minkäänlaisia synnynnäisiä taipumuksia.

”Tarjottu?”

”Satatuhatta.”

”Arvo?”

”Korkeintaan kaksituhatta.”

”Hoo!”

Mr. Businessin huudahdus kaikui korkeana ja kovana. Tämä oli uutta, totisesti se oli uutta. Tosin eurooppalaisilla oli päässään kaikenlaisia hyödyttömiä hullutuksia, mutta tämä vei voiton kaikesta. Mutta mr. Business päätti tehdä lopun leikistä kerta kaikkiaan.

”Maksakaa miljoona!” sanoi hän kylmästi ja lähti.

Mr. Money kumarsi. Häntä eivät luvut hätkähdyttäneet.

* * *

Mr. Business oli jo unhoittanut koko selkkauksen, kun hän mennessään lunchia syömään silmäili aamu-lehtiä. Niissä kerrottiin hänen närkästyksestään. Sehän oli luonnollista hänestä. Hän merkitsi enemmän kuin Euroopan kaikkien presidenttien ja kuninkaitten elämä taikka kuolema, maanjäristys Japanissa taikka pyörremyrsky Texasissa.

Hän heitti lehdet ikävystyneenä kädestään. Hän oli jo asian selvittänyt. Niin hän ainakin luuli. Mutta vaikka hän ei usein erehtynyt, hän tällä kertaa kuitenkin erehtyi. Sitä ei hän kuitenkaan tietänyt.

II.

Osoitetaan, että suuretkin finanssinerot voivat erehtyä arvioinnissaan.

Tapahtumat kehittyivät nopeasti, tavattoman nopeasti.

Kun mr. James Business tuli iltapäivällä konttoriin, seisoivat sanomalehtimiehet totutun tavan mukaan ovella. Hän hymyili ja tervehti.

Vahtimestarit hymyilivät.

Juoksupojat irvistelivät.

Ja sanomalehtimiehet, jotka tunsivat kansakuntien kohtaloitten lepäävän kirjoituskoneittensa varassa, huokasivat helpoituksesta.

Mr. Businessin närkästys olikin siis ollut vain ohimenevä pyörremyrsky. Ei ollut odotettavissa maailmansotaa eikä maailmanpaniikkia pörssissä. Oli toistaiseksi rauha.

Ja he riensivät kirjoittamaan.

Mutta jos he olisivat tietäneet, mitä tapahtui vajaa minuutti senjälkeen kuin mr. Business oli kadonnut pääovesta, he olisivat hillinneet kirjoituskoneitaan ja pidättyneet liian optimistisista otsikoista.

Tultuaan huoneeseensa, jossa oli kaksitoista taa-

tusti norsunnahkaista nojatuolia ja kuusi ovea, soitti mr. Business heti mr. Moneyta.

”No?”

Hänen kysyvässä äänessään oli aina oma sointunsa, asian mukaan, ja mr. Money, kone, olisi osannut tuon äänensävyyn perusteella määritellä, koskiko se sardiinin kalastusta Biskayan lahdella vaiko kivihiiltä Huippuvuorilla.

Tämä ”no” merkitsi erehtymättömästi ”Maan Äänen” kirjoitusta, Kalle Matti Isosta ja hänen kirjapainoan.

”Ei, hän ei suostu”, uskalsi mr. Money kuiskata. ”Mutta...”

”Jatkakaa!”

”Hän on painattanut 50,000 kappaletta tuota kirjoitusta ja aikoi ne jakaa ympäri maata ilmaiseksi...”

”Ja...?”

”Me ostimme kaikki. Kymmenen dollaria kappaale. Yhteensä 500,000 dollaria.”

”Äh!”

”Ja... sitten...”, aloitti mr. Money. Hän ei aloittanut milloinkaan, mutta nyt oli tilanne niin ihmeellinen.

”Jatkakaa!” karjaisi mr. Business.

”Ja hän ilmoitti, että mikäli niitä vielä haluttaisiin, hän painattaisi lisää. Kaksikymmentä dollaria kappaale. Ja hän painattaa niitä paraikaa. Me olemme valmiit ostamaan.”

Mr. Business ähkäisi, hän puhkasi ja sitten hän huokasi.

”Se mies on nero. Minun on saatava hänet palvelukseemme.”

”Me koetimme...”, aloitti mr. Money jälleen.

”Ja...?”

”Niin, hän sanoi... mutta...”

”Suu puhtaaksi!” raivosi mr. Business ja hyökkäsi ylös.

”Niin, hän sanoi, ettei mr. James Businessilla ole milloinkaan ollut, ei ole eikä milloinkaan tule olemaan niin paljon rahaa taikka muuta omaisuutta, että mr. Business kykenisi palkkaamaan mr. Kalle Matti Isonen palvelukseensa, mutta lisäsi mr. Isonen, mikäli mr. Business haluaisi ruveta hänen kanssaan liikeyhteyteen, ottaisi hän jatkuvasti, ainakin kymmenen vuoden aikana painattaakseen tuota kirjoitusta rajattomia määriä à 20 dollaria. Niin hän sanoi. Ja minä luulen”, lisäsi mr. Money, joka ei milloinkaan mitään luullut, mutta jolle tilanteen outous antoi rohkeutta, ”minä luulen, että se tulee liian kalliiksi”.

”Kirottua!” sanoi mr. Business.

”Aivan oikein”, vakuutti mr. Money.

”Nyt on ryhdyttävä kaikkiin toimenpiteisiin, ymmärrätkö kaikkiin”, määräsi mr. Business.

Mr. Money kumarsi ja katosi. Hän tiesi, mitä tarkoitettiin ”kaikilla toimenpiteillä”. Se merkitsi kuolemantuomiota mr. Businessin yksityisessä kielenkäytössä. Ja vaikka mr. Money ei suinkaan ollut arka eikä kokematon, niin häntä värisytti sen hullun suomalaisen puolesta, joka oli ollut *niin* hullu, että oli tallannut mr. Businessin liikavarpailla.

Raportit saapuivat päivittäin. Eri trustit olivat saaneet määräyksensä ja luvanneet luonnollisestikin totella. Paperitrusti ei tulisi myymään postimerkin-kään vertaa paperia "Maan Äänelle", yhtä vähän kuin painoväritrusti antaisi sille painomustetta. Ennemmin taikka myöhemmin täytyisi tohtori Kalle Matti Isonen lakata sanomalehti- ja kirjapainotyöstään. Se oli kyllä selvä.

Mutta kaikki tiedot eivät suinkaan olleet yhtä lohdullisia. Asianomainen kirjoitus oli herättänyt, kaikesta huolimatta, ansaittua huomiota ja eräänä päivänä saapui mr. Money, kasvoiltaan entistä kalvakampana ilmoittamaan, että Isonen artikkeli oli kaikessa hiljaisuudessa käännetty muillekin kielille ja että sitä oli, tosin rajoitetussa määrässä, levitetty ulkomaille.

Meidän kirjoituskoneemme hento rakenne estää meitä kuvaamasta tätä ilmoitusta seurannutta kohtausta.

Sitten tuli muita tietoja, tietoja siitä, että Kalle Matti Isonen oli viisaampi mies kuin olisi voitu otaksuakaan. Kävi ilmi, että hän oli ajoissa aavistanut häntä uhkaavat vaarat ja tilannut ja hankkinut varastoon runsaasti sekä paperia että painoväriä.

Mr. Business kirosi synkästi, mutta ei puhunut mitään. Hän odotti. Hän ei nimittäin voinut mitään muutakaan tehdä.

Mutta varmaa on, että Kalle Matti Isonen oli muodostunut hänelle kiusaksi ja taakaksi, tuo mitätön suomalainen tohtori, jolla oli mikroskooppinen kirjapaino, hiukan huonoa paperia ja painoväriä. Tohtori

Isonen oli kuin elokuun kärpänen, pieni ja voimaton, mutta kuitenkin riittävän keinokas riistämään päivällisunen rikkaalta tukkukauppiaalta.

* * *

Eräänä päivänä sitten astui mr. Money mr. Businessin yksityiseen konttoriin loistavin ilmein ja ilmoitti, että "Maan Äänen" sekä paperi että painomuste olivat loppuneet. Mr. Business murahti tyytyväisenä.

Mr. Businessin ja mr. Moneyyn tyytyväisyys kesti täsmälleen viisi tuntia, sillä saapunut sähkösanoma ilmoitti "Maan Äänen" toistaiseksi selvinneen vaikeuksistaan.

Tohtori Isonen oli nimittäin kirjakaupoista ostanut tavallista postipaperia, käärepaperia y.m. sellaista sekä lisäksi varsin huomattavan määrän seinäpape-reita. Hän aikoi ryhtyä painamaan niiden nurealle puolelle. Painoväri korvattaisiin eräänlaisella tervasekoituksella. Kaiken varalta oli tohtori Isonen varannut itselleen riittävän määrän tervaa.

"Ostakaa se kirottu kirjapaino!" karjui mr. Business. "Ostakaa tai hävittäkää taikka polttakaa, mutta loppu on tästä tehtävä."

"Aivan oikein!" sanoi mr. Money.

Ja uskomaton tapahtui: tohtori Isonen myi kirjapainonsa. Kauppahinnasta ei milloinkaan puhuttu, ei julkisuudessa eikä yksityisesti. Mr. Money tahtoi säästää mr. Businessin rasittuneita hermoja. Kun vastaanotto oli tapahtunut, matkusti mr. Business omalla loistokuunarillaan Etelämeren saarille lepäämään. Hänen korvissaan soivat tohtori Kalle Matti

Isosen sanat, jotka hänen kerrottiin lausuneen kaupantekotilaisuudessa:

"Sanokaa mr. Businessille, että nyt vasta taistelu alkaa. Siitä on tuleva ankara. Minä olen varoittanut ja kellä on korvat, se kuulee."

Mr. Business imaisi sikaariaan.

"Pyh, oliko tuo olevinaan ennustus!"

Kaiken varalta oli hän lähtiessään antanut jyrkän määräyksen, että tohtori Isosen toimia olisi mitä tarkimmin pidettävä silmällä ja yleensä kaikilla tavoilla vaikeutettava. Ja hän oli varma siitä, että hänen käskyjään toteltiin.

III.

Tohtori Kalle Matti Isonen huomaa, että helposti saatu on helposti mennyt.

Tohtori Kalle Matti Isonen oli nyt rikas mies, ainakin eurooppalaisessa merkityksessä. "Maan Ääni" oli tuottanut sievoisen summan ja jos tohtorin setävainaja, joka hänelle oli mainitun kirjapainon ja sanomalehden osakkeet jättänyt perinnöksi, olisi aavistanut niiden tuottaman voiton, hän olisi kai kääntynyt haudassaan. Hän ei ollut kertaakaan saanut leikata kuponkeja.

Tohtori Kalle Matti Isonen loikoili leposohvallaan eräänä aamuna savuke suussaan ja selaili veltosti sanomalehtiä. Hän tutki pintapuolisesti ulkomaanosastoa, ja siksipä hän vasta pitkähkön ajan jälkeen kiinnitti huomionsa oman maan tapahtumiin. Mutta kun hän sen sitten teki, haihtui velttous ja aamupäivän raukeus yhdellä iskulla hänestä.

Totisesti! jupisi hän ja syventyi ahmimaan muuatta pitkähköä ja huomattavaa uutista. Siinä kerrottiin kylmästi ja asiallisesti, että Kauppapankki oli lakkauttanut maksunsa, että se tekisi kaikesta päättäen vararikon ja että tallettajat saisivat nähtävästi ehkä noin 3—4 % talletuksistaan.

Tohtori Kalle Matti Isonen kuului sattumalta Kauppapankin tallettajiin, vieläpä suurimpiin, sillä hän oli sijoittanut mainittuun pankkiin lähes puolet mr. Businessilta saamistaan rahoista.

Tohtori hyppäsi puhelimen ääreen ja soitti pankkiin. Numero ei ollut vapaa eikä se vapautunut ainkaan puoleen tuntiin. Epäilemättä oli monia muitakin, joilla samaan aikaan oli kyseltävää pankista. Isonen vaipui takaisin leposohvalleen.

Kauppapankki vararikossa! Johan nyt jotakin! Sehän tuntui aivan uskomattomalta. Vakavarainen, vanha pankki, jota hoidettiin suureksi osaksi vielä vanhojen, varovaisten periaatteiden mukaan!

Mr. Business!

Tämä ajatus välähti heti tohtori Isonen mieleen. Hän ei kuvitellut merkitystään millään tavalla liian suureksi ja tärkeäksi, mutta mahdotonta ei ollut, että hän oli aiheuttanut toiminnallaan tuon keikahduksen pankille. Mr. Business oli aloittanut kostonsa ja valinnut varsin käytännöllisen tavan: hän riisti takaisin tohtori Isonen saamat rahat. Mr. Business ei ollut mitään unhoittanut eikä mitään anteeksiantanut.

Iltapäivällä tohtori Isonen tapasi yhden Kauppapankin johtajista ja tämä vakuutti hänelle, että sanomalehden uutinen oli kyllä aivan tosi. Tilanne oli ehkä vieläkin huonompi kuin sanomalehden esittämä. Syy? Tjah, epäonnistuneet sijoitukset, siinä kaikki.

Tohtori Isonen vihelsi eikä puhunut mitään. Oli sentään onni, etteivät hänen kaikki rahansa olleet tuossa sijoituksessa. Hän oli ollut rikkaana niin vähän aikaa, ettei häneen menetys erikoisemmin koskenut, kun hänellä oli kuitenkin vielä jäljelläkin sata

kertaa enemmän kuin hän milloinkaan oli kuvitellut omistavansa. Mutta siihen nähden, että hän aikoi jatkaa taistelua mr. Businessia vastaan, siihen nähden seikalla oli ikävä merkitys, sillä sotaan tarvittiin rahaa ja tuokin summa olisi ollut hyvänä apuna.

Mutta tohtori Isonen oli melkoisessa määrässä filosofi eikä hän antanut tappion painaa mieltään. Hän vain vihelteli ja lähti päivällisen jälkeen iloisena ja reippaana kävelemään pääkaupungin rantapuolelle, missä hän oli vuokrannut pienen ja vanhan huvilan laboratorion. Hän kokeili ja jos mr. Businessilla olisi ollut aavistus hänen kokeittensa laadusta, hän ei olisi niin huolettomasti retkeilyt Etelämeren paratiisillisessa saaristossa.

Ennenkuin ryhdymme tarkemmin selostamaan Isonen toimintaa, luokaamme lyhyt katsaus hänen tähänastisiin elämänvaiheisiinsa, hänen, joka oli uskaltanut, vaikkakin tietoisena sekä omasta että koko kansansa vähäväkisyydestä, nostaa uhmaavan kätensä kaikkivaltiasta mr. Businessia vastaan.

Hän oli syntynyt, niinkuin hänen oli-tapana sanoa, siellä jossakin Savon ja Karjalan rajamailla ja niin onnellisella paikalla ja ajalla, että oli perinyt kummankin heimon parhaat ominaisuudet. Eikä se ole vähän, sanoi hän itse. Ja kun hänen kasvattajanaan oli ollut Hämeessä ikänsä elänyt tati ja ensimmäisenä opettajana oikein puukkojunkkarisukuinen pohjalainen, niin vaikutuksia oli riittävästi.

Me sivuutamme hänen kouluvuotensa vaitiololla, siitäkin huolimatta, että — jos ketä haluttaisi vakuuttaa tämän kertomuksen todenperäisyydestä — ne täyttävät yhteensä monta sivua koulun n.s. mustassa-

kirjassa. Yliopistossa hän suoritti tohtorin, alalta, jota emme ymmärrä ja jonka nimen me olemme unoh-
taneet — valitettava, mutta toivottavasti anteeksi-
annettava unohdus. Jotakin fysiikkaa ja kemiaa kos-
kevaa se oli joka tapauksessa.

Hän ei ollut mikään tavallinen tohtori, joka arvon
saatuaan hakee vanhemman lehtorin virkoja tai puo-
luepomon paikkoja taikka sulkeutuu vakuutustoimis-
toihin. Ei, sillä tohtori Isonen ei viihtynyt pitkää
aikaa samassa paikassa eikä samassa toimessa. Ja
niin olikin sitten käynyt, että hän oli koetellut hiukan
kaikkea ja hänestä oli muovautunut, tahtoen taikka
tahtomattaan, juuri tällaisen hyvän seikkailuromaa-
nin päähenkilö. Hän ei ollut kirjatoukka, jotka ovat
niin kiitollisia osia puhenäyttämöllä, eikä hän ollut
yliatleetti, mikä saa elävienkuvien yleisön haltioi-
hinsa.

Hän tunsu maanviljelystä, joutoaikoinaan hän kor-
jaili kenkiään. Hän olisi voinut itseään lainkaan yli-
arvioimatta ottaa viedäkseen kohtalaisen kokoisen
purjelaivan Englantiin, ja, ellei hänen ruumiinpai-
nonsa olisi ollut esteenä, hän olisi epäilemättä saa-
vuttanut menestystä jockeyna. Hänellä oli ilmeisiä
näyttelijätaipumuksia ja hänen pilakuvansa olivat
olleet aikoinaan kuuluja ja pelättyjä osakunnassa,
missä ei myöskään kukaan halunnut ryhtyä selvittele-
mään hänen kanssaan periaatteellisia erimielisyyksiä
nyrkeillä. Ja se, että hän kerran itse leikkasi oman
juhlapukunsa eräässä räätäli liikkeessä, se kuuluu
vähäpätöisyyksiin. Hänellä oli ollut aikaa kaikkeen
ja hän oli aikansa hyvin käyttänyt.

"Hyvää iltaa, herra tohtori!" helähti aivan Iosen vieressä ja hän heräsi mietteistään. Hänen edessään seisoivat kaksi ihmistä, nuori neitonen ja nuori herra, jotka tervehtivät häntä.

"Iltaa!" jupisi tohtori Isonen ilman erikoista sydämellisyyttä. Nuo kaksi henkilöä olivat taiteilijoita, näyttelijätär ja runoilija, eikä tohtori Isonen yleensä välittänyt taiteilijoista, ehkäpä siksi, että hän soittotaiteilijana oli perinpohjin epäonnistunut, ainoa alamuuten, jossa hän tappion oli kärsinyt. Senjälkeen hän suhtautui taiteeseen ja taiteilijoihin kylmästi ja pidättyvästi, vaikka ei hyväksynytäkään erään tuttunsa, muutaman tohtorin, lupausta. Tämä tohtori näet vihasi taidetta ja taiteilijoita siihen määrään, että oli juhlallisesti luvannut, jos huomaisi lapsissaan pienimpiäkään orastavia taiteilijalahjoja ja -haluja, antaa näille niin pitkän ja perinpohjaisen selkäsauhan, että se karsisi kaikki taipumukset ja halut. Luoja oli kuitenkin viisaudessaan pitänyt siitä huolta, ettei hurjimmallakaan mielikuvituksella varustettu tati keksinyt minkäänlaista neronkipinää noissa lapsosissa. He siis säästyivät selkäsauhasta.

Neiti Irja Marja Ii oli näyttelijätär, jonka Ophelialle oli toisenkin kerroksen yleisö nauranut, mutta joka kreivitär Marizana oli mykistyttänyt pukujensa loistolla arvostelijat ja samojen pukujen laskuilla saattanut epätoivoon teatterin taloudenhoitajan. Hän oli täydellisen siveä, pelkäsi lihomista, oli aina rahatta ja korvasi aamiaiset ja päivälliset juomalla kahvia. Sitäpaitsi hän piti ameriikkalaisista revolveri- ja ratsastusfilmeistä ja etsi todellista miestä, joka yhdistäisi itseensä mestarinyrkkeilijän ja sydämen aatellis-

miehen ominaisuudet. Hän oli alkanut kiinnittää jonkunlaista huomiota runoilija Kalervo Jykevään, läsnäolevaan seuralaiseensa, joka rustasi runoja kuin kivi-kirveellä, oli säälimätön ja armoton hengennäyissään, myllerteli mitä kylmimmällä välinpitämättömyydellä helvetit ja taivaat, liikutteli miljoonamassoja, vihasi loppusointuja ja varoi tarkasti vilustumista eikä senvuoksi milloinkaan istunut ikkunan lähelle. Hän halveksi naisia, mutta oli keksinyt neiti Irja Marja Iissä ennenaavistamattomia ominaisuuksia, joista hän runoili ja jotka hän leimasi uuden, koittavan aikakauden henkisiksi valtamerkeiksi. Hän oli hirmuinen taistelijaluonne, joka vuodatti verta runoissaan, vaikka hänet oli likinäköisyyden takia hyljättykin sotapalveluksesta.

Molemmat he tunsivat tohtori Iosen jo pitkän ajan takaa ja Isonen tiesi, että irtipääseminen oli mahdoton. Kun hänellä oli kuitenkin syynsä olla viemättä heitä laboratorioonsa, ei hänen auttanut muu kuin suostua heidän kehoitukseensa ja kääntyä heidän kanssaan kävelemään, ilmaiseimattomana, mutta varmana päämääränä konserttikahvila, missä neiti Irja Marja Ii söisi kolme annosta jäätelöä ja Kalervo Jykevä sipulipihvin. Tohtori Isonen tunsu seuralaisensa ja tiesi, että keskustelu tulisi koskettelemaan teatterimaailman juoruja ja kustantajien hävyttömyyttä, nämä kun eivät osanneet antaa tarpeeksi arvoa, varsinkaan rahallisessa mielessä, Kalervo Jykevän tanakkatekoiselle runoudelle.

Mutta kohtalo oli kuitenkin päättänyt niin, että neiti Irja Marja Ii jäisi tällä kertaa ilman jäätelöään. Sanomalehtipoika tuli juosten ja huudellen iltalehtiä.

Tohtori Isonen, vaikkakin hänellä oli niin ikävät aamulliset kokemukset sanomalehtien lukemisesta, viittasi pojan luokseen ja osti lehdet. Hän vilkaisi niihin kävellessään ja äkkiä hän kiljasi, kiljasi niin, että torkkuva poliisikin teroitti näköään. Seuraavassa silmänräpäyksessä hän hyppäsi ohikiitävään autoon ja hävisi näkyvistä, ennenkuin neiti Irja Marja Ii ja Kalervo Jykevä olivat ehtineet suutaan avata. Tapahtumain käänne oli sitäkin ikävämpi, kun neiti Irja Marja Iillä ei ollut lainkaan rahaa ja Kalervo Jykevä taas oli jo aikoja sitten ilmoittanut tuttavapiirilleen, että hän aina ja ehdottomasti on ilman rahaa, niin ettei siinä suhteessa häntä milloinkaan tarvitse vaivata kysymyksillä.

Uutinen, joka oli saanut tohtori Isonen suunniltaan, oli todellakin järkyttävä. Kun ottaa huomioon, että aamupäivällä on menettänyt toisen puolen omaisuuttaan, ei ole ihmettelemistä, vaikka hermostuukin, kun iltapäivällä saa tietää menettäneensä toiset puolet.

”Neuvostolähetystöön!” kiljasi tohtori Isonen autonkuljettajalle ja heittäytyi takaistuimelle. Auto kiiti matkoihinsa ja pysähtyi muutaman hetken kuluttua asianomaiselle paikalle. Tohtori Isonen hypäsi autosta ja unohti maksaa, mutta autonkuljettaja jäi paikoilleen odottamaan tilaisuutta, jolloin hän voisi tästä muistamattomuudesta huomauttaa.

Tohtori Isonen syöksyi sisään, heitti syrjään pari vahtimestaria ja säntäsi suoraan odotushuoneeseen. Hän tiesi, ettei nyt kylläkään ollut mikään vastaanottoaika, mutta sellaisesta pikkuseikasta hän ei juuri tällä haavaa välittänyt. Hänen täytyi saada tavata lähettiläs.

Hengästyneet ja ällistyneet vahtimestarit riensivät hänen perässään kai jo peläten, että hänellä oli jokin vastavallankumouksellisuutta mielessä. Tohtori heitti heille nimikorttinsa ja huusi, että hänen täytyy saada tavata lähettilästä.

"Hetipaikalla, sijuu minuutu, tshort paberii!" kiljui hän kuin bolshevikikomisario ja vahtimestarit, mihin hänen luja ja häikäilemätön käytöksensä sekä vielä lujempi tuuppauksensa olivat tehneet syvän vaikutuksen, riensivät asiasta ilmoittamaan. Nähtävästi heidän kertomuksensa oli tarpeeksi räikeä, sillä muutaman minuutin kuluttua, jolla aikaa tohtori Isonen käveli odotushuoneessa kuin raivostunut primadonna, ilmoitettiin, että lähettiläs suvaitsi ottaa hänet vastaan. Hänet saatettiin lähettilään työhuoneeseen. Tohtori Isonen ei tuhlannut sanoja.

"Onko tämä totta?" hän kysyi ja näytti lähettiläälle, joka oli hämmästynyt, kun ei edes hyväpäivää sanottu, äsken ostamassaan sanomalehdessä olevaa uutista. Siinä kerrottiin, että Venäjän sosialististen neuvostotasavaltojen liiton talousneuvosto oli lakauttanut sveitsiläisen yhtymän konsessio-oikeudet ja takavarikoinut yhtymän Venäjällä olevan omaisuuden.

"Onko tämä totta?" kysyi tohtori Isonen toistamiseen käheällä äänellä. "Vastatkaa!" kiljasi hän.

Lähettiläs tunki arvonsa loukatuksi.

"Herraseni...", aloitti hän.

"Minä en ole teille mikään herraseni", kiljui tohtori Isonen vastaan, "minä olen herra ja vaadin teiltä nyt vastausta kysymykseen."

"En ole tottunut tuollaiseen käytökseen, herra."

”Ei se tee mitään, te totutte kyllä. Ettekös te ennen ollutkin rantajätkä? Kyllä vanhat muistot pian palaavat! Onko tämä totta?”

Lähettiläs silmäsi tohtori Isosta, mutta havaitsi, että tämän ulosheittäminen oli ehdottomasti pikemmin ajateltavissa kuin toteutettavissa.

”Kyllä, se on totta. Konsessio-oikeudet on lakkautettu.”

”Ja miksi, jos saan luvan kysyä?” kähisi tohtori.

”Onhan siinä selitys”, sanoi lähettiläs ja viittasi sanomalehteen.

”Ranskalainen insinööri, joka oli yhtymän palveluksessa, on lyönyt korvalle kommunistista komisariota”, luki Isonen. ”On siinä syy, on. Lyönyt! Nähtävästi senjälkeen kuin häntä oli lyöty ja loukattu. Ehkäpä mainittu komisariolurjus on lähennellyt hänen vaimoaan. Tunnen insinöörin. Ja tällaisen syyn takia siis riistetään oikeudet ja ryöstetään kymmenien miljoonien markkojen omaisuus. Kyllä te olette roistoja ja rosvoja ja ryöväreitä, senhän olen aina tietänyt enkä suinkaan milloinkaan epäillytkään...”

”Hyvä herra, te loukkaatte...”

”Ei, sitä en tee, sillä teitä on mahdoton loukata. Tuollainen läpinäkyvä, naurettava tekosyy! Ah, toivonpa, että insinööri on antanut kunnollisen korvaustin.”

Lähettiläs oli tällä välin menettänyt malttinsa ja hän huudahti äkkiä:

”Ulos!”

Tohtori Isonen jännittyi.

”Ei totisesti, ei ennen ainakaan kuin olen antanut toisen korvapuustin. Tiedän kyllä, mitä tällä on tarkoitettu ja kuka on ollut juonen takana. Te olette sen keksinyt, mr. Business määrännyt ja tuo rosvojoukko Moskovassa toimeenpannut. Kas tässä!”

Se ei ollut mikään hellävarainen korvapuusti, jonka lähettiläs sai. Hän huusi ja soitti ja seuraavassa silmänräpäyksessä ryntäsi huoneeseen joukko apulaisia. Mutta tohtori Isonen hyökkäsi heitä vastaan ja hurja painiskelu syntyi. Isosen nyrkkeilytaito tuli varsin hyvään tarpeeseen eikä hän suinkaan iskujaan säästellyt. Muutamassa hetkessä hän oli raivannut tien vapaaksi ja lähti peräytymään jaellen edelleen iskujaan. Ryssät voivottivat ja pitelivät korviaan ja neniään ja rymisten, huutaen ja kiroillen syöksyi joukko Isosen jäljessä tämän juostessa vihdoin rapuja alas.

”No niin, siinä on konsessioneista!” huusi hän ja iski vahtimestarin pitkälleen, hyppäsi uskollisesti odottaneeseen autoon ja ajoi matkaansa ennenkuin hänet ehdittiin pidättää.

Tohtori Isonen veti henkeään. Kiivas taistelu oli hiukan hengästyttänyt. Hän nojautui taaksepäin ja sytytti savukkeen.

”Minne ajetaan?” kysyi ohjaaja.

Aivan oikein, sen hän oli unhoittanut. Niin, minne? Hän mietti hetkisen. Asuntoon? Ei, sinne hänellä ei ollut mitään asiaa.

”Ajakaa Rantakatua pitkin!”

Hänen asemansa ei ollut mikään erikoisen hauska, se oli helppo todeta. Omaisuutensa, jonka hän niin helposti oli ”Maan Äänen” avulla ansainnut, sen hän

oli nyt yhtä helposti ja nopeasti menettänyt. Siitä ei ollut kuin rippeitä jäljellä. Ja kaiken lisäksi hän oli toimeenpannut täydellisen ja häpeämättömän tappelun vieraan vallan diplomaattisen edustajan luona. Hän arvasi, ettei hänen päätään siitä hyvästä silitetä. Lähettiläs vaatii tietenkin hyvitystä eikä hallitus saata jättää vaatimusta huomioonottamatta. Hän oli menetellyt sopimattomasti, sen hän tunnusti itselleen, sopimattomasti ja harkitsemattomasti, mutta häntä ei käytöksensä lainkaan kaduttanut. Ainoa ilo ja tyydytys, mikä hänellä oli tuon sveitsiläisen yhtymän yritykseen sijoittamistaan rahoista, oli se, minkä hän oli tuntenut antaessaan selkään noille ryssille. Kauppapankkiin sijoittamistaan rahoista hän ei ollut saanut sitäkään. No niin, hänet tietenkin pidätettäisiin ja tuomittaisiin sopivaan rangaistukseen. Se ei nähtävästi rajoittuisi sakkoihin, vaan saisi hän tutustua vankilakomentoonkin. Hän naurahti itsekseen huomattessaan, ettei hänellä ollut minkäänlaista halua siihen. Hän ei antaisi pidättää itseään.

Lyhdyt olivat syttyneet ja iltapukuista yleisöä käveli pitkin Rantakatua auton liukuessa melkoisen hitaasti katuviertä. Tohtori Isonen koetti miettiä seuraavia toimiaan.

Business oli tämän kaiken takana, se oli selvä hänen mielestään. Bolshevikit eivät olisi uskaltaneet ilman hänen suostumustaan ryhtyä tuollaiseen tekoon, mikä muodosti peloittavan ennakkotapauksen muidenkin konsessioitten omistajille. Isonen tunsu vihansa kasvavan ja syvenevän tuota maailmanvaltiasta kohtaan. Hän oli aloittanut taistelun mr. Busi-

nessia vastaan ja totisesti, hänen täytyi taistella se loppuun, voittoon taikka kuolemaan saakka. Muu ei auttanut. Mr. Business pakoittamalla pakoitti hänet tuohon taisteluun.

Siinä autossa istuessaan tohtori Isonen päätti lopultakin omistaa kaikki voimansa tuohon taisteluun, syventyä siihen koko sielullaan eikä pitää sitä jonkunlaisena sunnuntaimetsästyksenä. Ja kun hän oli päätöksen tehnyt, hän huomasi, ettei hän millään ehdolla saanut jättäytyä pidätettäväksi.

Hän pysähdytti auton, maksoi ja lähti kävelemään aprikoiden, minne suuntaisi kulkunsa. Asuntoon hän ei uskaltanut mennä eikä se ollut välttämätöntäkään. Siellä ei ollut mitään tärkeää. Mutta laboratoriossa oli kylläkin, sinne hänen täytyi välttämättömästi mennä ja poistaa sieltä eräät muistiinpanot ja koesineet.

Neiti Irja Marja Ii ja Kalervo Jykevä oli jatkaneet kävelyään, sillä se ei maksanut mitään ja ilta oli todellakin kaunis, lämmin ja kuulakas kevätilta. Niinpä tapahtuikin, että he tapasivat tohtori Isonen toistamiseen.

”Minne te karkasitte?” huudahti Irja Marja.

”Tappelemaan”, vastasi tohtori lyhyesti ja epäystävällisesti, sillä kohtausta ei ollut hänelle lainkaan mieleen. Mutta tarkemmin ajateltuaan hän huomasi voivansa siitä hyötyäkin. Neiti Irja Marja vain oli saatava ensin pois, sillä naisiin ei tohtori Isonen ollut oppinut luottamaan, ei sittenkään, vaikka he olisivat olleetkin niin kauniita ja herttaisia kuin Irja Marja.

”Tappelemaan? Missä te tappelitte?” kyseli Irja Marja epäuskoisesti, mutta huomasi samassa tohtori

Isosen käden, joka oli veressä ja mustelmissa. Hän huudahti heikosti. ”Mutta tähän olette todellakin ollut tappelemassa! Herra varjelkoon! Mitä te olette oikein tehnyt? Ja kasvoissanne on teillä myöskin mustelma!”

Tohtori Isonen ei ollut todellakaan vielä ehtinyt kiinnittää huomiotaan ulkomuotoonsa. Oikea käsi oli veressä ja mustelmissa ja sitä pakoitti. Tohtori Isonen hymyili julmasti: jos hänen kättään särki, niin totisesti särki sitäkin, mihin hänen kätensä oli sattunut. Otsassa hänellä oli mustelma ja toinen leuassa.

Hän kertoi seikkailunsa emmekä salaa, etteikö neiti Irja Marja kuunnellut sitä ahmivalla mielenkiinnolla. Taisteluintoinen runoilija ilmaisi niinikään tyytyväisyytensä.

”Kuinka suurenmoista!” huudahteli neiti Irja Marja. Hän katsahti kelloonsa. ”Voi, minun täytyy mennä harjoituksiin! Kuinka ikävää! Olisin halunnut kuunnella vielä!”

”Velvollisuus ennen kaikkea!” sanoi tohtori tyytyväisenä ja he lähtivät saattamaan näyttelijätärtä teatteriin. Jäätyään kahden kääntyi tohtori runoilijan puoleen.

”Missä asut?”

”Mitä sitten?”

”Minut kai aiotaan pidättää tuon jupakan takia ja ajattelin senvuoksi tulla joksikin aikaa ’kiinaamaan’ sinun luoksesi. Sieltä ei arvata ensi hätään etsiä. Sopiiko?”

Runoilija näytti miettiväiseltä.

”Hm, miksei. Minulla on kyllä suuri huone ja se tuntuu sitäkin suuremmalta, kun siinä ei kalustona

ole muuta kuin vuode, leposohva, pöytä, kaksi tuolia ja matka-arkku.”

”Sehän sopii mainiosti. Mutta lähtekäämme ensin laboratoriooni. Minulla on siellä hiukan tarkasteltavaa.”

IV.

Peräänkuulutettu tohtori Kalle Matti Isonen perustaa yleiseurooppalaisen salaliiton mr. Businessia ja hänen miljaardejaan vastaan.

Seuraavana päivänä nauroi sanomalehtiä lukeva yleisö ahmiessaan selostusta ”murhayrityksestä Venäjän lähettilästä vastaan hänen omassa työhuoneessaan”. Mutta hallitusta ei naurattanut ja jos se olisi saanut tohtori Isonen käsiinsä, se olisi opettanut tälle käytöstapoja. Venäjän lähettiläelle, joka ”sairauden takia” ei voinut näyttäytyä, esitettiin valittelu ja anteeksipyyntö ja tohtori Isonen määrättiin pidätettäväksi. Mutta häntä ei saatu käsille ei sinä eikä seuraavinakaan päivinä. Hän oleskeli kolme vuorokautta runoilija Kalervo Jykevän luona muuttaen tämän ullakkokamarin täydelliseksi laboratoriseksi ja poistumatta sieltä hetkeksikään. Hänen mielen-tilansa oli loistava eikä hän ilmitulemisen vaarasta huolimatta voinut olla viheltämättä ja lauleskelematta. Ja kun hänellä oli selvästi enemmän halua kuin kykyä näihin musikaalisiin esityksiin, kärsi runoilija niistä suuresti, mutta hän lohdutteli itseään niillä herkullisilla aterioilla, joilla tohtori Isonen kestiti sekä itseään että häntä.

Sanomalehdissä jatkui tapauksen käsittely, sitäkin vilkkaammin, kun tohtori Isonenkin tarttui kynään ja selvitti, mitkä syyt tuon selkkauksen olivat aiheuttaneet, kuinka sekä hänen että kymmenien muitten varat oli joutavan tekosyyn nojalla anastettu. Hän vakuutti, että lähettilään tulisi olla tyytyväinen, kun hän yhden korvapuustin hinnalla oli saanut hankituksi isännilleen sellaiset summat.

Neljäntenä iltana, pimeän tultua, sanoi tohtori Isonen hyvästit runoilijalle. Tämän kysymykseen, minne hän aikoi, hän vastasi, ettei hän vielä tiennyt ja vaikka olisi tiennytkin, ei sanoisi. Sillä kun ihminen ei mitään tiedä, hän ei voi sitä vahingossakaan ilmaista. Ja olinpaikkansa tahtoi tohtori Isonen säilyttää salaisuutena.

* * *

Kolme viikkoa tämän katoamisen jälkeen häärittiin Lucullus-ravintolassa kiireisesti. Ravintolan suurin pianohuone oli tilattu siksi illaksi ja pianohuoneeseen ”paras mahdollinen illallinen kahdellekymmenellekolmelle hengelle”. Kirjeellistä tilausta oli seurannut pyöreähkö rahasumma, niin että hovimestari oli heti ryhtynyt ponteviin toimiin ravintolan maineen ylläpitämiseksi. Illallinen oli todellakin hieno, niin hieno, että hän itsekin katsoi voivansa sitä syödä ja se oli korkein kiitos, minkä hän saattoi kokeille antaa.

Kello 9 aikaan illalla alkoivat vieraat saapua. He olivat pääasiallisesti liike- ja teollisuuspiirien edustajia. Jokainen heistä esitti käyntikorttinsa ja saatettiin pianohuoneeseen. Useimmat olivat tuttuja

keskenään ja hämmästyivät hiukan toisensa tavatessaan.

”Kuka on tuo Pierre d’Aux ja Rikhard Ström?” kyselivät he toisiltaan, mutta kukaan ei tietänyt varmaa. Kutsun tähän tilaisuuteen olivat lähettäneet tuon nimelliset herrasmiehet tai niin ainakin oli kutsukirjeessä ilmoitettu. Kokouksen tarkoitukseksi ilmoitettiin keskustelu toimenpiteistä, joihin olisi ryhdyttävä Kauppapankin vararikon takia ja sveitsiläisen yhtymän asiassa. Keskustelu noista kysymyksistä herätti mitä vilkkainta mielenkiintoa herroissa, sillä kaikki he olivat menettäneet tuntuvia summia noissa keikahduksissa, useat melkein kaiken omaisuutensa.

Jotenkin täsmälleen kello 9 saatettiin huoneeseen siistiin sarkapukuun pukeutunut mieshenkilö, jonka silmillä olivat mustahkot silmälasit. Iltapukuiset herrat silmäilivät häntä uteliaasti, mutta hän kumarsi heille kohteliaasti. Kun ovi vahtimestarin jälkeä oli sulkeutunut, otti vieras silmälasit pois ja pyysi hiljaisuutta.

Tohtori Isonen! kuului ääniä.

”Pari sanaa vain! Olen pyytänyt teitä saapumaan tänne. Minä olen sekä Pierre d’Aux että Rikhard Ström. Se oli vain varovaisuutta. Minulla on teille todellakin tärkeää sanomista. Luotan vaitiolonne. Tarjoilijoitten takia minun täytyy pitää silmälaseja. Saavun juuri maaseudulta, olen hiukan myöhästynyt enkä ehtinyt käydä muuttamassa pukuani, jota pyydän anteeksi.”

Herrat kumarsivat. He tunsivat tohtori Isonen,

tiesivät, että hän oli paljon menettänyt, eikä heillä ollut mitään syytä ilmiäntä häntä.

Illallinen sujui hilpeästi ja nopeasti, sillä vaikka herkut olivatkin valikoituja, oli kaikilla kiire päästä kuulemaan, mitä tohtori Isosella oli sanottavana. He aavistivat, että se oli tärkeää, sillä tohtori Isonen ei ollut niitä miehiä, jotka leikittelevät.

Kun kahvi oli tuotu pöytään, nousi tohtori Isonen ylös, sulki oven ja väänsi sen lukkoon.

”Nyt asiaan, hyvät herrat!”

Kaksikymmentäkaksi henkeä katsoi häneen.

”Te olette kaikki jotakin menettänyt Kauppapankin vararikossa ja sveitsiläisen yhtymän nurinmenossa”, hän alkoi. ”Toiset teistä eivät tällä hetkellä ole juuri keppikerjäläistä rikkaampia. Tiedättekö, kuka on syynä tappioonne?”

Herrat pudistivat päätään.

Tohtori Isonen hymyili.

”Minä olen syntipukki.”

Osoitettiin ihmettelyä ja epäuskoa.

”Niin, totta se on. Mutta tahtomattani minä olen teidät syössyt häviöön. Tahdottiin iskeä minua ja samalla oli pakko iskeä teitäkin. Kaiken tämän takana on mr. Business. Hän ei ole antanut anteeksi minulle hänelle tekemääni kepposta ’Maan Äänessä’ ja hän on kostanut.”

Herrat hätkähtivät. Mr. Businessin nimi vaikutti jäykistyttävästi. Tuollaista selitystä he eivät olleet tulleet ajatelleeksikaan. Epäilemättä tohtori Isonen oli oikeassa. Mr. Business oli hirvittävä, voittamaton vastustaja. Tämä usko kuvastui selvästi kaikkien kasvoilla.

Tohtori Isonen jatkoi:

”Minä olen saattanut teidät häviöön, minun velvollisuuteni on antaa teille korvauskin. Ja minä annan sen. Minä aion ryhtyä ratkaisevaan taisteluun mr. Businessia vastaan. Älkää naurako, minä olen vakavissani ja takaan, että tekin hetken kuluttua tulette vakaviksi.”

Nauru taukosi, sillä tohtori Isonen kasvot ja ilmeet osoittivat hänen aikovan vimmastua.

”Niin, minä korvaan teille tappionne, mutta vain sillä ehdolla, että te liitytte minuun ja yhdytte taisteluuni.”

”Mutta mr. Business on voittamaton!” uskalsi muuan herroista huomauttaa. Tohtori Isonen viittasi kädellään.

”Hän on mahtava, sen myönnän, mutta hän ei ole voittamaton. Sanokaas, mihin hänen voimansa ja valtansa perustuu?”

”Kultaan, dollareihin!”

”Aivan oikein. Mutta jos niin olisi, että minullakin olisi kultaa ja dollareita, vieläpä enemmän kuin hänellä, sanoisitteko silloinkin, että hän on voittamaton?”

Herrat hymyilivät huvitettuina.

”No niin, jättäkäämme tuo, minä palaan siihen hetken kuluttua. Tarkoitukseni on taistelu mr. Businessia vastaan, toisin sanoen, hänen vaikutuksensa vähentäminen ja tyhjäksitekeminen ennenkaikkea Euroopassa ja mahdollisuuden mukaan muuallakin sekä Euroopan Yhdysvaltojen luominen. Siinä suhteessa mr. Business on paljon jo tehnyt ja paljon vielä tulee tekemään. Hän pakoittamalla pakoittaa

eurooppalaiset turvautumaan toisiinsa ja meidän tehtävämme on tätä auttaa ja jouduttaa. Ehdotan teille siis, hyvät herrat, seuraavaa: te ryhdytte minun palvelukseeni muodostaen seuran Euroopan Yhdysvallat eli U. S. E. mr. Businessin kiusaksi. Seuran tarkoituksena on Euroopan Yhdysvaltojen luominen. Se on salainen ja toimii suurimmaksi osaksi salaisuudessa, paitsi propagandaosastoa, jonka tehtävänä on vaikuttaa laajoihin kansankerroksiin. Seuran johtaja ja määrääjä olen minä ja minua on ehdottomasti toteltava. Kaikenlaiset säännöt ovat tarpeettomia, sillä jokaisen jäsenen on vain toteltava minua ja tehtävä mitä minä määrään, kysymättä ja arvelematta. Seura on muodostettava yleiseurooppalaiseksi, jokaiseen Euroopan maahan täytyy saada osasto. Työ on aloitettava täältä käsin. Teillä kaikilla on suhteita ja tuttavuuksia ulkomailla. Teidän on lähdettävä ja autettava asia alkuun. Meillä täytyy olla jokaisessa maassa, jokaisessa kaupungissa ja jokaisessa kylässä auttajia ja puoluelaisia, niistä suurin osa julkisia; kyvykkäimmät, salaisiin tehtäviin pystyvät kuitenkin salaisina. Minä määrään päälliköt ja alapäälliköt. En esitä minkäänlaisia suunnitelmia, vaan pidän ne omana tietonani. Suostutteko, hyvät herrat?"

Ilmeisesti seurue oli hämillään. Ehdotus oli häikäilemätön, ehkäpä röyhkeäkin. Tohtori Isonen ilman muuta asettautui käskijäksi ja määrääjäksi, hän vaati ehdotonta tottelevaisuutta eikä millään tavalla paljastanut suunnitelmiaan. Se oli hiukan liikaa.

"Mutta millä varoilla tuota taistelua käytäisiin?" kysyi muuan seurasta. "Se maksaa paljon rahaa."

Tohtori Isonen nyökäytti päätään.

”Odotin tuota kysymystä. Se on minulla selvillä. Kuulkaa, hyvät herrat, te tunnette minut ja huomaatte kai, etten ole löylynlyömä enkä puhele tyhjiä. Saatte uskoa, että rahapuoli taistelussamme on jo oikeastaan järjestetty. Rahasta, kullasta, ei tule olemaan puutetta. *Te saatte sitä rajattomasti.* Sitä myönnän minä sekä kohtuulliseksi palkaksi, että myöskin käyttövaroiksi. Minä aion taistella mr. Businessia vastaan hänen omilla aseillaan. Mistä ja millä tavalla minä varoja saan, se jää minun salaisuudekseni, mutta sen voin vakuuttaa, että se tapahtuu täysin kunniallisesti lukuunottamatta muuatta erää, jonka aion nyt aivan lähitulevaisuudessa anastaa sekä siksi, että sen tarvitsen, että kostakseni ja hankkiakseni korvausta mr. Businessilta ja Venäjän rosvohallitukselta.”

Ilmoitus teki syvän vaikutuksen. Mutta sittenkin katseltiin vielä tohtori Isosta.

”Mitä te tarkoitate sanalla ’rajaton’?” kysyttiin seurueesta.

”Sanokaamme nyt aluksi muutamia miljaardeja”, vastasi tohtori tynnosti. Herrat huokasivat. Miljaardi herätti ehdottomasti kunnioitusta eikä tohtori osoittanut minkäänlaisia alkavan eikä loppuvan hulluuden merkkejä.

”Niin, tehdäkseni lopun tästä jutusta ilmoitan, etten keneltäkään vaadi minkäänlaisia palveluksia, ennenkuin olen maksanut palkan ja antanut käyttövaroja. Tämä tapahtuu aivan lähimmässä tulevaisuudessa. Siihen mennessä pyydän vain ehdotonta vaitiota. Lähetän rahat sekä yksityiskohtaiset

ohjeet. Niitä on seurattava kirjaimellisesti ja jos niitä seurataan, niin mr. Business saa havaita, että halveksittu ja köyhä Eurooppa on sittenkin liian kova pähkinä purtavaksi hänelle, jonka leuat ovat tottuneet purukumiin. Eläköön U. S. E.! Ja hyvästi nyt, hyvät herrat!”

Tohtori Isonen poistui ennenkuin kukaan ehti mitään sanoa. Seurue jäi jäljelle, hämmästyneenä ja ällistyneenä, sillä niin nopea oli ollut tohtorin toiminta, niin häikäilemätön hänen esityksensä ja niin suuri hänen varmuutensa, että nämä suuriin yrityksiin tottuneet miehetkin menettivät malttinsa.

”Ka, jos vain Isosella rahaa riittää, niin kyllä parhaamme teemme!” huudahti muuan seurueesta ja hän kai lausui kaikkien muidenkin mielipiteen.

V.

Tohtori Isonen tutustuu Topi Nukariin ja tekee kaupat hänen kanssaan.

Kehnonpuoleisessa viipurilaisessa matkustajakodissa istui liikemies Topi Nukari ja odotti. Hänen mielentilansa vaihteli toivon ja pelon välillä eikä edes höyryävä tee, jota hän vähän väliä terästeli litteästä pullosta, voinut hänen mielentilaansa vakaannuttaa.

Liikemies Topi Nukari oli vaikeassa asemassa eikä hänellä tällähaavaa ollut minkäänlaista syytä esimerkiksi tutustua Suomen poliisilaitokseen. Hän ei tosin ollut peräänkuulutettu, mutta epäilemättä olisi häneltä, jos hänet olisi tavattu, tiedusteltu monia asioita ja tehty kysymyksiä, jotka hänestä tuntuivat lievimminkin sanoen ainakin epämukavilta.

Asianlaita oli siten, että liikemies Topi Nukari oli tähän saakka harjoittanut liikeyhteyttä Suomen ja Eestin välillä ja tällä liikeyhteydellä herättänyt määrättyjä eikä suinkaan aiheettomia epäluuloja tullimiehissä ja poliiseissa, joiden uteliaisuus on tunnettu. Topi Nukari ei kuitenkaan yleensä antautunut tyydyttämään heidän uteliaisuuttaan ja olikin saanut sen vältetyksi.

Nyt oli kuitenkin sattunut niin, että hän laivallaan

”Neito” oli tuonut kiiltävän ja pulputtelevan lastin Eestistä Suomen rannikolle ja sopimuksen mukaan laskenut lastin mereen. Hän oli ehtinyt päättää tämän työn juuri parhaiksi, kun paikalle ilmestyi tullimoottori, jonka melkoisen helpoksi ja hauskaksi tehtäväksi jäi nostaa ylös mainittu lasti. Topi Nukari ei jäänyt katsomaan, millä tavalla se onnistui, vaan höyrysi matkoihin. Tullimiesten saaliiksi jäi parikymmentätuhatta litraa Eestin kirkkainta pirtua ja suonenisku kyllä tuntui Topi Nukarin lompakossa. Hänen liikepääomansa oli mennyt, jäljellä oli vain laiva, jonka hän varmuuden vuoksi oli ensiksi vienyt Eestin rannikolle, siirtänyt sen toisen nimiin ja sitten vasta kuljetuttanut sen takaisin Suomeen. Nyt hän aikoi sen myydä ja odotteli paraikaa ostajaa, jonka oli määrä kohdakkoin tulla. Topi Nukari tarvitsi rahaa, kipeästi ja nopeasti, hänellä oli sitoumuksia, jotka oli pakko täyttää, jos mieli kerran vielä päästä jaloilleen. Ostaja oli tohtori Isonen, mutta sitä ei Topi Nukari suinkaan tiennyt.

* * *

Tohtori Isonen oli työskennellyt ankarasti ja salaeräisesti. Hän oli matkustellut ja kuulustellut, vakoillut ja neuvotellut ja vihdoinkin alkoivat järjestäytyä. Hänelle oli vielä jäänyt rahaa senverran, että alkuvalmistukset voitiin vaivatta kustantaa ja toimeenpanna se kaappauskin, josta tohtori Isonen oli maininnut kokouksessa.

Kulkiessaan eräänä päivänä Viipurissa tohtori ei voinut olla hiljaa huudahtamatta.

”Paavo!”

Puhuteltu, sotilaspukuinen mies, kääntyi hetipai-
kalla.

"Ole hiljaa ja tule mukaan!" jatkoi tohtori Isonen ja lähti sotilaan kanssa puistoa kohden. Valittuaan yksinäisen penkin hän istahti ja ojensi kätensä.

"Mitäs sinulle kuuluu, Paavo?"

Sotilas tarkasteli häntä hetkisen ja löi sitten pol-
veensa.

"Totisesti, sehän on Isonen! Kas vain, et ole vielä kiinnijoutunut!"

"En, enkä toivo joutuvanikaan."

"No et ainakaan minun seurassani", vakuutti soti-
las nauraen. "Se korvapuusti oli mainio juttu."

"Mitäs sinä nykyisin puuhaillet?"

"Ka, etkö näe, olen rajavartiostossa."

"Hauska homma, vai?"

Rajavartijasotilas naurahti.

"On se kyllä hauskempaa kuin komennella nahka-
poikia kentällä. No niin, eipä tuo ainakaan helppoa ole. Saa siinä rämpiä sateessa ja tuulesssa, yöllä ja päivällä, soilla ja metsissä. Se ei ole rauhaa eikä se ole sotaa, onpahan siltä väliltä. Mutta kasarmielä-
mään en sitä vaihda. Minä olen vääpelinä eikä mi-
nulla ole valittamista muuta kuin että ikävä pyrkii sielläkin tulemaan, vaikka toisinaan saa salakuljetta-
jien ja kommunistiagenttien kanssa paukutellakin."

Paavo Torikka oli synnynnäinen sotilas ja olikin syntynyt oikeaan aikaan. Otettuaan ensin osaa vapaussotaan hän oli ollut aina siellä, missä ryssiä vastaan paukuteltiin, ensin Vienan-Karjalassa, sitten Aunuksessa, sitten jälleen Vienassa, välillä Virossa, Latviassa ja ehtipä hän tutustua puolalaisiinkin ollen

niissä kärkijoukoissa, jotka löivät takaisin bolshevikien hyökkäyksen Varsovan porteilla. Senjälkeen, kun rauha oli tehty, hän tutustui puolalaiseen keskitysleiriin, minne hänet suljettiin rauhanmääräysten mukaisesti, ryssät kun vaativat, että nämä ulkomalaiset auttajat ovat pidätettävät. No niin, keskitysleiri osoittautui liian heikoksi paikaksi, voidakseen häntä pidättää, vaan hän ilmestyi eräänä kauniina päivänä Danzigissa olevan Suomen konsulin luo pyytämään konsulikyytiä kotimaahan. Senjälkeen hän oli ehtinyt olla armeijassa ja tämän jälkeen rajavartiostossa. Hän oli taatusti köyhä, taatusti iloinen, taatusti rohkea ja neuvokas eikä häntä vaivannut mikään muu kuin rauhallinen ja seikkailuton aika. Tohtori Isonen, joka oli ollut Torikan päällikönäkin — niinkuin sanottu, tohtori oli ehtinyt mukaan kaikkeen — käsitti miehen arvon.

”Kuinka kauaksi olet sitoutunut?” kysyi hän kursorileimatta.

”Viikon kuluttua päättyy aika ja siihen mennessä on minulla lomaa.”

Tohtori Isonen ilmaisi vilpittömän tyytyväisyytensä.

”Tuleppa minun asioihini”, hän ehdotti.

Paavo Torikan ilme muuttui heti. Kasvot jännittyivät.

”Onko sinulla jotakin sopivaa tiedossasi?”

”Varmasti.”

”Ei siis mitään makailemista?”

”Kyllä minä luulen, että sinun tekee vielä mieli monta kertaa makaillakin, mutta silloin ei sinulla ole siihen tilaisuutta. Reipas homma, usko vain!”

”Ja ketä vastaan?”

”Ensiksi ryssiä vastaan.”

”Sehän sopii erinomaisesti. Ne pahukset ampui-
vatkin tässä viime viikolla uuden lakin päästäni ja se
lensi likalätäkköön. Minulla on täysi syy maksaa
sekin laukaus.”

”Ole huoleti, toivosi saat täytetyksi.”

He keskustelivat puolisen tuntia, minkä jälkeen
löivät kättä. Väapeli Paavo Torikka sitoutui tohtori
Isosen ajutantiksi sovittua palkkaa vastaan ja sillä
lupauksella, että hän saa riittävästi tilaisuutta osoit-
taa, mihin kaikkeen hän pystyy niin maalla kuin
merelläkin.

* * *

Liikemies Topi Nukari säpsähti ja hörppäsi kii-
reesti loput teestään. Ovelle oli koputettu.

”Sisään!”

Kaksi henkilöä astui sisään ja Topi Nukari katsoi
heihin tarkasti. Hm, toinen oli aivan tuntematon,
mutta toinen...? Toinen tuntui hänestä jollakin
tavalla tutulta, mutta hän ei jaksanut muistaa, missä
ja milloin hän olisi hänet tavannut.

”Oletteko liikemies Nukari?”

”Kyllä.”

”Minä olen liikemies Seppä ja tässä on apulaiseni
Paavo Torikka”, esitti tohtori Isonen itsensä ja seu-
ralaisensa. ”Asiamme, niinkuin jo ilmoitin, koskee
'Neitoa'. Se on myytävänä, vai?”

Topi Nukari nyökäytti verkalleen päätä. Hän ei
pitänyt siitä, että hypättiin niin suoraa päätä asiaan.
Olisihan ollut aikaa jutellakin.

”Kyllä, kun vain hinnasta sovitaan.”

Liikemies Seppä alias Isonen katsoi kelloaan.

”No niin, olen tutustunut laivaan, sehän on täällä satamassa. Se täyttää kyllä vaatimukseni. Hinta?”

Topi Nukari tunsi hermostuvansa. Silläpä miehellä oli kiire. Eihän laivankauppaa nyt päätetty yhtä nopeasti ja helposti kuin jos olisi ostanut parin rukkasia.

”Niin, hinta! ’Neito’ on hyvä laiva...”

”Tiedän. Tunnen laivan nyt aivan tarkalleen. Kysyn vain, mikä on hintanne.”

Topi Nukari jäi miettimään. Itse asiassa hän ei suinkaan miettinyt laivan hintaa, sillä se oli mietitty jo aikoja sitten, mutta hän koetteli muistutella mieleen, missä hän olisi mahdollisesti ostajansa ennen tavannut ja mikä tämä oikeastaan oli miehiään. Topi Nukari oli luonnostaan utelias ja hän halusi vastustamattomasti saada tietää, kuka ja mikä se henkilö oli, joka sai hänen laivansa.

”Mihinkäs te aiotte sitä laivaa käyttää?” kysäsi hän viattomasti. Tohtori Isonen iski nyrkkinsä pöytään.

”Se ei kuulu teille enkä aio sitä sanoa. Se seikkaahan on teille kokonaan merkityksetön. Hinta, sano-kaa hintanne, sillä minulla ei ole liikaa aikaa!”

Topi Nukari oli loukkautunut ja hän laittoi vaieten itselleen uuden lasillisen. Hitto vieköön, sepäs oli kiukkuinen mies!

”Niin hintako!” aloitti hän verkalleen. ”Minä olen aikonut lahjoittaa sen neljästäsadastatuhannesta.”

Tohtori Isonen naurahti kuivasti.

”Minä olen valmis vastaanottamaan tuon lahjoituksen kolmestasadastaviidestäkymmenestä tuhannesta eikä penniäkään enemmän. Kelpaako!”

Topi Nukarin teki mieli hihkaista. Totisesti, jos mies hätäilikin, ei hän siekaillut myöskään maksaessaan. Hänen tarjouksensa oli enemmän kuin Topi Nukari oli uskaltanut kuvitellakaan. Pyytää hän tietenkin ilkesi kuinka paljon hyvänsä. Mutta hän olisi ollut huono kauppias, jos hän olisi ilmaissut tyytyväisyytensä. Hän yrittikin alkaa tinkimisen, mutta tohtori Isonen keskeytti sen alkuunsa.

”Minulla ei ole aikaa, hyvä herra! Kysyn vain, kelpaako tarjoukseni vai eikö.”

Topi Nukari kiemurteli, mutta hänen oli vihdoin tunnustettava, että tarjous kelpasi.

Tohtori Isonen kaivoi taskustaan joukon papereita.

”Kas tässä on kauppakirjat. Kirjoitutin ne valmiiksi ajan voittamiseksi. Teillähän on kai tarpeelliset paperit mukanaan? No niin, allekirjoittakaa siis vain!”

Hän työnsi Topi Nukarin ulottuville mustepullon ja kynän, painoi sähkökelloa ja pyysi paria hotellin palvelijaa tulemaan todistajiksi. Viiden minuutin kuluttua olivat muodollisuudet suoritettut. Senjälkeen tohtori Isonen avasi mukanaan tuomansa pienen matkalaukun ja otti sieltä esille setelipinkan ja luki todellakin hämmästyneelle Nukarille koko summan pöytään Suomen tasavallan tuhannen-markan seteleissä.

”Onko selvä?” kysyi hän Topi Nukarin hieman vapisevin käsin lukiessa ja järjestellessä seteleitä.

”Kyllä, kyllä, kyllä niitä on oikea määrä.” Eikä

Topi Nukari malttanut enää pitää suutaan kiinni. ”Hitto vie, mutta kyllä tämä kauppa nyt äkkiä syntyi. Ei kai herra vielä tänäiltana aio lähteä laivalla matkaan?”

”Mitäs turhasta viivytyksestä, herra Nukari!” vastasi tohtori Isonen nousten ja ojentaen kätensä. ”Hyvästi ja kiitoksia!”

Topi Nukari puristi hänen kättään. Hän oli vieläkin ällistyksissään ja ennenkuin hän oli ehtinyt siitä selvitä, olivat molemmat vieraat, joista toinen ei ollut lausunut halaistua sanaakaan, poistuneet.

”Lempo soi!” hihkasi äkkiä Topi Nukari, kun muuan muisto ja ajatus palasi hänen mieleensä. Nyt hän tiesi, kenen kanssa hän oli ollut tekemisissä.

Tohtori Isonen!

Erehdys oli mahdoton. Tohtori Isonen oli siis ostanut ”Neidon”.

Topi Nukari kaatoi säästelemättä litteästä pullosta terästystä teehen ja jäi miettimään. Hän ei ollut tyytyväinen. Hänestä tuntui, kuin olisi ”Neito” häneltä puoleksi ryöstetty. Hän ei ollut saanut tarpeeksi tinkiä, tarpeeksi puhua. Kaikki oli käynyt liian nopeasti, liian helposti. Tuntui kuin olisi häntä petetty. Tohtori Isonen! Totisesti! Mitähän hän aikoi tehdä laivalla? Se olisi hauska tietää. No niin, Topi Nukari oli luonnostaan utelias ja hän päätti kuin päättikin ottaa selvän entisen laivansa tulevasta kohtalosta. Heh, hänen kelpasi olla nyt ja elellä. Rahaa hänellä oli ensi hätään, ja kukapa, kukapa tietää mitä hän vielä keksisi. Tohtori Isonen puuhia oli mielenkiintoista tarkastella. Siitä voisi jotakin hyötyäkin eikä Topi Nukari ollut niitä, jotka

lain tuolla puolen tyytyvät vain yhteen ainoaan rajoitettuun alaan. Topi Nukari oli kaikkiruokainen, hän otti mistä sai ja millä tavalla hyvänsä. Tohtori Isonen lähettyvillä oli mahdollista saada hajua yhdestä ja toisesta, mistä voisi puristaa rahaa. Topi Nukari tiesi, että m.m. neuvostohallituksen edustus epäilemättä antaisi jotakin tiedosta, missä tohtori Isonen oleskeli ja mitä hän toimitteli. Ei niin, että Topi Nukari aikoisi antaa ilmi tohtorin. Ei, ei ainakaan toistaiseksi. Sitten, no niin . . . se nähtäisiin . . .

Ja siinä itsekseen istuessaan ja hörppiessään terästettyä teetä liikemies Topi Nukari päätti kaikessa hiljaisuudessa ryhtyä seuraamaan tohtori Isonen toimia eikä hänellä ollut aavistustakaan, mitä seurauksia hänen päätöksellään tulisi olemaan. Hän aavisti sitä yhtä vähän kuin tohtori Isonen, jolle ei pälkähäntänyt päähänsäkään, että tuo pirtulta tuoksuva salakuljettaja olisi hänet tuntenut.

VI.

Tohtori Isonen ryhtyy kuittaamaan saataviaan mr. James Businessilta ja neuvostohallitukselta.

Rajajoen—Helsingin yöjuna oli saapunut Kouvolan asemalle. Matkustajat riensivät kiireisesti asemaravintolaan juomaan kahvia ja haukkaamaan muutamia maukkaita voileipiä. Laaja asemasilta oli täynnänsä väkeä, vaikka olikin sateinen ja pimeä yö, oikeastaan harvinaisen ikävä ja kehno näin myöhäiskävään taikka paremminkin alkukesän ilmaksi. Rautatiematkustajista, etenkin yömatkustajista, tämä asiantila oli kuitenkin varsin yhdentekevä, mutta tohtori Isonen ja hänen ajutanttinsa, jotka seisovivat asemarakennuksen sivustalla, pimeimmässä varjossa, olivat mitä tyytyväisimpiä. Heillä oli siihen pätevät syyt, sillä tänä yönä, tarkemmin sanottuna seuraavan tunnin aikana, heidän tuli suorittaa tohtori Isonen jo aikoja sitten suunnittelema kaappaus, kaappaus, jonka suoritus pakostakin muodostui rohkeaksi ja uskalletuksi.

Tohtori Isonen vapisi jännityksestä, vaikka hän koettikin purra hampaansa yhteen. Hän, ja vain hän tiesi, kuinka paljon riippui tämän kaappauksen onnistumisesta. Siitä riippui hänen taistelunsa mr. Businessia vastaan, ellei aivan kokonaan, niin kui-

tenkin suurimmaksi osaksi, sillä jos epäonnistuttiin, oli taistelun aloittaminen pakko lykätä hyvinkin epävarmaan tulevaisuuteen.

Tohtori Isonen tarvitsi rahaa ja hän aikoi anastaa sitä tuosta junasta, joka nyt niin rauhallisena puhkui raiteilla. Hän tiesi, mitä matkustajat eivät tietäneet: junassa oli kultaa, kokonainen vaununlastillinen kultaa, puhdasta harkkokultaa. Se oli salaisuus, jonka perillä olivat vain kullan vartijat, neljä kommunistia, sekä junailija. Kulta oli läpikulkumatkalla Venäjältä Hankoon. Se oli neuvostohallituksen kultaa, minkä se aikoi luovuttaa suoritukseksi mr. Businessin edustajille Hangossa. Tiedon tästä suorituksesta ja sen suorittamistavasta tohtori Isonen oli saanut jo aikoja sitten, mutta kaikista ponnistuksistaan huolimatta hän ei ollut saanut selville, millä tavalla sitä aiottiin vartioida. Jokatapauksessa hän oli ryhtynyt kaikkiin mahdollisiin valmisteluihin ottaen huomioon eri mahdollisuudet. Hän oli arvelut, että kulta lähetettäisiin vain suljetussa vaunussa ja vartijat seuraisivat mukana matkustajavaunussa. Silloin hän olisi koettanut sopivalla kohdalla irroittaa kultavaunun muusta junasta. Mutta vaunu olikin vartioitu: neljä miestä oleskeli sisällä. Sen seikan tohtori Isonen oli saanut selville jo Rajajoella, mistä saakka hän apuranttinsa kanssa oli kultakuormaa seurannut. Eräistä syistä hän oli päättänyt toimeenpanna kaappauksen Kouvolan tienoilla ja lähdettyään Viipurista hän oli yhdessä Torikan kanssa pohtinut eri menetelmiä.

”Siinä ei auta nyt hienous”, vakuutti Torikka.
 ”Suora rynnäkkö ja sillä selvä!”

Tohtori Isonen ei suinkaan pelännyt ”suoraa rynnäkköä”, mutta häntä tavallaan kainostutti, sillä Suomessa ei olla totuttu junarosvoihin ja tämä kaappaus muistutti sitä erehdyttävässä määrässä. Mutta hänen täytyi myöntää, eri mahdollisuuksia punnituaan, että Torikka oli oikeassa. Vain äärimmäinen häikäilemättömyys saattoi auttaa, sellainen häikäilemättömyys, jollaista eivät edes bolshevikit voineet edellyttää. Vaunu oli vallattava Kouvolan asemalla, kaikkien nähden ja reippaasti. Kaikki saisivat sen nähdä, mutta kukaan ei saisi aavistaa, mikä oli kysymyksessä.

Kaikki valmistukset olivat suoritettut. Kun tohtori ajutantteineen oli ilmestynyt ulos vaunusta, oli hänelle ilmoitettu, että kaikki oli kunnossa. Hän tiesi, että mikäli hän Torikan kanssa saisi vaunun valtaansa, sikäli olisi kaikki voitettu.

Mutta vaunun valtaaminen ihmisiä täynnä olevalla asemalla, kun vaunu on vartioitu ja vartijat, hyvin tietäen mitä vartioivat, varuillaan, ei ole suinkaan aivan helppo toteuttaa.

Tohtori silmäili hermostuneena asemakelloa ja katseli asemaravintolaan päin. Kaksi vartijaa oli mennyt sinne kai teetä juomaan. Tuohon seikkaan hän olikin perustanut koko suunnitelmansa. Hän oli huomannut Simolassa, että kaksi vartijaa pistäytyi ulos toisten kahden jäädessä vaunuun. Hän arveli, että vaunuunjääneet luultavasti käyttäisivät vuoroaan Kouvolassa. Eikä hän erehtynytäkään.

”Nyt!”

Kaksi bolshevikia tuli asemaravintolasta, sytyttivät savukkeet ja lähtivät, sadetakinkaulus pystyssä,

kävelemään pitkin asemasiltaa. Molemmat seikkailijat riensivät heidän jälkeensä. Bolshevikit poistui-
vat pian verkkaan kävellen aivan asemasillan toiseen
päähän, jossa ei ollut ihmisiä ja jossa oli melkoisen
pimeää.

”Minä otan oikeanpuoleisen!” kuiskasi tohtori kä-
heästi ja syöksähti eteenpäin Torikan seuratessa. Koste-
maa vaimensi askelten äänet eivätkä bolshe-
vikit aavistaneet mitään ennenkuin tunsivat lujan
käden tarttuvan kurkkuunsa ja estävän heitä huuta-
masta. Samassa painettiin kostea vaate heidän nenäl-
leen. Hetkisen he ponnistelivat vastaan, mutta taipui-
vat sitten menettäen tajuntansa. Hyökkäykseen ei
oltu tuhlatu aikaa kuin hetkinen. Sekä tohtori että
Torikka kannattelivat vastustajiaan pystyssä. Ylei-
söstä ei kai kukaan ollut pannut merkille tapahtu-
maa.

”Ja nyt tuonne!” sanoi Torikka ja osoitti toisella
raiteella olevia tyhjiä rautatievaunuja. Kumpikin
tarttui uhriinsa ja heitä puoleksi kannatellen, puoleksi
vetäen riensivät miehet nopeasti taakkoineen raiteit-
ten yli. Muutaman umpinaisen rautatievaunun ovi
oli auki. Hätäilemättä, mutta nopeasti he nostivat
miehet sisään sitä ennen kuitenkin riisuttuaan heiltä
sadetakit ja hatut, mitkä vaihtoivat omiinsa. Ympä-
rilleen vilkuillen he sitten palasivat asemasillalle.
Matkustajat kävelivät edelleenkin rauhallisesti, junai-
lija katseli kelloaan: kukaan ei ollut huomannut hyök-
käystä.

”Kaksi!” virkkoi Torikka tyytyväisenä. ”Saa
nähdä, missä miehet heräävät! Jossakin Savon puo-

lessa nähtävästi. No niin, alku on nyt tehty! Miten aiomme jatkaa?"

Tohtori oli saanut takaisin kaiken kylmäverisyytensä. Äskeinen välikohtaus oli karkoittanut kaiken hermostumisen.

"Rynnäkköön vain! Kyllä me nyt niistä kahdestakin selviämme!"

Asemaravintolassa soitettiin kelloa ja matkustajat kiirehtivät vaunuihin. Junanlähettäjä ilmestyi näkyviin, viittasi kädellään, junailija vihelsi ja juna lähti verkalleen liikkeeseen. Kun se oli jo saanut kohtalaisen vauhdin, hyppäsivät molemmat seikkailijat tavaravaunuun, missä kultaa kuljetettiin. Molemmat vaunussa olevat bolshevikit ojensivat heille kätensä avuksi ja seuraavassa hetkessä miehet olivat vaunussa. Katossa heilui himmeä lyhty, mutta senkin heikossa valossa bolshevikit havaitsivat, että jotakin oli hullusti: tulijat eivät olleetkaan tovereita, vaan ventovieraita. Heille ei kuitenkaan jäänyt aikaa ihmettelemiseen, Torikka vetäsi nopeasti vaunun oven kiinni juuri kun vaunu sivuutti asemarakennuksen, ja molemmat suomalaiset hyökkäsivät. Bolshevikit, vaikkakin yllätettyinä, tekivät lujaa vastarintaa. Kumpikin oli voimakas mies eikä nähtävästi ensimmäistä kertaa ottelussa. Mutta tohtorin nyrkkeilytaito ja Torikan vikkelyys sekä voima ratkaisivat ottelun ja huohottaen painoivat he vastustajansa alleen. Huumausainetta annettiin hiukan hengitettäväksi ja pian olivat bolshevikit täysin avuttomia tietämättä mitään tästä maailmasta.

Voittajat loivat silmäyksen ympärilleen. Vaunussa ei ollut mitään muuta kuin kaksi isohkoa, jykevää

tekoista laatikkoa. Niissä siis oli kultaa. He koettivat liikahuttaa laatikoita. Ne eivät hievahtaneetkaan, vaikka he ponnistivat kaikki voimansa.

”Lempo!” manasi tohtori. ”Kulta on tässä, mutta milläs tavalla me saamme sen vaunusta? Minä toki luulin, että kulta on pakattu pieniin, liikuteltaviin laatikkoihin. Näitähän ei jaksa jättiläisenkään liikahuttaa.”

Torikka ei puhunut mitään, vaan kaivoi housunkauluksen alta pienen, tammivartisen metsästyskirveen.

”Eiköhän tämän avulla laatikoita saada pienemmiksi!” tuumasi hän ja ryhtyi tarmokkaasti työhön. Laatikot olivat lujaa tekoa, mutta pian Torikka oli sittenkin saanut niihin loven ja senjälkeen edistyi työ nopeasti. Lautoja kiskottiin irti ja laatikoitten sisällys paljastui. Niissä oli kummassakin joukko pienempiä laatikoita, niin raskaita, että mies jaksoi juuri ja juuri ne nostaa.

”Ahaa, tämähän kelpaa!” naurahteli tohtori ja nosteli laatikoita vaununlattialle. Pian olivat molemmat suuret arkut tyhjät ja pikkulaatikot oli ladottu vaununoven eteen.

Torikka raoitti ovea ja tohtori, sytyttäen savukkeen, asettui sen ääreen pyyhkeillen hikeä. Kullan nosteleminen oli raskasta työtä. Hän katseli tarkkaan pimeydestä häilähteleviin valoihin ja koetti saada selville, missä kulloinkin oltiin.

”Hei, nyt!”

Kauempaa radanvarrelta loisti suurehko valo nähtävästi metsänreunassa. Se oli sovittu merkki.

Yhteisvoimin työnsivät Torikka ja tohtori kultalaatikkoita vaunusta radalle. Pino romahti yhdellä kertaa ja loput he viskasivat mahdollisimman nopeasti. Vaunussa ei ollut enää jäljellä hiukkastakaan. Kultalaatikot olivat kadonneet yön pimeyteen. Juna jatkoi matkaansa kaikessa rauhassa.

Parin kolmen kilometrin päästä juna äkkiä hiljensi vauhtia ja pysähtyi keskellä metsää. Junailija näkyi harppaavan veturia kohden ja joukko matkustajia laskeutui niinikään radalle.

Mikä oli kysymyksessä? Miksi juna oli pysähtynyt?

Tohtori ja Torikka eivät jääneet odottamaan selityksiä. He olisivat voineet kyllä antaa pätevimmän selityksen: yksi kisko oli irroitettu heidän toimestaan ja asiasta oli hyvissä ajoin ilmoitettu ratavahdille, joka pysähdytti junan. Junan pysäyttäminen oli välttämätön, jotta seikkailijat pääsisivät turvallisesti junasta tarvitsematta matkustaa seuraavalle asemalle saakka. Niin ollen laskeutuivatkin tohtori ja Torikka kaikessa hiljaisuudessa vaunusta, sulkiivat oven ja Torikka kuiskasi:

”Hyvää yötä!”

Bolshevikit makasivat vaunun lattialla. Miehet hyppäsivät ojan yli ja katosivat radan varrella olevaan pensaikkoon, kiipesivät aidan yli, kulkivat pelon poikki ja saapuivat maantielle lähtien painumaan takaisin Kouvolaan kohden. Kuljettuaan puolisen kilometriä he näkivät pienen punaisen valon tuikkivan tiellä: auto. Kaikki oli todellakin käynyt täsmälleen ja jos vain miehet olivat huolellisesti

koonneet kultalaatikot radan varrelta, oli kaikki hyvin.

Tohtori ja Torikka nousivat autoon, joka lähti heti liikkeelle. Ajaja tiesi suunnan ja päämäärän.

VII.

Topi Nukari toimittaa tutkimuksia omaan laskuunsa.

Jätimme herra liikemies ja laivanomistaja Topi Nukarin maistelemaan teetä viipurilaisessa matkustajakodissa. Mitä kauemmin hän maisteli, sitä tyytyväisemmäksi hän tuli eikä päätös seurata tohtori Isonen toimia suinkaan ollut omiaan tätä mielialaa turmelemaan.

Jo samana iltana lähti Topi Nukari käväisemään "Neidolla", joka oli eteläsatamassa. Aivan oikein, tohtori Isonen ei ollut vielä käynyt laivalla eikä ollut mitään ilmoittanut, että se oli vaihtanut omistajaa. Topi Nukari viittasi kapteenin kajuuttaan ja ilmoitti tälle, että hän oli tehnyt kaupat ja että kapteenin toimi hänen palveluksessaan oli siis loppunut. Kapteeni saisi sopia uuden omistajan kanssa palvelusopimuksen mahdollisesta jatkamisesta. Kapteeni vakuutti ikävänsä, että oli menettänyt niin hauskan ja sopuisan isännän. Tosin Topi Nukari oli itse-rakas, mutta hänellä oli kuitenkin kohtalainen määrätavallista tervettä järkeä, eivätkä kapteenin vakuutukset siksi tuntuneet hänestä vilpittömiltä. Hänellä ja kapteenilla oli ollut monta kertaa mitä perin poh-

jaisimpia erimielisyyksiä, joiden selvittelyssä oli käytetty pari kertaa ruumiillisiakin voimia, ja tällöin kapteeni oli eittämättömästi todistanut olevansa oikeassa. Siitä oli Topi Nukarilla vieläkin muutamia mustelmia muistona. Mutta Topi Nukari ei halunnut olla pikkumainen, vaan hänellä oli omia suunnitelmia. Siksi hän pyysi kapteenia tulemaan kaupungille, missä sitten veljellisessä sovussa muutamassa kahvilassa verestettiin muistoja ja tarinoitiin mukavia. Topi Nukarin käytös oli niin hillittyä ja myöntäisää sekä anteliasta, että kapteenin entiset käsitykset laivanomistajasta alkoivat jonkunverran horjua.

Seuraavana päivänä saapui Paavo Torikka ja otti laivan vastaan tohtori Ilosen puolesta. Hän tarkasti laivaväen ja kapteenin. Totta puhuen ei tarkastettavista kukaan herättänyt hänessä mieltymystä eikä luottamusta, mutta ei ollut aikaa valikoida. Oli mahdotonta hankkia laivaväkeä uudelleen muutamassa päivässä. Niin ollen Torikka hyväksyi koko entisen laivaväen. Tästä seikasta sai Topi Nukari heti tiedon ja hän myhäili itsekseen. Hän pysytteli kiinteästi kapteenin seurassa tämän iloksi ja ihmeeksi, kulki hänen mukanaan kapakoissa ja kahviloissa ja veljeili oikein sydämellisesti.

Kolmantena päivänä, kun Topi Nukari taas uskolisesti ilmestyi laivalle, tapasi hän laivaväen ahkerassa työssä. Laivaa siivottiin ja laitettiin kuntoon kaikin tavoin.

”Jokos tuli matka?” kysyi Nukari.

”Joo, huomenna iltapuolella lähdetään!” selitti kapteeni, joka valvoi väkensä työskentelyä.

”No, lähdetään sitten hiukan maistamaan matkan

kunniaksi ja onneksi!” esitti Nukari eikä kapteenin nuori-ikäinen ahkeruus voinut kutsua vastustaa.

”No, Eestiinkö matka pitää?” kysäsi Nukari kuin ohimennen, kun miehet istuivat kahvilassa norrikuppi kummankin nenän alla.

”Eikö hittoa! En minä tiedä, mitä tämä uusi isäntä aikonee laivalla kuljetella, mutta huomenna me lähemme tuonne Virolahden rannikolle”, selvitteli kapteeni, ja mainitsi täsmälleen paikan, missä laivan tuli laskea rantaan. ”Siinä on sellainen vanha, hyljätty laituri, mutta ’Neidon’ kokoinen laiva pääsee siihen vieläkin. Minä kyllä tunnen paikan.”

Topi Nukari tuijotti kuppiinsa. Mitä ihmettä tohtori Isonen teki Virolahden rannikolla? Minkälaista lastia se mahtaisi olla? Ilmeisestikään kysymys ei ollut salakuljetuksesta, mutta jotakin salaperäistä tuntui pohjalla piilevän.

”Mitäs sinä arvelet tuosta hommasta, tarkoitan, minkälaista lastia luulet sieltä otettavan?” tutkiskeli Nukari kapteenia. Kapteeni viittasi kädellään.

”Siihen puoleen en puutu. Minä saan määräyksen ja tottelen ja sillä hyvä. Vaikka, totta on, etten minä lainkaan ymmärrä, mitä siellä aiotaan lastata.”

* * *

Yö oli pimeä ja sateinen. Vanhan, hyljätyn laivalaiturin ääressä keinui pienehkö höyrylaiva. Savu tuprusi hiljalleen piipusta ja kajuutan ikkunoista loisti valo. Se oli ”Neito”, joka saamansa määräyksen mukaan odotti lastiaan. Se oli vastikään saapunut ja oli karien ja luotojen lomitse päässyt onnellisesti perille.

Kannella ei näkynyt ketään, sillä sää ei houkutellut oleskelemaan ulkona. Niinpä oli Topi Nukari päässyt kenenkään huomaamatta pujahtamaan kannelle ja makaili nyt, vedettyään öljykankaan peitokseen, perässä olevalla köysikasalla ja odotti. Hänen uteliaisuutensa ei ollut hellittänyt, vaan hän oli heti aamulla matkustanut autolla Viipurista Virolahdelle ja sitten kävellyt tälle laiturille. Olisi tietenkin ollut hauskempaa istua kapteenin kanssa kajuutassa, mutta silloin olisi ollut välttämätöntä selittää äkillinen läsnäolo eikä Topi Nukari siihen kyennyt, ainakaan tyydyttävästi.

Tunnit kuluivat hitaasti eikä sade hellittänyt. Topi Nukari manaili hiljaa, mutta hartaasti, sillä hänen alkoi tulla vilu, nälkä ja jano. Tupakkaa hän uskalsi poltella, mutta sitäkin kovin varoen, sillä hän ei halunnut tulla keksityksi. Tosin hän ei ollut tehnyt mitään rikosta, mutta hänen uteliaisuutensa näyttäisi kovin ihmeelliseltä.

Yö kului ja Topi Nukari aikoi jo monta kertaa luopua yrityksestään, josta ei tuntunut tulevan mitään. Mutta toiselta puolen hän ajatteli, että hän oli jo värjöttänyt niin kauan, että voisi värjötellä vieläkin. Hänen sitkeytensä tulikin palkituksi.

Aamu sarasti pimeänä ja sateisena, kun rannalta päin äkkiä alkoi kuulua auton surinaa. Ahaa, siellä oli joku tulossa! Ja aivan oikein: laiturin päähän pysähtyi hetken kuluttua kaksi kuorma-autoa ja niiden takana näkyi kolmaskin, henkilöauto. Samassa kuului liikettä laivaltakin: laivaväki nousi kannelle vastaanottamaan tulijoita. Kaikki kävi varsin nopeasti. Autoista nousi yhteensä seitsemän henkeä,

jotka kukin tarttuivat pieniin puulaatikkoihin ja alkoivat kantaa niitä laivaan.

”Peräkajuuttaan!” kuului komennus ja Topi Nukari tunki äänestä tohtori Isosen.

Kansi kaikui askelista. Miehet tulivat ja menivät kantaen laatikoita, jotka pienestä koostaan huolimatta tuntuivat olevan tavattoman raskaita. Topi Nukari tirkisteli tarkasti piilopaikastaan eikä jaksanut ymmärtää, mitä nuo laatikot saattoivat sisältää, jotka olivat niin peräti painavia. Hän näki kapteeninkin, voimakkaan miehen, läähättäen kantavan tuollaista pientä kapinetta.

Paljon ei noita laatikoita ollutkaan, ne olivat pian kannetut laivaan. Sitten autot lähtivät liikkeelle ja katosivat metsän suojaan ja niissä olleet miehet niiden mukana, lukuunottamatta tohtori Isosta ja Paavo Torikkaa, jotka jäivät laivaan.

Ja sitten tapahtui jotakin, mitä Topi Nukari ei ollut lainkaan odottanut, vaikka se oli mitä luonnollisinta: kiinnitysköydet irroitettiin ja laiva työnnettiin irti laiturista. Äkkiä jysähtivät koneet käyntiin ja ”Neito”, perä edellä, etäännytti verkalleen laiturista. Topi Nukari jäi, tahtoen taikka tahtomattaan, laivalle. Hän oli niin kokonaan kiintynyt miettimään, mitä nuo salaperäiset laatikot sisälsivät, ettei ollut muistanut lainkaan vaania tilaisuutta päästä pujahamaan laivasta. Nyt se oli myöhäistä, ellei halunnut hypätä veteen eikä Topi Nukari sitä halunnut. Sillä vesi oli kaikesta päättäen kylmää ja Topi Nukarilla oli kylmä jo ennestäänkin.

Pian poistuivat kaikki kannelta ja vain perämiehen

kopista näkyi tuli vilkkuvan. Tohtori Isonen ja Torikka olivat menneet peräkajuuttaan.

”Kas niin, Paavo”, sanoi tohtori Isonen tyytyväisyydestä huoaten, ”nyt on alku tehty. Nyt on meillä kultaa aluksi.”

”Aluksi? Minä luulisin, että tuolla määrällä pitäisi päästä jo loppuunkin”, tuumi Torikka hämmästyneenä. Tohtori Isonen nauroi.

”Minähän sanoin, että minä saan kultaa rajattomasti.”

”No eikös tässä sitten olekin rajattomasti. Kyllä tällä kullalla jo taistelee bolshevikeja ja mr. Businessia vastaan.”

”Tämä on vain alkua, alkua, poikaseni. Minä tarvitsin hiukan käyttövaroja, kun mr. Business ja bolshevikit ryöstivät minulta omaisuuteni. Minä osaan tehdä kultaa.”

Paavo Torikka naurahti ikävystyneenä ja sytytti savukkeen.

”Niin, niin, älä luule, että minä olen hullu. Ethän sinä toki liene sellaisia oireita minussa havainnut. Kun minä sanoin, että osaan tehdä kultaa, en minä sillä tarkoittanut aivan kirjaimellisesti totta. Mutta minä osaan ottaa kultaa sieltä, mistä ei kukaan muu osaa ottaa, vaikka se olisi jokaisen otettavissa.”

”Mistä sitten?”

”No niin, jätetään se vielä salaisuudeksi. Mutta saat uskoa, ettet köyhän kelkkaan istahtanut, kun minun mukaani lyöttäydyit. Minä lähetin kerran mr. Businessille terveiset, ettei hänellä ole ollut, ei ole eikä milloinkaan tule olemaan niin paljon kultaa,

että hän voisi palkata minut palvelukseensa. Ja katso, minä tarkoitin sillä totta, vaikka minulla ei silloin ollutkaan niitä tietoja, niitä varmoja tosiasioita, joita minulla nyt on. Minulla ei ole niin paljon rahaa kuin mr. Businessilla, mutta minä tiedän, mistä ja millä tavalla minä saan enemmänkin. Mutta se siitä. Katsotaanpas, onko bolshevikien kulta oikeaa. Painosta päättäen ovat ne taitaneet tällä kertaa luopua petkuttamasta.”

Torikan kirveellä murrettiin yksi pieni laatikko ja ent. vääpeli vetäsi näkyviin punakeltaisen metallikappaleen. Se oli kultaharkko.

”Oikeaa tavaraa näkyy olevan”, lausui tohtori Isonen tarkoin tutkittuaan leimaa ja itse metallia. ”Hupsua ajatella, mutta totta on, että näillä metallikappaleilla me vielä saamme aikaan yhtä ja toista, mikä järkyttää mr. Businessia hänen maailmanvaltiassauhassaan.”

Molemmat miehet olivat vajonneet katselemaan himmeästi kiiltävää metallikappaletta pienen ja heikon lampun valossa. Kulta tehoi heihin, niinkuin se tehoaa useimpaan, tuo pehmeä, raskas ja himmeäloisteinen metalli. Heidän mieltään nostatti tieto, että heillä oli sitä tavallisen ihmisen mittapuun mukaan suunnaton määrä. Eikä heidän omaatuntoaan lainkaan soimannut se, että he olivat tuon kullan ryöstäneet. Se oli ryöstetty viholliselta, vastustajilta, ja se oli tarkoitettu taisteluun käytettäväksi. Siitä sen arvo vain kasvoi heidän silmissään. He olivat hetkisen niin kokonaan kullan lumoamina, etteivät edes kuulleet heikkoa ähkäisyä kannelta, pienen, peittämättömän ikkunan takaa.

”Ja minne nyt?” kysyi Torikka ja laski kultaharikon toisten viereen.

”Ensiksi Ahvenanmaan saaristoon. Kätkemme kullan aluksi sinne, sillä olisi uhkarohkeata lähteä kaikkine lastinemme johonkin satamaan. Minulla on jo kaikki järjestyksessä. Kauppaamme kullan ja saamme sijaan seteleitä ja arvopapereita. Ja sitten, kauas, kauas, kauas...!”

”Minne päin maailmaa, jos saan luvan kysyä?” tiedusti Torikka ja ryhtyi vetämään saappaita jaloistaan.

”Etelään, kauas etelään!”

”Hyvä on!” myöntyi Torikka. ”Mutta emmeköhän kävisi nukkumaankin. Eihän meitä tarvita kannella.”

”Ei, käydään vain nukkumaan.”

Hetken kuluttua olivat molemmat miehet riisuneet saappaat jaloistaan ja heittäytyivät muuten vaatteissaan pitkälleen. Torikka sammutti sitä ennen lamppun.

Topi Nukari oli hiipinyt jo sitä ennen köysikasalleen. Hän oli kuullut joka sanan ja nähnyt kaikki.

Kultaa!

Puhdasta, väärentämätöntä, oikeaa, painavaa, keltaista kultaa!

Ei grammottain, ei kilottain, ei kourallisittain, vaan sadoin, ehkä tuhansin kiloin!

Topi Nukari veti henkeään. Hänen päätään huijasi. Hänen ohimoissaan jyskytti. Hän tunsi käsiensä vapisevan ja ruumiinsa nytkähtelevän. Häntä vuoroin kylmi, vuoroin oli kuuma. Hän oli, lyhyesti

sanoen, järkytetty, suunniltaan, ehkäpä hulluksi tulemaisillaan.

Kultaa!

Hän koetti koota ajatuksiaan. Ne kirmailivat kuin keväiset vasikat. Totisesti, jotakin hän oli aavistanut, mutta ei ikinä tätä. "Neidolla" oli lasti, jonka arvon määrittelemiseksi Topi Nukarilta puuttui tietoja ja taitoja.

Ja sitten: mistä tohtori Isonen oli saanut tuollaisen suunnattoman paljouden kultaa? Eihän koko Suomessa ollut kultaa noin paljon, valtiokonttoria lukuunottamatta. Eikä hänen tietääkseen täällä ollut kultakaivoksiakaan; jos toisin oli, oli hän ajastaan todellakin surkuteltavan jäljessä.

Topi Nukari tunsu seisovansa mysteerion edessä, johon hän kyllä uskoi, mutta jota hän ei lainkaan tajunnut. Hän uskoi silmiinsä ja hän uskoi korviinsa, mutta hänen järkiparkansa ei voinut selvittää hänelle näkemäänsä ja kuulemaansa. Vain vähitellen ja suurin tahdonponnistuksin hän rauhoittui. Ja mikäli hän rauhottui, sikäli alkoi asia ilmetä hänelle uudessa valastuksessa. Oli todellakin sivuasias, mistä tohtori Isonen oli tuon kullan saanut. Pääasia oli, että se oli tuolla kajuutassa, monta laatikollista. Topi Nukarin valtasi kullanhimo, joka oli vallannut niin monta muuta ja häntä parempaakin miestä. Topi Nukari tahtoi saada osan tuosta kullasta, vaikkapa vain yhden laatikollisen, vaikkapa vain yhden harkon, ei, se olisi sentään liian vähän, yksi tai ehkä pari laatikollista. Hän tyytyisi siihen, mutta se hänen pitäisi saada.

Siihen näytti olevan vain hieman vaikea päästä

käsiksi. Kajuutassa olivat tohtori Isonen ja Torikka, kumpikin sellaisia miehiä, jotka kykenivät pitämään hänet aisoissa. Hm, jos ilmoittaisi kapteenille! Ei, se oli liian uskallettua. Sitäpaitsi voisi kapteeni jättää hänet ilman osaa. Paras oli toimia yksinään ja hiljaisuudessa.

Hän tiesi, minne tohtori Isonen aikoi kätkeä kullan. Sitä tuskin vartioitaisiin. No niin, hänkin tietäisi tehtävänsä, mutta sitä ennen hänen täytyisi päästä pois tästä kirotusta laivasta. Se taas oli helpommin sanottu kuin tehty. Laiva tuskin pysähtyisi missään; sillä tuntui olevan puitakin riittämiin. Ei auttaisi siis mikään muu kuin hypätä veteen. Se ei ollut hauska keino, mutta kulta kutsui ja veti.

Topi Nukari tähysteli väylää, jota pitkin laiva kulki. Hän tunsu kyllä tienoot, sillä hän oli monta kertaa näillä vesillä ollut omilla matkoillaan tuomassa kirkasta ja makiaa. Aivan niin, kohta sivuutettaisiin sopiva saari. Laiva kulkisi aivan sen vieritse. Siinä olisi hyvä ja ainoa tilaisuus hypätä. "Neito" lähestyi saarta. Topi Nukari näki, että saaren rannalla oli vene. Tosiaankin, sehän oli välttämätöntä. Kulta oli jo sekoittanut hänen ajatuksensa. Vene oli välttämätön, jos mieli päästä mantereelle ja sitten edelleen.

Topi Nukari vilkaisi kannelle. Ketään ei ollut näkyvässä; nähtävästi kaikki nukkuivat valvottuaan yön odotellessa. Hyvä, olikin parasta, ettei minkäänlaisia epäluuloja heräisi.

Topi Nukari ei ajatellut kylmää, hän ei ajatellut vettä eikä uimista, vaan hän ajatteli vain kulta kii- vetessään laivan partaan ylitse ja tarttuessaan kiin-

nitysköyden lyhyeen loppupäähän. Hän irroitti kätensä partaasta, laskeutui köyden varaan, irroitti kätensä ja pehmeästi ja äänettömästi vajosi tumaan veteen. Seuraavassa hetkessä laiva oli jo kulkenut hänen ohitseensa. Se katosi saaren taa, kun Topi Nukari ponnisteli uiden saarta kohti. Kukaan laivalla ei tiennyt, että salainen vieras oli poistunut eikä tohtori Isonen aavistanut, että oli joku, joka tiesi "Neidon" lastista, joku muukin kuin U. S. E.-seuran salaiset jäsenet, jotka olivat autoineen tuoneet kulan radan viereltä laivaan. Tohtori Isonen ei aavistanut, että hänen suunnitelmiaan uhkasi tuho ja ilmitulo taholta, jota hän ei tiennyt olevan olemassakaan.

Uintimatka ei kyennyt jäädyttämään Topi Nukarin palavaa himoa ja kiihkoa. Jos kultaa olisi ollut yksi harkko, olisi Topi Nukari varmasti vilustunut tällä matkallaan, jos sitä olisi ollut yksi laatikollinen, olisi hän tuntenut kylmyyden, mutta kun sitä oli monta laatikollista, ei Topi Nukari tuntenut eikä huomannut mitään. Hän kömpi raahan touhuissaan ja reippaana rientäen heti veneen luo.

Vene ei ollut lukittu. Siinä olivat airotkin, tosin kehnnot, mutta aivot kuitenkin ja Topi Nukari olisi ollut valmis maksamaan niistä vaikka niiden painon kullassa.

Voimakkaalla sysäyksellä Topi Nukari työnsi veneen vesille, istahti teljolle ja alkoi soutaa. Lähimpään saareen oli matkaa ehkä noin neljä kilometriä, mantereelle ehkä kuusi taikka seitsemän. Heh, soutaminen kelpasi; siinä ei ehtinyt tulla kylmäkään.

Topi Nukari sousti niin että vesi kokassa vaahtosi ja aivot vääntyivät. Hän varoi vain, etteivät ne kat-

kenneet. Hän olisi maksanut ruhtinaallisesti moottorivenematkasta taikka minkälaisesta kulkuneuvosta tahansa, jolla olisi päässyt nopeammin. Mutta kun kukaan ei ilmestynyt tarjoamaan palveluksiaan, hän tyytyi veneeseen.

Vene oli nähtävästi talvella ravistunut, sillä siihen virtasi vettä kosolti. No niin, siihen seikkaan ei Topi Nukari kiinnittänyt paljonkaan huomiota. Hän oli yltyleensä märkä, niin ettei vesi häntä haitannut. Tulkoon vain!

Niin, hän pääsisi pian mantereelle. Sitten kyydillä rautatien varteen ja rautateitse Turkuun. Sieltä hän voisi vuokrata taikka ostaa moottoriveneen ja sitten Ahvenanmaan saaristoon.

Kas pakana, vettä tuli liiaksi! Topi Nukari katsoi neuvottomana ympärilleen. Vene oli tuossa tuokiossa täyttymässä. Hänellä ei ollut mitään, jolla olisi voinut ammentaa vettä. Ja äkkiä hän huomasi, että vene uppoaisi tuossa tuokiossa. Hän ei ehtisi sillä soutaa lähimpään saareen eikä siihenkään, mistä oli äsken lähtenyt. Hän katsoi huolissaan välimatkaa: hän oli ehtinyt soutaa jo lähes puoli kilometriä.

Ottaen toisen airon käteensä Topi Nukari toistamiseen samana aamuna sukelsi veteen. Nyt se tuntui jo kylmältäkin. Tuskin hän oli ehtinyt poistua veneen luota, kun se jo opposikin. Se oli nähtävästi vanha, ikäkulu kapine ja lisäksi vielä talvisessa kunnossaan.

Aivan kohmetuksissaan, jääkylmänä ja jäykkänä pääsi Topi Nukari vihdoin rantaan. Hän ei moneen hetkeen ollut enää muistanutkaan kultaa.

Takataskussa oli litteä pullo. Sen sisällys kelpasi

nyt erinomaisesti. Se lämmitti hiukan ja tästä lämmikkeestä rohkaistuneena lähti Topi Nukari samoilemaan saarta pitkin. Ei, kirous ja kuolema, toista venettä ei saarella ollut. Mutta jotakin oli sentään saarella, mikä oli ehkä terveellisempää kuin vene: kalasauna. Eikä vain kalasauna, vaan kalasaunan hyllyllä oli laatikollinen kuivia tulitikkuja.

Topi Nukarin hampaat löivät loukkua, mutta hän siemasi vielä kerran litteästä pullosta ja ryhtyi kantamaan sisään kuivia puita ja karahkoja laittaakseen tulen ja lämmitelläkseen. Monen yrityksen jälkeen saikin hän tulen vihdoin syttymään. Hän puhdisti hiukan ruosteista pataa, täytti sen vedellä ja asetti tulelle. Senjälkeen hän ryhtyi riisumaan märkiä vaatteita yltään. Pieni, tiiviisti rakennettu sauna lämpisi tuotapikaa ja pian vaatteetkin höyrysivät ja vesi kiehui. Vanhaan äyskäriin laittoi Topi Nukari tuiman todin ja siemasi sen sisäänsä kuumana ojentautuen sitten pitkälleen penkille. Tuli loimusi kirkaana ja lämpimänä ja kohta palasi lämmin ruumiiseenkin, niin, tulipa kuumakin. Alusvaatteet kuivui-
vat melkoisen pian ja muutaman tunnin kuluttua ei Topi Nukari ollut ei köyhä eikä kipeä siemaistuaan sitä ennen useammankin todin äyskäristä. Ja silloin olivat hänen ajatuksensa jälleen kullassa. Hän melkein itki surkeuttaan, kun saarella ei ollut venettä. Hän seisoskeli koko iltapäivän, niin kauan kuin valoisaa riitti, rannalla ja koetti tähystellä venettä taikka laivaa. Mutta ei ainoatakaan näkynyt. Pimeän tultua hän sytytti nuotion rannalle, mutta ei senkään loimu houkutellut ainoatakaan uteliasta.

”Taitaa olla trokareita saarella!” sanoivat pari

kalastajaa, jotka soutivat ehkä kilometrin päässä. Eivätkä he niin pahasti erehtyneetkään, vaikka Topi Nukari ei tällä kerralla ollutkaan niissä asioissa.

Kohtalo leikki julmaa leikkiään Topi Nukarin kanssa. Hän tiesi, missä kultaa oli, hän tiesi voitavansa siepata sitä käsiinsä ja hänen täytyi veneen puutteessa istua kököttää pienellä saarella, ilman ruokaa, juomana keitetty, pahanmakuinen merivesi ja pirttu.

Mutta sellainen oli Topi Nukarin kohtalo. Eikä sillä hyvä, että hän kärsi julman pettymyksen ensimmäisenä päivänä ja yönä, vaan hän sai istua kuusi päivää ja kuusi yötä saarellaan, niin että hän väliin alakuloisena ajatteli jo kuolevansa nälkään *melkein* kulta-aarten vierelle. Mutta ne ahvenenruipelot, jotka hän sai pyydystetyksi kalasaunasta löytämälään koukulla, ne pysyttivät hänessä kuitenkin hen-
gen.

Mutta jättäkäämme Topi Nukari toistaiseksi saarelleen.

VIII.

Tohtori Isonen saa joukon odottamattomia henkeviä vieraita ja esiintyy epäkohteliaasti.

Ilma seestyi jonkunverran, mutta tuuli kävi voimakkaammaksi, kun "Neito" vaatimattomalla vauhdillaan kynti Suomenlahden suolaisia vesiä saarien ja salmien lomitse. Laivalla nukkuivat kaikki muut paitsi koneenkäyttäjää, lämmittäjää ja perämies. Tohtori Isonen nukkui raskaasti ja makeasti, näkemättä mitään unia; Torikka nukkui niinkään raskaasti, mutta näki unia, ei siksi, että oli ollut mukana pienessä seikkailussa, vaan siksi, ettei ollut syönyt pitkään aikaan. Niinpä ollen ei näillä seikkailijoilla ollut minkäänlaista tajunnanalaistakaan aavistusta, että irvikurinen kohtalo parhaillaan kutoi ja sommiteli vähemmän tervetullutta yllätystä aamu-unisille sankareillemme.

Perämies seisoj kujukssaan ja ohjaili laivaa tuhansien karien sokkelossa, kun hän äkkiä suurehkolla selällä näki kumoonpurjehtineen veneen. Veneen harjalla näkyi selvästi kolme henkeä. "Neito" saapui aivan oikeaan aikaan haaksirikkoisia pelastamaan.

Perämies ei halunnut herättää kapteenia, sillä hän arvasi kapteenin ärtyvän. Laivan omistajaa ei taas

hänen mieleensäkään pälkähtänyt häiritä, sillä mitäpä tällä olisi asiassa tekemistä. Olihan selvää, että haaksirikkoiset täytyi pelastaa. Purjevene saattoi upotakin millä hetkellä hyvänsä. Ja tämä hyvän-
tahtoinen perämies, joka sääli kapteenin ja omista-
jan unta, huusi konehuoneeseen ja pyysi koneenkäyt-
täjää herättämään pari miestä. Muutaman minuutin
kuluttua nämä olivat kannella.

Perämies viittasi haaksirikkoisiin.

"Laskekaa vene vesille!" komensi hän ja miehet
ryntäsivät pelastusveneen kimppuun. Laiva hiljensi
vauhtiaan ja kääntyi haaksirikkoisia kohti. Ponnis-
telun jälkeen saatiin vene lasketuksi ja miehet souti-
vat kumoonpurjehtineitten luokse. Muutamassa het-
kessä oli kaikki saatu veneeseen ja varsin onnellisesti,
vaikka seurueen kolmas jäsen, pienehkö ja pyöreähkö
herrasmies, olikin peloissaan ja kiireissään kaataa
veneen nurin. Muutoin ei pelastus tullut millään
tavalla liian aikaisin, sillä tuskin oli pelastusvene
päässyt muutaman metrin päähän, kun kumollaan
ollut vene kääntyi, pysytteli hetkisen kallellaan ja
vajosi sitten kauniisti ja äänettömästi pohjaan.

"Ka, sepä pulahti hiljaisesti", ihasteli toinen pelas-
tajista soutuessaan väylällä olevaa laivaa kohti. Kym-
menen minuutin kuluttua olivat pelastetut laivassa,
läpimärkinä, viluisina, mutta onnellisina, kaksi
miestä ja kaunis nainen, niinkuin perämies merimie-
hen tarkalla silmällä heti totesi. Heidät komennet-
tiin konehuoneeseen lämmittelemään ja kuivailemaan
itseään ja toinen laivamiehistä sai käskyn hankkia
keittiöstä kuumaa kahvia ja "vähän muuta sieltä
peräkaapista".

Tämä jälkimäinen oli vähällä aiheuttaa ikävän selkkauksen, sillä kun pienehkö ja pyöreähkö mies hörppäsi kuumaa kahvia, johon oli sekoitettu ”sitä vähän muuta sieltä peräkaapista”, hänen silmänsä laajenivat hämmästyksestä ja ehkä suuttumuksestakin.

”Mitä tämä on?” huusi hän lujalla äänellä.

”Kahvia ja pirtua”, selitti laivamies yksinkertaisesti. ”Se tekee hyvää kylmän jälkeen.”

”Tässä on siis alkohoolia?” tiedusti herra yhä jylhemmällä äänellä. Laivamies näytti epäröivän.

”En minä tiedä, mitä alkohoolia siinä olisi, mutta pirtua siinä on, virolaista”, sanoi hän avuttomana.

”Mutta tämähän on...” karjui herra aivan suunniltaan, kun toinen pelastuneista keskeytti:

”Älkää välittäkö, mitä siinä on, vaan juokaa, sillä totisesti se tekee hyvää tuon kylvyn jälkeen. Irvis-täkää, mutta juokaa!”

Pieni herrasmies vaikenä ja nieleskeli ääneti norriaan eikä laivamies saanut milloinkaan tietää, mitä hän oli aikonut sanoa. Hm, eipä norri ollutkaan hullumpaa, ei. Tämä se siis oli sitä virolaista, hm! Tosin tämä nyt oli lainrikkomista, mutta, luoja paratkoon, tässähän oli juuri pelastuttu yhdenlaisesta kuolemasta, niin täytyihän sitä varoa, ettei kuolisi toisella tavalla, vilustumiseen. Tämähän oli lääkettä, juu, totisesti, lääkettä. Se tuntuikin aivan lääkkeeltä. Piti irvistelläkin niinkuin lääkettä otettaessa. Eikähän tuo mitään merkitsisi, vaikka nyt ottaisikin, sellainenkin, joka kuului kieltolakikomiteaan. Joo, kylmä oli, kylmäpä. Joo, sehän loppuikin jo. Niin, ei tuo kylmä vielä ollut lähtenyt.

"Saisinko minä toisenkin kupillisen!"

Pieni herrasmies oli pyytävä.

"Ja saa sitä panna sekaan... sitä niin... virolaista... pirtua."

Puolen tunnin kuluttua olivat pelastetut muuttaneet ylleen kuivat pukimet. Heidän omat vaatteensa kuivuivat höyrykattilan luona. Konehuoneessa oli lämmin ja kahvi ja "se muu" hiukan raukaksi. Herat polttelivat savukkeita ja nuori nainen torkkui.

"Sinne se minun 'Hylkeeni' meni", huokasi pienekö herrasmies hiukan surumielisesti. "Se oli minun veneeni", hän selitti koneenkäyttäjälle.

"Niin, sittenhän se menikin pohjaan kuin ammuttu hylje! Sitä näet pitää osata purjehtia", arveli koneenkäyttäjä opettavaisesti. Pientä herraa pisti vihaksi.

"Minä osaankin purjehtia, mutta en tiedä, pakanaako siihen veneeseen meni, kun nurin heitti. Muuten, minnekkä tämä laiva on matkalla?"

"Jaa sitä kun minä en näet tiedä. Kysykää kapteenilta!"

"Missäs kapteeni on?"

"Kajuutassaan!"

"Missäpäin se kajuutta on?"

"Tuolla peräpuolella."

Pienekö herrasmies nousi ylös ja lähti rappusia ylös. Hän oli juuri pääsemäisillään kannelle, kun koneenkäyttäjä huomautti rauhallisesti:

"Kapteeni nukkuu eikä häntä saa herättää."

Pieni herra päästi epäselvän murahduksen.

"Milloinkas kapteeni herää?"

"En minä vain tiedä."

Hetkisen vallitsi konehuoneessa äänettömyys. Sit-
ten koneenkäyttäjä huomautti:

”Minä muuten luulen, ettei kapteenikaan tiedä.”

Pieni herrasmies liikahti kärsimättömästi paikallaan.

”Kukas sen sitten tietää? Totta kai täällä laivalla joku tietää, minne ollaan menossa?”

”Kyllä kai. Mahtaisikohan se omistaja tietää!”

”Omistajako? Onko hän laivalla?”

”On.”

”Missäs hän on?”

”Kajuutassaan.”

”Missäs hänen kajuuttansa on?”

”Se on aivan perällä.”

Pieni herra nousi ylös ja lähti kiipeämään portaita. Puolivälissä hän pysähtyi ja kysäsi:

”Nukkuuko omistajakin?”

”Nukkuu”, selitti koneenkäyttäjä sävyisästi.

Pieni mies tuhautti jotakin nenäänsä, mutta ei sanonut mitään. Koneenkäyttäjä oli niin rauhallinen ja lauhkeannäköinen. Nuori nainen sensijaan hymyili peittelemättä. Nämä olivat mukavia, nämä merimiehet. He eivät puhuneet liikoja yhdellä kertaa.

Tunnin kuluttua kapteeni heräsi ja tuli kannelle. Perämies selitti tapahtuman ja kapteeni antoi siunauksensa perämiehen menettelylle. Perämies oli tyytyväinen.

Puolentoista tunnin kuluttua heräsi tohtori Isonen, herätti Torikan ja pyysi laivamiestä tuomaan itselleen kahvia. Ovea avatessaan hän äkkiä joutui vas-

takkain vastikään pelastuneen neitosen kanssa. Hämmästys oli perinpohjainen molemmin puolin.

”Tohtori Isonen!”

”Neiti Irja Marja Ii!”

”Te täällä!”

Tohtori Isonen! Nyt tohtori vasta muisti, kuka hän oli ja mitä hän puuhaili. Hän vetäsi nopeasti neiti Irja Marja Iin kajuuttaan ja sulki oven. Hänen ilmeensä oli kaikkia muuta kuin ystävällinen. Paavo Torikka, herkkänä niinkuin sotilas ainakin naiselliselle kauneudelle, kumarsi kohteliaasti, toinen saapas jalassa ja toinen kädessä.

”Kuinka perhanassa te olette tänne joutunut?” kysyi tohtori kiihkeästi. ”Ja mitä tekemistä teillä täällä on?”

Neiti Irja Marja tunsi loukkautuvansa. Moni loukkautuu paljon vähemmästäkin. Olla nainen, nuori, kaunis, joutua haaksirikkoon ja tulla pelastetuksi ja senjälkeen joutua töykeän kohtelun alaiseksi, se kuohuttaisi vaikka enkelin sisua. Eikä neiti Irja Marja ollut enkeli.

”Te olette moukka!” sanoi hän lyhyesti ja painavasti ja käänsi tohtori Isoselle selkensä. Samalla hän huomasi laatikkopinon, joka ulottui pöydän korkeudelle ja ylimmäisessä laatikossa hän näki keltaisen metalliharkon. Naisen ja harakan vaistolla hän arvasi, mitä se oli.

”Kultaa!” hän huudahti.

Tohtori Isonen tarttui tuuheaan tukkaansa ja hänen ilmeensä oli kärsivän keruubin ilme. Voi luoja ja kohtalo, minkälainen soppa tästä nyt tulisi! Nainen laivalla, nainen, joka tunsi ja tiesi hänet, joka

nyt oli keksinyt varastetun kullan ja joka sotkisi kaikki maailmaa käsittävät suunnitelmat, taistelun mr. Businessia vastaan. Mikä lempo oli naisen tähän lennättänyt, tänne merelle, kun hän oli jo luullut pahimmasta suoriutuneensa!

"Mistä te olette saanut niin paljon kultaa, tohtori Isonen?" helähti uudelleen neiti Irja Marjan ääni. Tohtorin epätoivo kasvoi, mutta Terikka katseli peittelemättömällä ihastuksella sievää neitosta.

"Kuulkaas, neiti Ii! Mistä, mistä lemmosta te olette tänne laivalle tullut?" kyseli tohtori kiihtyneenä.

"Minut pelastettiin. Minä olin vähällä hukkoa!"

"Kuka teidät pelasti?"

"Ka, laivaväki, merimiehet tietysti!"

"Kenen penteleen luvalla..." aloitti tohtori, mutta hillitsi sentään itsensä. — "Selittäkää, hyvä neiti, selittäkää!"

Neiti Irja Marja katseli tohtoria pitkään.

"Minusta tuntuu", sanoi hän kylmästi, "niinkuin minun läsnäolonni ei olisi miellyttävä."

"Sen saatte uskoa. Minä olen suora mies ja minä sanon suoraan, että minä näkisin teidät mieluummin hukkuneena, palaneena taikka yleensä mitä muuta vain, kunhan ette olisi täällä."

"Vai niin! Sehän on helposti autettu. Teidän ei tarvitse olla minun seurassani hetkeäkään liian kauan. Minä poistun heti ensimmäisessä paikassa, minne tämä laiva poikkeaa."

Tohtori Isonen nauroi, nauroi kovasti ja äänekäästi, mutta se ei ollut mitään kaunista eikä ystävällistä naurua.

”Minne tämä laiva poikkeaa! Hahhaa! Tämä laiva ei poikkea aivan lähiaikoina minnekään.”

Tohtori näki tyrmistyksellä, mihin tämän kaiken täytyi pakostakin johtaa. Neiti Irja Marja Ii tiesi liian paljon, häntä ei voitaisi laskea maihin ennenkuin juttu olisi selvitetty, vaan hänen täytyisi, joko hän sitten tahtoi taikka ei, seurata mukana. Lempotentään, kaikkien huolten ja hoppujen lisäksi vielä nuori, oikullinen nainen laivassa!

Neiti Irja Marja kohotti silmänsä ja loi ne tohtori Iloseen.

”Minä toivon, että laivan omistaja, joka kuuleman mukaan on laivassa, on kohteliaampi kuin te, herra tohtori Isonen!”

”Minä olen laivan omistaja, hyvä neiti. Ja nyt aivan ensiksi pari asiaa: minä en ole tohtori Isonen, vaan minä olen liikemies Seppä. Ymmärrättkö!”

”Liikemies Seppä! Kuinka hassua! Kuljetteko te salanimellä tuon selkkauksen takia?”

”Kuinka hyvänsä, pyydän, että puhuttelisitte minua mainitsemallani tavalla. Ja toiseksi: kertokaa nyt vihdoinkin, millä tavalla jouduitte laivaan!”

”Me lähdimme eilenillalla...”

”Kutka me?”

”Tietysti minä, herra Jykevä ja kansanedustaja Rauhanen... ah todellakin, te ette ole heitä vielä tavannut...”

”Ketä tavannut?”

”Herra Jykevää ja kansanedustaja Rauhasta!”

”Herran nimessä, puhukaa... ovatko he täällä, laivassa?”

”Tietysti.”

Tohtori Isonen vaipui istumaan.

”Tämä on suurenmoista... kuulitteko... *suurenmoista*... tämä on naurettavaa... tämä on raivos-tuttavaa. Minulla on siis täällä nainen elikkä ha-rakka, sitten on minulla kansanedustaja eli räkätti-rastas ja sitten runoilijassa pöyhkeä riikinkukko! Auta armias! Neiti, hyvä neiti, minä tulen hulluksi! Ettekö huomaa, että minä olen tulemaisillani hul-luksi!”

”Minun mielestäni te olette ollut koko ajan minkä nyt täällä olen teitä nähnyt.”

”Hyvä, hyvä! Mutta suokaa nyt anteeksi hullu-raukalle ja jatkakaa kiintoisaa kertomustanne. Te siis eilenillalla...”

”Me lähdimme eilenillalla purjehtimaan. Herra Rauhanen ohjasi. Me purjehdimme liian kauas, tuli sade ja pimeä. Herra Rauhanen eksyi ja laski erään saaren rantaan. Tänä aamuna me lähdimme paluu-matkalle, kun vene kaatui ja me jouduimme veteen. Me pääsimme kaikki veneen pohjalle ja pysyttelimme siinä, kunnes meidät pelastettiin. Siinä on koko ker-tomus.”

”Voi miksi, miksi te ette hukkuneet! Minä olisin niin vilpittömän iloisesti surrut!”

”Voittehan te vieläkin hukuttaa meidät!” sanoi neiti Irja Marja eikä malttanut enää olla naurahta-matta. Tämä oli liian hassua, ollakseen totta! Mikä kumma oli tohtori Isoseen mennyt.

Eikä tohtori Isonenkaan voinut olla nauramatta, niin raivoissaan kuin hän olikin kohtalolle ja sen kau-niille edustajattarelle. Ja häntä suututti se vieläkin enemmän, ettei voinut pysyä vakavana. Neiti Irja

Marja ja hänen seurueensa olivat hänelle mitä vai-
valoisimmat ja epämuikavimmat.

”Vakuutan, että tekisin sen mielelläni, ripustaisin
vaikka vanhan myllynkiven kaulaanne, mutta en voi.
On joitakin tapoja ja lakeja, joita minäkin nouda-
tan. Voitte siis olla huoletta!”

”Kiitän!”

”Torikka, käy pyytämässä, ei, käskemässä tänne
herrat Jykevä ja Rauhanen!”

Muutaman hetken kuluttua astuivat molemmat
pelastetut kajuuttaan, kummankin kasvoilla vielä
ohut punerrus, jonka norrikupit olivat nostattaneet.
Herra kansanedustaja (mieluummin Kansanedustaja,
ja vielä mieluummin, jos olisi ollut mahdollista, Kan-
sanEdustaja) Kaino Urho Rauhanen kumarsi armol-
lisesti.

Kun Kaino Urho Rauhanen oli vielä pikku lapsi,
hän puhui ja leperteli alinomaan, milloin ei huutanut.
Kaukonäköinen täti ennusti hänestä kansanedustajaa
ja kaunopuheinen täti oli oikeassa. Hänestä tuli
kansanedustaja. Hän puhui aina, syödessään, juo-
dessaan ja nukkuessaankin. Hän oli kolme kertaa
saanut ruodon kurkkuunsa, kun oli kalaruokaa syö-
dessä puhunut, mutta hän puhui tukehtumisenkin
uhalla. Hän puhui kaikista asioista, sekä niistä,
joista jotakin tiesi, että niistä, joista ei mitään tietä-
nyt, ja kun näitä jälkimäisiä oli verrattomasti enem-
män, hän enimmäkseen puhui sellaista, mitä ei tietä-
nyt. Se ei kuitenkaan millään tavalla häntä häirin-
nyt. ”Puhumalla asiat selviävät” oli hänen mieli-
lauseensa ja siksi hän puhui. Kuunteleminen oli hä-
nelle mahdotonta. Hän poistui aina, kun joku toinen

ryhtyi puhumaan. Siksi hänellä olikin niin järkkymätön vakaumus kaikista asioista: mitkään todistukset eivät häneen tehonneet, sillä hän ei kuullut mitään todistuksia. Hän oli ihanteellinen puoluemies ja hän tiesi, että hänestä tehtäisiin ministeri ei seuraavaan, vaan sitä seuraavaan hallitukseen. Hänen nimensä oli vuoroaan odottavien listalla.

”Hyvät naiset ja herrat! Minulla on kunnia...” aloitti herra kansanedustaja, mutta tohtori keskeytti hänet.

”Ei mitään puheita, pyydän! Minulla ei ole aikaa eikä varsinkaan halua niitä kuunnella...”

”Hyvä herra...”, yritti herra Rauhanen loukkautuneena.

”Äsh, johan minä sanoin. Laivaväkeni on teidät tietämättäni pelastanut. Sille en voi mitään enää, niin kirotn harmillista kuin se onkin. Minun täytyy mukautua välttämättömyyteen. Mutta, hyvät herrat ja te, hyvä neiti, saate myös nyt luvan mukautua välttämättömyyteen. Katsokaas!”

Tohtori Isonen osoitti puulaatikoita.

”Tuossa on kultaa. Siinä on kymmenien miljoonien arvosta kultaa. Minä olen sen ryöstänyt. Kas siinä vastaus kysymykseenne, neiti Ii, jonka äsken teitte. No niin, te tiedätte nyt siis sen. Tästä tiedosta johtuu, etten voi laskea teitä vapaasti menemään, sillä te lörpöttelisitte, ellei nyt jokaiselle, niin ainakin muutamalle hyvälle tutulle, koko jutun. Minä pidän nahkastani ja siksi toiseksi minulla on niin suuria suunnitelmia, etten anna pikkuseikkojen itseäni häiritä. Minulla on tässä neitonen, anteeksi, neiti Ii. Hän on nainen enkä ikinä usko naisen säi-

lyttävän salaisuutta kolmea tuntia kauempaa. Sitten minulla on kansanedustaja enkä ole kuullut, että kansanedustajat yleensä ja te, herra Rauhanen, erikoisesti, olisitte tunnettuja vaiteliaisuudestanne. Ja sinä, Jykevä, olet kyllä muuten kelpo poika, mutta ah, sinä olet runoilija ja runoilijoille on kaikki luvallista. Minä en siis voi luottaa teihin kehenkään ja siksi minun täytyy pidättää teidät säilyäkseni vapaana ja rauhassa.”

”Mi... mi... mitä te herra... puhutte? Pidättää? Minut? Minä olen kansanedustaja! Ettekö sitä tiedä? Minä olen loukkaamaton. Ettekö sitä tiedä? Mikä teidän nimenne on? *Kuka te oikeastaan olette?*”

Herra kansanedustaja veti henkeään.

”Minä olen tohtori Kalle Matti Isonen.”

”Sekö, joka aikaansai häiriön ja selkkauksen diplomaattisissa suhteissamme ystävälliseen naapurivaltaan? Oletteko sama mies?”

”Aivan varmasti! Voin ilmoittaa, että olen tehnyt voitavani tuon häiriön lisäämiseksi, sillä tuo kulta tuossa, sen minä ryöstin neuvostohallitukselta.”

”Käsittämätöntä! Minä valitan, että olen joutunut seuraanne!”

”Niin totisesti valitan minäkin. Minusta on hii-vatin kiusallista, että te jouduitte tielleni, mutta en voi sille mitään. Mutta niinkuin sanoin, minun on pakko pidättää teidät toistaiseksi laivalla!”

”Sitä te ette uskalla tehdä! Minä panen vastalauseeni.”

”Hirvittävään edesvastuuseen minä kyllä joudun, mutta minun täytyy uskaltaa, olkaa siitä vakuutettu.

Muuten, mitä vastalauseeseen tulee, niin Torikka, käy kapteenin luona ja pyydä häneltä paperia, mustetta ja kynä: herra kansanedustaja haluaa kirjoittaa vastalauseen kohtelua vastaan.”

Torikan oli tehnyt mieli jo pitemmän aikaa puuttua keskusteluun, sillä hänen herkkään sydämeensä koski neiti Irja Marja Iin osaksi tullut kohtelu. Hän ymmärsi kyllä tohtori Iosen näkökannan, mutta sittenkin... Mutta kun hän nyt kuuli, että tohtori Iosen tarkoitus oli pidättää pelastetut laivassa, hän oli valmis ensimmäisenä antamaan apua tämän väkivallan toteuttamisessa. Ja mitä kansanedustajaan tuli, niin hänestä saataisiin vielä varmasti paljonkin hauskuutta. Torikka riensi siis asialleen.

Kun hän oli tuonut pyydetyt esineet, istuutui herra Rauhanen kiukusta puhisten pöydän ääreen ja kirjoitti.

”Siinä on vastalauseeni! Se on osoitettu hallitukselle!”

Ivallisesti kumartaen tohtori Isonen otti mainitun juhlallisen paperin vastaan.

”Lähetän sen vakuutetussa kirjeessä — muutamien päivien kuluttua tai joskus. Siihen mennessä, niin, ja senkin jälkeen, pyydän teitä kaikkia olemaan sekä siedettyinä että siedettävinä vierainani.”

”Kuinka pitkälliseksi tämä häpeällinen pidätys muodostuu?” kysyi kansanedustaja.

Tohtori Isonen hymyili arvoituksellisesti.

”En tiedä, ehkä pariaksi vuodeksi!” hän sanoi. Kansanedustaja kääntyi: hän ei suvainnut leikkiä, sillä hän ei leikkiä ymmärtänyt, hyvin yleinen vika juhlallisissa henkilöissä.

Mutta hän erehtyi nyt: tohtori Isonen ei nimittäin laskenut lainkaan leikkiä.

”Neito” höyrysi eteenpäin kultalasteineen, seikkailijoineen ja vankeineen.

IX.

William West ja Pjotr Kusmitsh Vorov ryhtyvät ajamaan takaa tohtori Isosta kultalasteineen ja saavat Topi Nukarilta arvokkaita tietoja.

Neuvostohallituksen erikoislähettiläs ja täysivaltainen ministeri Helsingissä Hänen Ylhäisyytensä Vladimir Iljitsh Ljentjaj (ristimä- ja isännimen olivat kaukonäköiset vanhemmat osanneet etukäteen antaa Suuren Iljitshin mukaisiksi, mistä nyt puheenaolevalla Vladimir Iljitshilla oli ollut monenkaltaista etua) oli noussut tänä aamuna suorastaan hävyttömän aikaisin ja joi nyt siroasti kalustetussa ja sisustetussa ruokasalissaan aamusuklaataan.

Haukotutti.

Vladimir Iljitsh selaili lehtiä. Ei mitään uutta ja kiintoisaa, ei kerrassaan. Kommunistista lehteä hän ei viitsinyt vilkaistakaan: niinkauan kuin maksettiin sen toimitukselle, niin kauan tiedettiin, mitä se kirjoitti. Saman, vain hieman sujuvammassa muodossa, sai lukea omista moskovalaisista lehdistä.

Ikävystytti.

Tosin Helsingillä oli eräitä etuja: ei tarvinnut m.m. pelätä, että tsheka jonakin odottamattomana yönä tulisi ja veisi komeroihinsa. Sillä sellaista voi sat-

tua lähettiläällekin. Olihan, näet, muitakin, jotka mahdollisesti halusivat päästä lähettilääksi. Ja sehän oli yksinkertaisin keino.

Taas haukotutti. Ja ikävystytti. Helsinki oli sitenkin ikävä kaupunki. Ah, Pietari ennenaikaan, ennen vallankumousta, vot! No niin, vallankumous oli tietenkin pyhä, mutta eihän sokeakaan voinut olla näkemättä, että se ajan mittaan kävi ikäväksi.

I-k-ä-v-ä-k-s-i!

Herra ministeri nousi kävelemään ja vilkasi peiliin. Hm, eipä hullumpaa! Ei jälkeäkään enää tuon hullun suomalaisen iskusta! Varjele, kuinka äkkipikainen ihminen ja raaka! Noh, onpa asia: mieheltä siepattiin joitakin miljooneja. Ja tämä lyömään, niinkuin hyvästäkin! Näkisitpä, veikkonen, Venäjällä! Siellä siepataan miljoonat ja siepataan henkikin etkä sittenkään uskalla kättäsi nostaa esivaltaa ja komisarioita vastaan! Raakaa kansaa, nämä suomalaiset, ja ylpeitä! Jei bohu!

Herra ministeri meni työhuoneeseensa. Hetken kuluttua kuului ovelta luja ja kiireinen koputus.

”Sisään!”

Vahtimestari astui sisään.

”Toveri ministeri, siellä on kaksi pyrkimässä puheille! Tässä on paperit!”

Ministeri, joka puhuttelun kuullessaan oli rypistänyt kulmiaan, otti paperit vastaan, mutta ehti niihin tuskin vilkaistakaan, kun jo karjasi:

”Sisään, laske heti paikalla sisään! Tollo!”

Toveri tolo vilahdi viivana huoneesta ja kohta astui sijaan kaksi kalpeata, hengästynyttä ja pelo-

kasta miestä. Herra ministeri näki heidän kasvoistaan, että jotakin on hullusti, vieläpä perin hullusti.

”No?”

Toinen miehistä vilkasi arasti ympärielleen.

”Me tulimme sen kultavaunun mukana. Mutta... kulta... niin... meiltä... varastettiin...”

Herra ministeri mykistyi, mutta hyppäsi seuraavassa hetkessä paikoiltaan.

”Varastettiin! Kokonainen rautatievaunullinen kulta! Varastettiin! Taskuunsako varkaat sen vaunun pistivät! Nukuitteko te? Oletteko te hulluja, roistot?”

Miehet katselivat hermostuneina toisiinsa.

”Niin, kulta varastettiin”, vakuutti äskeinen puhuja. ”Kyllä se on totta.”

Lähettiläs silmäsi miehiä. Sanat takertuivat hänen kurkkuunsa. Uneksiko hän? Mitä hullua! Vaunulastillinen kulta varastettu! Suomessa! Mahdotonta! Jossakin Venäjällä, Etelä-Venäjällä, no niin, siellä oli kaikki mahdollista, mutta Suomessa! Se oli mahdotonta!

”Oletteko ryypänneet?” kysäsi hän ja onnitteli jo itseään. Tietysti nuo lurjukset olivat ryypänneet.

”Emme, toveri, emme ole ryypänneet!”

”No kertokaa sitten”, jyrähti ministeri. ”Ja missä ovat kaksi toverianne?”

”Emme tiedä.”

”Ette tiedä! Miehet, te teette minut hulluksi! Kertokaa!”

”Eipä meillä ole paljon kertomista. Kaikki meni hyvin Kouvolaan saakka, ei mitään häiriötä. Mutta Kouvolassa... Kaksi meistä meni ravintolaan, me

jäimme tämän toverin kanssa vaunuun. Noita toisia tovereitamme ei näy eikä kuulu. Juuri kun juna on lähdössä, niin he hyökkäävät vaunua kohti. Me autoimme heidät sisään. Mutta eivät he olleetkaan tovereita.”

”Mitä sinä nyt puhut? Olivat tovereita eivätkä olleet tovereita! Mitä se on?”

”Ka niinpä vain: oli toverien lakit ja vaatteet, mutta eivät olleet tovereita!”

”Ja te?”

”Ka mitäs me: tuskin kerittiin vetää henkeä, kun toinen niistä löi oven kiinni ja kumpikin hyökkäsivät meidän kimppuumme. Vahvoja miehiä ne olivat, kovin vahvoja, ja vaikka kovasti vastaan panimme-kin, niin voittivat pakanat, kapitalistit! Ja sitten haistattivat meille jotakin ja me nukuimme ja heräsimme vasta vähän ennenkuin tulimme Helsinkiin. Katsomme: vaunussa ei ketään muuta. Laatikot on rikottu ja tyhjillään! Kullasta ei ole mitään tietoa. Niin meidän kävi, toveri!”

”Kautta pyhän Iljitshin ja ikuisen vallankumouksen!”

Lähettiläs haroi tukkaansa: se oli turha vaiva, sillä hänellä ei ollut tukkaa.

”Kulta varastettu, ryöstetty, rosvottu, kokonainen vaununlastillinen kultaa! Voi niitä roistoja! Tiedättekö, kuka tämän teki!”

”Emme aavistakaan!”

”Ette tietystikään, samassa juonessa olette! No, kyllä tsheka teistä selvän ottaa!”

Herra ministeri soitti kelloa. Vahtimestari tuli paikalla sisään.

”Kolme miestä etuhuoneeseen! Vartioikoot, etteivät nämä pääse mihinkään!”

Vahtimestari kumarsi ja poistui.

”Ja missäs toverinne ovat?”

”Emme tiedä, murhatut kai!”

Mutta ei, verinen aavistus osoittautui kokonaan vääräksi, sillä vahtimestari toi samassa sähkösanoman. Se oli päivätty Kuopiossa:

”Kimppuumme hyökkäsi kaksi tuntematonta miestä. Meidät huumattiin ja nostettiin tyhjään rautatievaunuun. Heräsimme vasta Kuopiossa. Olemme matkalla Helsinkiin.”

Siinä, siinä oli siis selitys noihin kahteen nähden. Mutta kulta, kulta! No niin, eipähän se hänen, ministerin, syynsä ollut! Hänellä ei ollut asiassa oikeastaan mitään tekemistä tähän saakka, mutta tästä lähtien! Ah, äsken oli ikävä olla, nyt oli tukala! Kirottua, kaikenlaisiin asioihin täytyykin tässä puuttua. Nyt on tietysti hänen velvollisuutensa löytää tuo varastettu kulta, hänen, jolla on muutenkin työtä yli korvien.

Ei auttanut, täytyi ryhtyä toimiin. Hän viittasi molemmat vartijat menemään. Senjälkeen hän käski vahtimestarin hakemaan Pjotr Kusmitsh Vorovin luokseen. Tämä saapui kymmenen minuutin kuluttua.

Pjotr Kusmitsh Vorov oli tshekan miehiä, etsivä. Hänen elämäntehtävänsä oli olla synkkä, epäluuloinen ja tutkiva. Hän epäili kaikkea, toisinaan itseäänkin, mikä ei ollut niinkään luonnotonta, sillä hän oli aikoinaan palvellut innolla ja antaumuksella tsaarillisessa ohranassa eivätkä tämän ajan itsevaltaiset

muistot ja taipumukset voineet aivan yhtäkkiä kadota hänen tultuaan tshekaan. Hän oli laiha, kalpea, melkein keltainen, mustatukkainen ja mustaviiksinen, ja hän osasi ammattinsa. Ellei hän saanut jostakin tutkittavasta tunnustusta tai paljastusta esille, niin tutkittava saattoi todellakin olla viaton taikka tietämätön. Hänellä ei ollut hermoja eikä mielipiteitä, hänellä oli vain epäluuloja. Hän maksoi kaksinkertaisen painonsa kullassa neuvostohallitukselle, sillä hänen tekemänsä palvelukset olivat monet ja suuret. Hän oli Venäjällä suorastaan korvaamaton, mutta jonkunverran epäonnistuneempi ulkomailla, sillä ulkomailla ei yleensä sopinut käyttää niitä mielikuvitusta ja sommittelukykyä todistavia keinoja, joita ulkomailla naurettavan hellätuntoisesti nimitettiin kidutuksiksi.

Ministeri ojensi hänelle kätensä: Pjotr Kusmitshin kanssa tuli olla hyvissä väleissä, sillä ministeri tiesi, että hän epäili häntäkin, ministeriä. Vaikka hyvissä väleissä oleminen ei asiaa paljon auttanut: Pjotr Kusmitsh epäili sittenkin ja vielä suuremmalla syyllä. Hän näki vastavallankumouksellisia kaikkialla ja useimpiin nähden hän oli aivan oikeassa, sillä vastavallankumouksellisia oli paljon, paljon enemmän kuin vakaumuksellisia kommunisteja. Ja niistäkin suurin osa oli epäiltäviä. Oli hetkiä, jolloin Pjotr Kusmitsh epäili, että tuskin Vladimir Iljitsh Leninkään oli ollut oikein vakaumuksellinen kommunisti. Mutta se kysymys meni ulkopuolelle virkatehtävien, sillä toveri Iljitsh oli kuollut ja siis poissa ulottuvilta.

”Pjotr Kusmitsh, kultalasti on varastettu, ryöstetty!”

Pjotr Kusmitsh nyökkäsi. Hänen tapoihinsa ei kuulunut hämmästyä ainakaan varkauksien alalla. Hän oli itse ollut varastamassa aikoinaan kokonaista museota Pietarissa. Heitä oli yli kaksikymmentä henkeä ja kymmenen kuorma-autoa. Varkaus huomattiin vasta viikon kuluttua. Rautatievaunullinen! Bah, sehän oli pikkuasioita. Katosihan Venäjällä kokonaisia juniakin!

”Onko teillä minkäänlaista epäilystä, kuka tämän olisi voinut tehdä, Pjotr Kusmitsh? Epäilettekö ketään noin ennakolta?”

”Kaikkia.”

Ministeri vaikeni. Hän tunsii miehen. Mutta siten hän kertoi lyhyesti tapauksen kulun.

”Miehet ovat odotushuoneessa. Voitte itse kuulustella heitä.”

Pjotr Kusmitsh nousi ja lähti. Hän puhui harvoin, paitsi silloin kun hän kuulusteli. Ministeriä tuskin maksoi vaivan kuulustella: hän oli ollut Helsingissä. Se oli totta, koska hän itse oli ollut ministerin mukana.

Kuulustelu kesti puolituntia. Pjotr Kusmitsh ehti siinä ajassa tehdä satakahdeksankymmentä kysymystä eivätkä vastaukset kertaakaan olleet ristiriitaisia. Se oli epäilyttävä merkki, sillä se tuntui mietityltä, valmistetulta. Mutta hän jätti kuitenkin miehet rauhaan, sillä hänellä ei ollut mitään muuta perustetta heitä vastaan kuin yleinen epäluulo.

Ministeri odotti häntä.

”No?”

”Ikävä kyllä, he tuntuvat puhuvan totta.”

”Mitäs me teemme, Pjotr Kusmitsh, mitäs me teemme? Tämä on kauhea juttu!”

”Kutsukaamme William West avuksi! Tässähän ovat kysymyksessä myöskin mr. Businessin edut.”

”Oikein, aivan oikein! William West, se oli mainio ajatus! Te yhdessä, te yhdessä kykenette kyllä selvittämään tämän asian.”

Pjotr Kusmitsh kumarsi. Hänellä oli oma ajatuksensa, mutta hänellä ei ollut tapana ilmaista omia ajatuksiaan. Toisten ajatuksia hän sensijaan hyvin mielellään kuunteli.

Asianlaita oli siten, että koko avarassa maailmassa oli vain yksi mies, jota Pjotr Kusmitsh Vorov kunnioitti, pelkäsi ja kadehti. Se ei ollut Vladimir Iljitsh eikä kukaan hänen opetuslapsistaan, ei edes tshekan päällikkö, vaan se oli mr. William West, mr. Businessin yksityinen etsiväpoliisi, jonka maine oli melkein yhtä laaja kuin jonkun filminäyttelijän. Pjotr Kusmitsh toivoi kohtaavansa tämän miehen, saavansa työskennellä yhdessä hänen kanssaan ja sitten onnistuvansa *yksinään* ratkaisemaan kysymyksen. Se oli Pjotr Kusmitshin tarkoituksena, kun hän kehoitti pyytämään William Westiä avuksi.

”Minä lähden tutkimaan, ensin rautatievaunun ja sitten matkustan Kouvolaan. Mutta älkää mainitko asiasta mitään sanomalehdille.”

Ministeri lupasi. Turha olikin sanomalehtiä sekoittaa asiaan. Ratkaisua ei sillä suinkaan helpoitettu. Saisivat vain joutavaa hammastelemisen aihetta, vahingoniloa. Mutta hallitukselle ja mr. Businessin edustajille asia oli ilmoitettava, välttämättömästi.

Kummaltakin taholta tuli saada apua tutkimuksia varten.

Ah, näitä virkamiehen vaivoja! Kirotot rosvot, kun eivät anna olla rauhassa! Nytkin olisi kaunis, kesäinen päivä, ja lähdeppä nyt virallisille vierailuille. Mutta ei auta, virka ja velvollisuus ennenkaikkea!

Ministeri soitti.

”Autoni, hattuni, takkini, keppini ja käsineeni!”

”Hetii!”

Viiden minuutin kuluttua istuutui ministeri autoonsa.

”Ulkoministeriöön.”

* * *

Ulkoministeriössä ei ensin tahdottu uskoa koko juttua, mutta täytyihän se lopuksi tehdä kuitenkin.

”Mutta kenelläkäs saattaisi olla tieto koko tästä lähetyksestä?” kysyttiin.

Vladimir Iljitsh pudisteli päätään. Se juuri oli ihmeellistä, sillä tieto lähetyksestä oli vain muutamilla ja taatusti luotettavilla. Lähettiläs ei sanonut ymmärtävänsä.

Hänelle luvattiin joka tapauksessa apua.

”Eikö sanomalehdille mitään ilmoiteta? Ajatelkaas, jos täällä Suomessa yritettäisiin myydä tuota kultaa!”

Vladimir Iljitsh pudisti päätään taaskin.

”Täällä ei ole niin paljon rahaa!”

Se oli totta: sellaista summaa ei Suomessa saataisi kokoon kuukaudessakaan.

Ulkoministeriöstä ajoi Vladimir Iljitsh mr. Businessin edustajien luo. Kohtaus oli jonkunverran epämiellyttävä: hänen puheeseensa ei uskottu ja se sanottiin hänelle suoraan. Ei ollut suinkaan ensimmäinen kerta, kun bolshevikit yrittivät pettää. Ministeri vakuutti, että tällä kertaa ei ollut kysymyksessä petos, vaan rikos: kulta oli ryöstetty. Mr. Businessin edustajat näyttivät epäuskoisilta. Sitäpaitsi, asiahan ei kuulunut heille: heidän oli määrä vastaanottaa kulta vasta Hangossa. He odottaisivat sitä edelleenkin. Toivottavasti kulta löydettäisiin. Ellei, niin kaipa olisi toista kultaa antaa sijaan.

Ministeri kiemurteli ja hänen oli pakko tunnustaa, että ellei kultaa saataisi takaisin, täytyisi suorituksen lykkäytyä epämääräiseen tulevaisuuteen: neuvostohallituksella ei ollut ainakaan tällä haavaa liikenevää kultaa. Mr. Businessin edustajat kohottivat olkapäitään: asia ei kuulunut heille.

”Me toimitamme tarmokkaasti tutkimuksia”, vakuutti ministeri. ”Etevä etsivämme Pjotr Vorov on jo ryhtynyt asiaan käsiksi. Pyytäisin, että te puolestanne kehottaisitte mr. Westiä tulemaan avuksi.”

Sitä vastaan ei voitu sanoa mitään. Mr. Westin apu luvattiin aivan ensitilassa.

* * *

Pjotr Vorov tutki ryöstetyn tavaravaunun. Siitä ei ilmennyt mitään erikoista. Ilmeisesti oli pienet laatikot heitetty junasta. Pjotr Vorov matkusti hänen avukseen komennetun poliisimiehen kanssa Kouvolaan.

Ihmeellistä! Todellakin ihmeellistä! Asemalla ei kukaan tietänyt asiasta mitään. Minkäänlaista merkkiä, mitään epäjärjestystä, tappelua taikka muuta sellaista ei ollut sattunut.

Pjotr Vorov lähti kulkemaan rataa pitkin seuralaisensa kanssa. Hän kulki ja tarkasteli ja kohtalo ja sattuma olivat hänelle suosiolliset: hän löysi epä-mättömän jäljen, arvokkaan jäljen, sillä ojassa radanvarrella hän keksi pienen puulaatikon, joka oli puoleksi vedessä erään pensaan juurella. Pjotr Vorov ei ollut nähnyt kultaharkkolaatikoita, mutta hän arvasi, että tuollaisia ne olivat. Hän arvasi oikein. Hän nosti seuralaisensa avulla laatikon ylös. Se oli hävyttömän painava. Rosvot eivät nähtävästi sitä pimeässä olleet huomanneet. Siis näillä paikoilla oli rosvous tapahtunut.

Pjotr Vorov teki tutkimuksia koko päivän ja illalla hän olikin jo melko pitkällä: hän oli saapunut sen vanhan ja hyljätyin laiturin luo, mistä "Neito" oli lähtenyt. Mutta sen pitemmälle hän ei päässyt. Kukaan ei ollut nähnyt laivaa. Ei voitu edes sanoa, oliko laivaa ollutkaan. Mutta Pjotr Vorov oli siitä kylläkin varma: kultalaatikoita ei suinkaan tuotu laiturille veteen heitettäväksi. Laiva oli ollut, mutta mikä laiva, minkälainen ja minne se oli mennyt? Se oli tietymätöntä ja turhaan tirkisteli Pjotr Vorov salmiin ja saarille. Siellä ei näkynyt mitään.

Hän päätti odottaa mr. William Westiä.

* * *

Mr. William West saapui jo seuraavana päivänä. Hän tuli lentokoneella.

Mr. William West oli ihannemies. Hän hymyili kuin William Hart, hurmasi kuin Rodolpho Valentino, oli akrobaatti kuin Douglas Fairbanks ja syvämietteinen kuin Charlie Chaplin. Hän oli ollut cowboyna, jolta ajalta oli peräisin hänen oikein ameriikkalaisesti intohimoinen revolverinkäyttönsä: hän ampui revolverilla kiroilemisen sijasta. Sitä varten hänellä oli aina mukana paukkupatruunia. Hän oli mestaripoliisi, rohkea ja taitava. Hän osasi mainiosti käyttää valepukuja. Niinpä hän kerran oli pukeutunut egyptiläiseksi muumioksi ja antanut sijoittaa itsensä museoon, ja asiantuntijat vakuuttivat, että hän oli suorittanut pukeutumisen niin täydelleen, että jos kääreet olisi äkillisesti ja varomattomasti poistettu, hän olisi muuttunut tomuksi ja tuhkaksi.

Rikolliset pelkäsivät häntä tavattomasti. Sanottiin, että mihin kaupunkiin hän vain tuli, sieltä livistivät samaan aikaan kaikki ne, joiden omatunto ei ollut puhdas ja ettei hänen oleskeluaikanaan milloinkaan tehty rikosta. Monet ameriikkalaiset kaupungit tyhjenivät siten kokonaan. Hän oli tieteellinen salapoliisi ja mukanaan matkoillaankin hän kuljetti matkalaboratoriota, mitä varten tarvittiin kahdeksan tavaravaunua ja missä työskenteli yhteensä kahdeksan kemistiä, insinööriä sekä erikoistuntijaa.

Mr. West saapui rannalle, katseli, kuunteli ja ampui sitten revolverilla. Se merkitsi siis ”perhana!” Ilmeisesti mr. West oli hermostunut. Se tiedettiin, niinkuin yleensä kaikki tämän suuren miehen pienet omituisuudet. Hän ei esim. voinut nukkua

muuhun kuin revolverinpaukkeeseen. Se tottumus oli peräisin cowboy-ajoilta sekä ameriikkalaisista filmeistä.

”Odotan laboratoriotani!”

Kun laboratorio ja erikoistuntijat saapuivat, toimitettiin tarkkoja tutkimuksia. Laiturin kivien laatu määriteltiin, maaperä analysoitiin, kasvisto tutkittiin, toimitettiin meteorologisia ja arkelogisia mittauksia, mutta mikään näistä tutkimuksista ei luonut selvyyttä tilanteeseen.

Silloin lähtivät mr. West, Pjotr Vorov ja komennettu poliisimies moottoriveneellä kiertelemään salmia ja selkiä. Se oli kyllä neulan etsimistä heinäkasasta, mutta varsinkin Pjotr Vorov olisi ollut valmis sitä etsimään vaikka heinäladosta säkkipimeällä.

Topi Nukari oli jo oikeastaan mukautunut kohtalonsa, joksi näytti tulevan kuoleminen nälkään. Topi Nukarilta oli loppunut viina, häneltä oli loppunut tupakka ja tuo ainokainen ongenkoukkukin oli katkennut. Topi Nukari oli paastonnut jo päivän.

Nyt hän näki jälleen moottoriveneen luovailevan selällä. Hän oli nähnyt useampiakin moottoriveneitä ja veneitä, mutta niistä ei oltu nähty häntä. Hän huusi ja kiljui ja viittoili ja, ihme ja kumma, moottorivene kääntyi rantaa kohti. Topi Nukari odotti sydän jännityksestä vavisten: nyt pääsisi hän matkalleen, nyt pääsisi hän käsiksi tohtori Isosen hallussa olevaan kultaan.

Moottorivene laski aivan rantaan ja Topi Nukari kahlasi sen luo. Hän selitti muutamalla sanalla tilanteensa ja kiipesi veneeseen. Tällöin hän vasta silmäsi

tarkemmin koneen ääressä puuhaillutta miestä. Yllätys oli epämieluisin.

"Herra Partanen!" jupisi Topi Nukari puolittain itseksensä.

"Kas vain, Nukari! Mitäs te täällä saarella olitte tekemässä?"

Siinä nyt sitten oltiin. Poliisimies tunsu Nukarin hyvin, hänen mielestään tarpeettomankin hyvin. Oli ilmeistä, että hänellä oli aihetta kysymykseensä. Yksinäisellä saarella ei oleskella ilman riittäväää syytä, ei ainakaan ilman pois pääsyn mahdollisuuksia.

Pjotr Vorov katseli tarkasti Topi Nukaria. Hän epäili kaikkia, mutta Topi Nukari tuntui hänestä ilmetyltä syyllisyydeltä, elävältä huonolta omaltatunolta. Hm, mies oli tavattu rikospaikalta, epäilyttävissä olosuhteissa ja epäilyttävän näköisenä.

Poliisimies Partanen muisti samalla, että Topi Nukari oli laivanomistaja. Tosiaankin! Hehän etsiskelivät juuri tuntematonta laivaa. Tuntui siltä kuin olisi osuttu jäljille. Ja poliisimies teki tiukan kysymyksen:

"Missäs teidän laivanne on, Nukari?"

Topi Nukari näytti hämmentyneeltä.

"Niin laivaniko...?"

"Niin, niin laivanne?"

"Minä olen sen myynyt."

"Vai niin", sanoi poliisimies venytellen. "Ja kenelle, jos saan luvan kysyä?"

"Tohtori Isos... ei kun liikemies Sepälle."

Topi Nukari raivostui itselleen. Hän olisi halunnut purra poikki kielensä tai nyhtää sen juurineen

pois. Mutta se oli liian myöhäistä. Poliisimies oli kuullut tarpeeksi. Hän oli nyt täynnä intoa.

”Vai tohtori Isoselle!”

”Minä sanoin väärin. Minä tarkoitin liikemies Seppää, liikemies Robert Seppää. Kas tässä, tässä on kauppakirja!”

Ja Topi Nukari näytti veden lioittamaa paperia. Mutta ei tämäkään todistus tehonnut. Hän oli auttamattomasti ilmiantanut itsensä.

”Kas niin, älkää kiemurrelko! Laiva on siis myyty tohtori Isoselle. Hänet tunnetaan. Missä hän nyt on? Ja missä on laiva? Oliko tämä laiva tuolla laiturissa muutamia päiviä sitten?”

Kas niin, siinä oli kysymyksiä, joihin Topi Nukari olisi niin kovin, kovin mielellään ollut vastaamatta. Ja hän koettikin olla, mutta se ei onnistunut. Hänen omatuntonsa ei ollut puhdas ja kun mr. West kiusaantui keskustelun viipymisestä, jota hän ei ymmärtänyt, ja kiroilemisen sijasta ryhtyi ampumaan, pelästyi Topi Nukari lopullisesti. Tunnissa hän kertoi kaikki, salaamatta mitään. Tunnustus kyllä kirveli, mutta häntä lohdutti jonkunverran se tieto, että hän sittenkin saisi osan tuosta kullasta. Palkkioksi tiedoistaan. Pjotr Vorov ei kylläkään ollut tyytyväinen, asia oli selvinnyt liian helposti, mutta mr. West purki tyytyväisyytensä revolverinpaukkeeseen. Hänestä oli samaa, millä tavalla juttu selvitettiin, kunhan se vain selvitettiin.

Rosvot olivat siis Ahvenanmaan saaristossa! Hyvä. Nyt siis vain kiireesti sinne. Oli tuskin otaksuttavaa, että he olisivat ehtineet jo poistua. Kullan muutta-

minen rahaksi ei suinkaan ollut käynyt niin pian päinsä.

Tulisella kiireellä lähdettiin kuitenkin takaa-ajoon. Topi Nukari sai seurata mukana oppaana. Turkuun matkattiin autoilla ja vauhdilla, joka oli mieletön. Turussa noustiin suureen ja nopeakulkuiseen moottoriveneeseen, mikä pian hävisi saarien ja salmien sokkeloon. Topi Nukari ohjasi.

He löysivät todellakin saaren ja saarelta he löysivät joukon puulaatikkojen lautoja. Mutta lautojen joukossa ei ollut ainoatakaan harkkoa kultaa. Saarella oli niinkään mökki. Mökissä oli ilmeisesti aivan äskettäin asuttu, mutta nyt se oli tyhjä ja autio. Pöydällä oli paperi ja paperiin oli kirjoitettu:

”Jos joku tämän löytää, olkoon niin hyvä ja ilmoitakoon mr. James Businessille, New York, ja neuvostohallituksen lähettiläälle Helsingissä, että tohtori Isonen kuittaa heidän velkansa sillä kullalla, minkä hän on lupaa kysymättä ottanut lähellä Kouvolan asemaa. Tohtori Kalle Matti Isonen.”

Kirje oli lyhyt ja selvä, mutta juttu ei päättynyt-kään niin yksinkertaisesti ja helposti kuin Pjotr Kusmitsh Vorov oli pelännyt.

Kun kirje oli käännetty mr. Westille, hän ampui revolverinsa tyhjäksi.

X.

Mr. James Business palaa virkistysmatkaltaan ja mr. Moneylla on hänen kanssaan vaikea keskustelu.

Mr. James Business oli omalla loistopurrellaan "Dollarilla" risteillyt Etelämeren ihanassa saaristossa. Hän tarvitsi lepoa ja rauhaa. Hän olikin levännyt, lukuunottamatta erästä hirmumyrskyä, joka ei väistänyt edes "Dollaria", vaan oli vähällä päättää sen matkat kertakaikkiaan Etelämeren pohjaan.

Mr. Business nousi hilpeänä ja hyväntuulisena konttoriinsa New Yorkissa. Hän ei nimittäin ollut lainkaan kuullut mitään epämiellyttäviä uutisia. Mr. Money oli salannut ne tunnontarkasti. Hänen isäntänsä kaipasi lepoa eikä häntä sopinut häiritä mieltäkuohuttavilla asioilla. Mutta nyt oli aika puuttua niihinkin ja mr. Money oli vaivannut viime viikot päätään keksiäkseen sopivimman tavan näiden paljastusten tekemiseksi. Hän arvasi, että ne aiheuttaisivat myrskyn, hirmumyrskyn, ja hän pelkäsi.

Mr. Business istuutui ja sytytti sikaarin. Mr. Money seisoj ja odotti kädessään joukko papereita.

"Hyvää päivää, mr. Business! Toivon, että olette virkistynyt!"

”Kiitos! Tunnen itseni erittäin reippaaksi! Istukaa, mr. Money!”

Mr. Moneyn sydän oli vähällä heltyä. Mr. Business oli niin ansaitsemattoman kohtelias ja hyväntahtoinen hänelle. Hän ei aavistanut, mitä hän saisi piankin kuulla.

Mutta sen täytyi tapahtua. Mr. Money rykäsi.

”Mr. Business!”

”Jaa!”

”Määräyksenne mr. Isoseen nähden on pantu täytäntöön!”

”Mr. Isoseen? Ah, niin, nyt muistan! Sehän oli se suomalainen narri!”

”Niin, hän petkutti meiltä paljon rahaa. No niin, sitten hän sijoitti rahojaan Suomalaiseen Kauppankkiin. Me pidimme huolta siitä, että pankki teki vararikon. Loput varoistaan hän sijoitti sveitsiläiseen konsessio-yhtymään Venäjällä. Konsessio-oikeudet on lakkautettu, osakkeilla ei ole mitään arvoa.”

Mr. Business hieroi käsiään.

”Hyvä, varsin hyvä! Se oli opetus mr. Isoselle, ettei hän toista kertaa enää puutu asioihin, jotka eivät hänelle kuulu. Hyvin suoritettu, mr. Money. Minä olen tyytyväinen.”

Mr. Money tunsi kuvaamattomia tuskia. Mr. Business oli kiittänyt: se oli jotakin tavatonta, se oli suurenmoista. Mutta...

”Mr. Business, minä pelkään...”

”Mitä niin?”

”Niin... minä... tuota... pelkään, ettei tuo opetus... tuo mr. Isoselle tarkoitettu opetus... ole vaikuttanut häneen odotetulla tavalla.”

”Kuinka niin? Miten se olisi voinut jäädä vaikuttamatta?”

Mr. Money ei vastannut suoraan. Hän oli päättänyt tehdä paljastukset asteettain aloittaen vähimmin vaarallisista.

”Niin, katsokaas, Euroopassa on perustettu U. S. E.-seura ja meillä on syytä otaksua, että mr. Isonen on sen johdossa, vaikka asiaa ei olekaan voitu todistaa.”

Mr. Business muuttui tarkkaavaiseksi. Mr. Money näytti hänestä epäilyttävän onnettomalta.

”U. S. E.! Mitä se on?”

”United States of Europe.”

”Euroopan Yhdysvallat! Mutta mitä se tarkoittaa?”

Mr. Money katsoi rukoilevasti mr. Businessiin.

”Seuran tarkoituksena on edistää Euroopan Yhdysvaltojen muodostumista ja vaikeuttaa ja vastustaa kaikkea ameriikkalaisuutta kaikilla aloilla. Eläkööt Euroopan Yhdysvallat! Alas mr. Business! niin huutavat seuran jäsenet. He tahtovat tehdä Euroopan rikkaaksi, niin ettei sen tarvitse vain Ameriikkaa rikastuttaa!”

Mr. Business löi nyrkkinsä pöytään.

”Rikkaaksi! Eurooppa tulee rikkaaksi kun piru kuolee eikä sillä vielä ole päänkivistystäkään. Millä tavalla seura toimii?”

”Se harjoittaa julkisesti kiihoitusta 'aatteensa' puolesta puhutun ja painetun sanan avulla.”

”Lempo! Kuka niille on sanomalehtiä antanut?”

”He ovat itse perustaneet sanomalehtiä!”

Mr. Business ponnahti paikaltaan.

"Ja niillekö myydään paperia ja painovärejä? Mitä?"

Mr. Money painoi päänsä alas.

"Niillä on omia paperitehtaita, johon ne saavat raaka-aineet omista metsistään. Me emme mahda mitään."

Mr. Business katseli ällistyneenä mr. Moneyta.

"Paperitehtaita! Te sanoitte paperitehtaita, eikö niin?"

"Kyllä, mr. Business!"

"Niillä on siis rahaa?"

"On, niin on. Rahaa niillä on."

Mr. Businessin ällistys kasvoi.

"Niillä on rahaa, niillä on rahaa!" toisteli hän. Sitten hän purskahti nauramaan. "Mutta mistä ihmeestä ne saavat rahaa? Eihän Euroopassa ole rahaa liialti. Ja kuka niille uskaltaisi antaa? Mitä hullua tässä oikein nyt on?"

Mr. Money huokaili tuolillaan. Hänellä oli näet aavistus, mistä rahaa saatiin.

"Mr. Business, muistatte kai, että neuvostohallituksen piti lähettää meille kultaa..."

"Kyllä, mutta mitä se tähän kuuluu?"

"Niin, katsokaas, neuvostohallitus ei voinutkaan lähettää tuota kultaa."

"Ei voinut? No, te kai opetitte sen voimaan?"

"Emme mekään siihen kyenneet. Tuo kultaa nimitäin ryöstettiin."

Mr. Business katsoi epäillen mr. Moneyta. Olikohan tuo raukka saanut liiaksi ponnistella hänen poissaollessaan?

”Vaunulastillinen kultaa ryöstetty! Sehän on satua! Missä se olisi tapahtunut? Venäjällä? Hm, siellä se olisi mahdollista.”

”Se ryöstettiin Suomessa.”

”Mutta tämähän on merkillistä.”

”Niin, kultaa oli matkalla ja vartioituna, kun vartiijat voitettiin ja kultaa ryöstettiin.”

”No, ryöstäjät kai istuvat tiettyssä paikassa?”

”Ei, mr. Business”, kuului mr. Moneyn heikko kuiskaus. ”Eivät ne istu. Ne ovat edelleenkin vapaalla jalalla. Eikä kultaa ole saatu takaisin.”

Nyt mr. Business raivostui. Tämä oli jo liikaa, tämä oli kymmenen kertaa enemmän kuin hän milloin muotoa saattoi sietää. Se, että hän oli näinkin paljon sietänyt, johtui nähtävästi äskeisestä virkistysmatkasta.

”Ryöstetty, ryöstetty! Minulle kuuluvaa kultaa ryöstetty! Mutta sehän on mieletöntä, sehän on mahdotonta! Kuka, kuka uskaltaisi satuttaa kätensä *minun* kultaani, minun rahoihini? Mr. Money, kuulitteko, kuka?”

Mr. Money nousi ja siirrähti askeleen lähemmäksi yhtä kuudesta ovesta.

”Mr. Kalle Matti Isonen!”

Mr. Business menetti tajunnan. Hänen mieleensä ei vaikuttanut suinkaan se, että hän oli menettänyt kultaa, vaan se, että *häneltä* oli uskallettu ryöstää, *häneltä*. Tuo pyhydenloukkauksen jättimäinen suuruus ja röyhkeys vaikutti häneen nuijaniskun tavoin. Mr. Money sai hänet tointumaan kymmenen minuutin kuluttua.

”Mr. Isonen?” kiljasi mr. Business heti, kun pisara konjakkia oli hänet herättänyt.

Mr. Money oli saanut takaisin rohkeutensa. Nyt oli pahin sivuutettu. Nyt saattoi jo hengähtääkin.

”Niin, mr. Isonen. Hän huumasi vartijat, heitti kullan radalle, kuljetti sen rannikolle ja lastasi laivaan. Senjälkeen hän katosi. Hän jätti jälkeensä tervehdyksen, jossa hän ilmoittaa ottaneensa kullan korvaukseksi niistä tappioista, jotka hän on kärsinyt mr. Businessin takia.”

Mr. Business ähki. Hänen päätänsä särki. Tämä kaikki tuntui painajaisunelta! Oliko hän todellakin valveilla?

”Te sanotte, että hän katosi. Katosi? Eikö häntä ole etsitty? Missä on mr. West?”

”Hän on siellä. Mutta toistaiseksi ovat tutkimukset olleet tuloksettomia.”

Nyt oli mr. Business jo päässyt ennalleen. Hänen kiukkunsa puhkesi uudelleen.

”Tuloksettomia! Hiiteen mr. West! Eroittakaa! Ottakaa toisia tilalle! Palkatkaa kaikki salapoliisit tutkimaan! Julistakaa palkintoja! Sata miljoonaa sille, joka vangitsee mr. Isonen!”

Mr. Money uskalsi huomauttaa:

”Mr. West saa kyllä hänet kiinni, mr. Business. Hän on sanonut, että mikäli mr. Isonen ei ole muuttanut pois maapallolta, sikäli hän saa hänet kiinni ja edesvastuuseen.”

”Sanoiko mr. West niin! No, olkoon sitten! Mutta mr. Isonen on saatava kiinni. Niin, ja sitten se U. S. E.-seura! Sillä on rahaa, sanoitte! Kautta Pyhän Dollarin ja Centin, nyt minä ymmärrän...”

Mr. Businessin ääni salpautui, hänen kurkussaan korisi, hänen suonensa pullistuivat ja hänen kätensä puristautuivat nyrkkiin.

”Nyt minä ymmärrän... tuo Isonen”, kähisi hän, ”tuo Isonen on ryöstänyt rahat ja... ja... hän on niin röyhkeä ja häikäilemätön, että hän käy taistelua minua vastaan minun omilla rahoillani! Kuulumatonta, mahdotonta! Mr. Money, onko maailmanloppu tulossa?”

”En tiedä”, vastasi mr. Money totuudenmukaisesti. Hän näki, että myrsky ei vielä ollut sivuutettu.

Mr. Business käveli edestakaisin huoneessa, missä oli kaksitoista taatusti norsunnahkaista nojatuolia. Mr. Money seurasi häntä arkana silmillään, varuillaan, niinkuin kesytettyä tiikeriä, johon ei saata täydellisesti luottaa. Hän olikin oikeassa ollessaan varuilla, sillä äkkiä mr. Business raivostui aivan silmittömäksi.

”Mutta tämähän on kapinaa! Ja miksi, kautta Pyhän Dollarin, minulle ei tätä ole ilmoitettu ajoissa? Mitä te sanotte? Vastatkaa? Luuletteko, että minua voi pitää syrjässä kuin pikkulasta? Mitä?”

Mr. Money siirtyi vieläkin lähemmäksi ovea.

”Minä... minä... en tahtonut häiritä virkistysmatkaa”, änkytti hän.

”Häiritä! Ette tahtoneet häiritä, mutta teistä oli samantekevää, vaikka minulta riistettäisiin viimeinen paitanikin yltä!”

Mr. Money ei vastannut mitään. Hänellä ei ollut mitään vastaamista. Ajatus, että mr. Businessilta riistettäisiin viimeinenkin paita, tuntui hullunkuriselta. Mr. Businessin tehtaot valmistivat ainakin

kolme miljoonaa paitaa päivässä. Mutta ehkäpä mr. Business ei sitä seikkaa muistanut.

”Ja millä menestyksellä tuo seura toimii? Onko se yhtään menestynyt? Onko se saanut noita hulluja eurooppalaisia narratuksi?”

Mr. Moneyn oli täytettävä raskas velvollisuus.

”Kyllä, sillä on ollut menestystä. Sillä on ollut peloittava menestys. Sillä on nyt haara-osasto jokaisessa Euroopan valtiossa. Siihen kuuluu tällä hetkellä ainakin seitsemäntoista miljoonaa jäsentä. Se julkaisee yli kolmekymmentä lehteä sekä viisitoista aikakauslehteä. Se kiihoittaa mielialaa. Se on aikaansaanut, että Unkariin valittiin kuningas, jota me vastustimme. Se sotkeutui Saksan presidentinvaaliin ja voitti saaden ehdokkaansa valituksi. Tarton poliisimestariksi nimitettiin sen suosittama mies. Meidän ehdokkaamme syrjäytettiin. Italian kuningas kieltäytyi nimittämästä kreiviksi meidän margariinitehtaittemme johtajaa. Hyönteispulveritehtaittemme johtajan rouvaa ei kutsuttu Englannin hovin suureen vastaanottoon. Ameriikkalaiselle säveltaiteelle, jazz-musiikille, vihelletään Euroopassa. Suuri taiteilijamme, Bill Devil, joka saavutti niin suuren taiteellisen voiton teidän, mr. Business, toimeenpanemassanne jazz-konsertissa täällä, on Euroopassa saanut osakseen melkein yksinomaan halventavia arvosteluja, lukuunottamatta niitä sanomalehtiä, jotka ovat kokonaan meidän hallussamme. Ameriikkalaisia filmejä ei katsella, niitä ei saa lainkaan kaupaksi. Ja eurooppalaiset aatelismiehet, kuninkaat, ruhtinaat, herttuat, kreivit, paroonit ja muut, alkavat osoittaa täydellistä välinpitämättömyyttä. He eivät

suostu enää vaihtamaan arvonimeään dollareihin ja dollariprinsessoihin. Ystävänne Moppertonin tytär sai hiljattain rukkaset muutamalta saksalaiselta paroonilta. Eurooppalaiset tiedemiehet pilkkaavat meikäläistä tiedettä. Ystävänne Silas Campbellin teos, jossa hän sitovasti osoittaa, että Marsin asukkailla on kahdeksan aistia, herättää naurua Euroopassa. Ja eurooppalaiset valtiomiehet tulevat yhä vastahakoisemmiksi. Kreikka on uskaltanut esittää ehtojakin meille. Asiat ovat surkealla kannalla, vaikka me olemmekin tehneet kaiken voitavamme. Me olemme koettaneet kylvää eripuraisuutta eri valtioitten kesken, me olemme käyttäneet rahaa sekä uhkauksia ja lupauksia, ja me olemme suuressa määrässä onnistuneet. Mutta U. S. E.-seuralle me emme mahda mitään.”

”Tukkikaa suu siltä!”

”Se ei ole tukittavissa. Johtomiehet eivät ole lahjottavissa. He sanovat, ettei heillä ole puutetta taskurahoista. Ja seura toimii laillisesti, ainakin laillisia muotoja noudattaen. Se on muodostunut hyvin kansanomaiseksi, mutta etenkin kaikki sivistyneet piirit ovat jo melkein kokonaan siihen liittyneet.”

Mr. Business jatkoi kävelyään.

Juttu oli epäilemättä naurettava, mutta se harmitti. Se oli kuin itikka tai kärpänen, joka ei antanut rauhaa. Luonnollisesti ei koko tuosta U. S. E.-seuran touhusta tulisi mitään, korkeintaan kelpo pannukakku.

Ja äkkiä välähtikin mr. Businessin päähän ajatus. Tosiaankin, hän oli ehtinyt sen jo unhoittaa!

”Mutta, mr. Money, eiväthän ne tohtori Isosen

rahat voi riittää kovinkaan pitkälle! Kun ne loppuvat, kutistuu seura kokoon! Se ei voi palkata virkailijoita, ei kustantaa sanomalehtiä, ei puhujakuluja, ei mitään! Kun se jää aivan pelkän vapaaehtoisuuden varaan, sillä ei enää ole mitään merkitystä! Mutta joka tapauksessa on sitä nytkin vastustettava.”

Mr. Money muisti, mitä Topi Nukarin kerrottiin sanoneen mr. Iosen suunnitelmista. Mr. Moneyn olisi tehnyt mieli salata, mutta hän ei uskaltanut. Paras oli valmistaa mr. Businessia pahimpaan.

”Mr. Business, minä pelkään, etteivät tuon seuran varat lopu niinkään pian.”

Mr. Business käännähti kuin pistettynä.

”Mihin te tuon pelkonne perustatte?”

”Katsokaas, on kuultu tohtori Iosen puhuvan suunnitelmistaan. Ja silloin hän on ilmaissut, että hänellä on keino, jolla voi hankkia kultaa, paljon, rajattomasti. Hän kertoi hankkivansa sitä sieltä, mistä ei kenenkään mieleen pälkähdä sitä hakea. Ja, mr. Business, suokaa anteeksi rohkeuteni, mutta minulla on omat luuloni. Sanottakoon mr. Iosesta muuten mitä hyvänsä, hän tähän saakka ei kertaakaan ole vielä valehdellut. Ja kun hän äsken kertomani oli puhunut tuttavallisessa keskustelussa auttajalleen, en näe olevan syytä epäillä. Mr. Business, tohtori Isonen on vaarallinen mies. Hän on taitava, hän on rohkea ja jos hän nyt vielä lisäksi saa käsiinsä, tavalla taikka toisella, riittävästi kultaa, voi hänestä koitua mitä pahin este omille suunnitelmillemme.”

Mr. Business ei puhunut mitään. Hän istui kuin lumottuna. Hänestä tuntui, niinkuin joku ilkeä velho

olisi muuttanut hänet kiveksi taikka kannoksi. Hän ei uskaltanut moneen hetkeen selvästi ajatella. Kaikki tuntui häilyvän ja heiluvan hänen ympärillään. Tohtori Isonen! U. S. E.! Kultaa!

Tohtori Isonen aikoi hankkia kultaa. Mutta mistä? Kultakaivokset, ne olivat hänen hallussaan. Mikähän olikaan tohtori Isonen salaisuus? Se kauhistutti häntä.

Oliko tohtori Isonen mahdollisesti löytänyt jonkun suunnattoman entisaikaisen aarteen? Vai oliko hän löytänyt uuden, suunnattoman tuottavan kultakaivoksen?

Vai, luoja varjelkoon, tohtori Isonenhan oli kemisti! Olisiko hän keksinyt kullan keinotekoisien valmistuksen ja halvalla? Kyllähän kultaa voitiin valmistaa, mutta se maksoi enemmän kuin kaivettu kultaa.

Kylmä hiki kohosi mr. Businessin otsalle. Ensimmäisen kerran pitkään, pitkään aikaan hän tunsu pelkoa, vapisuttavaa, hyydyttävää, kammottavaa pelkoa. Hän oli tottunut valta-asemaansa; hän oli tottunut siihen, että hänen sanansa oli ratkaiseva kaikissa asioissa, olivatpa ne sitten suuria tai pieniä; hän oli tottunut ajatukseen, että hän oli oikeastaan koko maanpiirin kruunaamaton valtiass, että hänelle kuului koko orbis terrarum, että ihmiskunnan oli häntä palveltava ja kummarrettava.

Ja nyt tämä!

Hän tiesi, mihin hänen mahtinsa perustui: rahaan, Pyhään Dollariin ja Centtiin. Siihen se perustui. Niiden kahden suojeluspyhän avulla hän hallitsi maailmaa, hallitsi Eurooppaakin, joka nyt oli alkanut

osoittaa kapinan merkkejä. Eurooppa oli hänelle velkaa, se oli velkaa niin paljon, ettei se ikinä jaksaisi sitä suorittaa. Ja niin kauan kuin se olisi velkaa, olisi hän sen valtias. Se oli selvää. Se oli hajaantunut pikkuvaltioihin ja niitä oli helppo hoidella.

Mutta ah, jos Eurooppa, jos muut maanosat kerran voisivat maksaa hänelle velkansa, silloin olisi hänen valtansa lopussa. Hän saisi kultaa, mutta kullan saadessaan hän menettäisi vallan. Nyt hän sai kumpaakin.

Ja mistäpä Eurooppa saisi niin paljon kultaa?

Tohtori Isonen!

Hänellähän kerrottiin olevan keinon! Se oli mahdotonta, mutta tohtori Isonen oli alkanut häntä peloittaa. Se mies oli hänelle tuottanut harmia jo kyllin.

"Mr. Money, tohtori Isonen on saatava kiinni! Käyttäkää rajattomasti varojani siihen tarkoitukseen. Kaikki apukeinoni ovat valmiina käytettäväiksi. Ilmoittakaa mr. Westille. Ja järjestäkää suunnitelmallinen taistelu U. S. E.-seuraa vastaan. Sen työ on tehtävä tyhjäksi. Minä olen vielä toistaiseksi herra ja valtias, minä, James Business!"

Mr. Money kumarsi.

"Määräyksenne täytetään, mr. Business."

Mr. Business aikoi lähteä, kun hän äkkiä muisti jotakin ja kääntyi hieman hämillään mr. Moneyn puoleen.

"Te puhuitte äsken jotakin eurooppalaisista aatelismiehistä. Alkaneet halveksia dollareita, vai? Eikö kai yleisesti? Minä olen näet luvannut Zanelleni, joka pääsee tänä keväänä seuraelämään, että ensi-

mäisiin tanssiaisiin hankin pari tusinaa eurooppalaisia ylimyksiä, mitä vanhempia sitä parempi. Kyllä kai niitä on saatavissa, mr. Money?"

Mr. Money viittasi tyynnyttävästi kädellään.

"Kyllä, kyllä, kyllä niitä aina pari tusinaa saa hankituksi."

TOINEN OSA

I.

Asumattomalle saarelle syntyy salainen, kukoistava siirtokunta.

"Puoli vauhtia! Hiljaa! Taakse! Seis! Selvä on! Ankkuri veteen!"

Komennukset kajahtivat lyhyinä, täsmällisinä ja terävinä. Ankkurit molskahtivat veteen, rautaketjut kalisivat, pingottuivat ja pysähtyivät.

"Perillä ollaan!"

Laiva oli syvässä, kapeassa lahdessa. Korkeat, rehevän kasvullisuuden peittämät rannat kaartuivat ympyränmuotoisina ympärillä. Vain kapea väylä johti tähän pieneen, mutta ihanteellisesti suojattuun satamaan ja kun sekin teki mutkan, ei aavaa valtamerta näkynyt lainkaan. Luuli olevansa pienellä sisäjärvellä.

"Totisesti, on tämä satama! Täällä tuskin hirmumyrskykään saa vedenpintaa väreilemään", ihasteli kevytpukeinen kapteeni. "Mutta, hitto vieköön, kuuma täällä on! Tänne ei meren henki käy."

Ja kapteeni pyyhkieli, turhaan muuten, hikoilevia kasvojaan ja kaulaansa.

"Hyvähän satama on ja hyvä sen pitää ollakin. Kas niin, ja nyt lähdetään maihin!"

Jälkimäinen puhuja on tohtori Isonen.

Etelämeren saaristo, jolla oli äsken ollut kunnia nähdä kaikkivoipainen mr. James Business vieranaan, oli nyt saanut, vaikka sillä ei siitä ollut aavistustakaan, väliaikaiseksi asukkaakseen tohtori Kalle Matti Isonen seurueineen, johon kuuluivat ajutanttina ja uskottuna ent. vääpeli Paavo Torikka sekä vastentahtoisina vieraina herra kansanedustaja Kaino Urho Rauhanen, näyttelijätär, neiti Irja Marja Ii ja runoilija Kalervo Jykevä.

Tilanpuutteen vuoksi sivuutamme tohtori Isonen vaiheet ja seikkailut tällä välillä. Niistä saa kyllä aivan tarkat ja yksityiskohtaiset sekä luotettavat tiedot teoksesta "Euroopan Yhdysvaltojen syntyhistoria", osa I, sivut 799—1041. Sanomme vain, että hän oli yhtä yksinkertaisella kuin nerokkaallakin tavalla välttänyt herrojen William Westin ja Pjotr Vorovin takaa-ajon, saanut anastetun kullan muutetuksi seteleiksi sekä jälkiensä hävittämiseksi upottanut "Neidon" muutamaan syrjäiseen ja syvään salmeen Ahvenanmaan saaristossa. Senjälkeen hän oli rahoineen, ajutanteineen ja vankeineen matkustanut Etelämeren saaristoon laivalla, jonka miehistö oli taattua väkeä kuuluen kaikki U. S. E.-seuraan. Niiden puolelta ei ollut mitään kavallusta pelättävissä.

Vangit suhtautuivat eri tavalla asemaansa. Runoilija Jykevä oli hyvin tyytyväinen. Hän ei ollut millään tavalla esittänyt vastalauseitaan. Hänelle riitti, että hän sai olla rauhassa, sai tehdä mitä mieli ja kutsuttiin muutamia kertoja päivässä hyvinkatetun pöydän ääreen. Hän ei ollut kotiin jättänyt muuta kuin hiukan pieniä velkoja, joista ei tarvin-

nut huolehtia, ja joitakin vekseleitä, jotka menisivät protestiin säädetyssä järjestyksessä. Hän runoili ja tohtori Isonen kohteli häntä täysin vaarattomana.

Neiti Irja Marja Ii oli aluksi ollut epäuskoinen. Sitten hän oli huutanut ja uhkaillut. Sitten hän itki ja pyysi. Kun mikään näistä ei auttanut, hän sulkeutui itseensä ja jaksoi säilyttää luotaantyöntävän sfinksimäisyyden kokonaista kolme ja puoli päivää. Senjälkeen hän yritti toista viikkoa mitä moninai- simpia, kekseliäitä, mutta mahdottomia ja naurettavia pakokeinoja, jotka kaikki epäonnistuivat. Sitten hän yritti olla pilkallinen, mutta tohtori Isonen nau- roi vilpittömästi hänen yrityksilleen. Lopuksi, kun hän näki, että oli alistuttava, hän ryhtyi nauttimaan matkasta ja kuhertelemaan. Hän oli pannut pää- määräkseen saattaa tohtori Isonen pään pyörälle. Hän yritti sitä edelleenkin eikä suinkaan ollut heittä- nyt toivoaan. Hän oli nuori, hän oli kaunis ja hän oli vilkas. Hän rakastuttaisi tohtori Isonen itseensä ja sitten hän kostaisi tälle ivallaan ja halveksumisel- laan. Ah, se olisi suloista!

Herra kansanedustaja Rauhanen oli muuttumatto- masti tyytymätön ja äreä. Hän ei tosin enää kir- joittanut vastalauseita, laadittuaan niitä kolme kap- paletta, jotka kaikki olivat tohtori Isonen taskussa, mutta hän ei voinut hillitä kiukkuaan. Ensiksikään hänellä ei ollut tilaisuutta puhua. Tohtori Isonen eli omissa suunnitelmissaan, Torikka vihelteli ja kalas- teli, lauloi ja nauroi ja hakkaili neiti Iitä, runoilija lausuili itsekseen. Ketään eivät huvittaneet hänen mielipiteensä, eivät edes kapteenia, joka nautti vuo- roin kiniiniä ja vuoroin whiskyä ja rommia, eivätkä

laivamiehistöä, joka pelasi korttia, nyrkkeili ja lauloi, milloin se ei syönyt taikka nukkunut.

Toiseksi herra kansanedustaja huomasi kauhistuksella, miten äärettömän takapajulle hän jäisi ennen-pitkää maan asioihin ja puoluerientoihin nähden. Hän ei saanut sanomalehtiä eikä kiertokirjeitä.

Ja kolmanneksi ja lopuksi, hän aavisti, että hänen poistumisensa ministerijonosta aiheuttaisi sen, että hänen sijalleen asetettaisiin joku toinen. Hän menettäisi tilaisuuden eikä hän enää milloinkaan pääsisi ministeriksi. Se oli raivostuttavaa eikä hän tätä suinkaan tohtori Isoselta salannut. Mutta hänen täytyi kuitenkin tyytyä yleensä verrattain hillittyyn esiintymiseen, sillä tohtori Isonen oli kauhea mies. Hän oli kerran, alkumatkalla, kyllästynyt herra Rauhasen marisemiseen ja käskenyt häntä lopettamaan. Kun hänen käskyään ei toteltu, suljetutti hän kansanedustajan tyhjään ja autioon keulakoppiin ja piti häntä siellä kaksi vuorokautta. Hänelle annettiin tosin riittävästi ruokaa, mutta se ei ollut erikoisemman valittua. Herra Rauhasen oli tullut todellakin ikävä ja hän oli pyytänyt vapautusta luvaten esiintyä tästä lähtien ihmisiksi. Tämän lupauksen täyttäminen tuntui hänestä monasti ylivoimaiselta, mutta tohtori Isonen silmäys oli riittävän kaunopuheinen, jotta hän ponnisti voimansa äärimmilleen ja piti suunsa kiinni.

* * *

Pian olivat kaikki rannalla. Kapea laakso johti rantakallioiden lomitse sisäosiin ja tätä pitkin lähtivät tohtori Isonen ja Torikka vankeineen kävele-

mään. Laivaväki sekä laivalla tuotu saarelaisjoukko, kuningas ja viisikymmentä miestä ja naista, jäivät purkamaan ja maihin tuomaan lastia sekä rakentamaan väliaikaisia varastokatoksia tavaroille.

Laaksotie oli tasainen ja mukava, rehevän, puoli-korkean ruohon peittämä. Paratiisillinen luonto lumosi väkisinkin eikä edes kansanedustaja muistanut lausua ilmi harmiaan.

Saaren molemmissa päissä kohosivat ympäristöä huomattavasti korkeammat kukkulat. Seikkailijat nousivat lähimmälle ja siitä heillä olikin esteetön näköala yli koko saaren.

Koralliriutta kiersi kehänä koko saarta ja sitä vastaan särkyivät valkovaahtoiset mainingit. Rannattomana laajeni sen takana valtameri, vihertävä ja harmaa. Riutan sisäpuolella oleva laguuni oli kirkas ja tyyni, lukuunottamatta niitä kohtia, joissa riutta oli rikkoutunut muodostaen muutamia luonnollisia väyliä laguuniin.

Etelärannalla oli tuo vino ja syvä satamalahti. Sen länsiranta oli korkea ja kapea, metsänpeittämä, oikeastaan erillinen saari eikä niemi, sillä pääsaarelta virtasi pieni puro lahteen ja tämä puro melkein eroitti niemen saarimantereesta.

Saari aleni itäänpäin ja levittäytyi harvametsäiseksi tasangoksi.

”Tässä on sopivat asuinpaikat!” osoitti tohtori Isonen. ”Tuonne rakennetaan talot meille, tuonne alkuasukkaille. Tehdas rakennetaan lahden rannalle ja sulattamo tuonne länsirannalle, tuonne rotkoon. Siellä se on taatuimmassa suojassa.”

Kaikki kuuntelivat hänen puhettaan. Tohtori ei sanallakaan ollut viitannut suunnitelmiinsa.

”Tehdas! Mikä tehdas?” kysyi kansanedustaja.

”Kultatehdas”, vastasi tohtori Isonen hymyillen. Kansanedustaja katsoi häneen pitkään. Oliko tuo mies...?

”Kultatehdas? Aiotteko ryhtyä laittamaan kultaa?”

”Luonnollisesti! Mikään ei ole sen helpompaa.”

Kansanedustajaa värisytti. Hän oli siis joutunut autiolle saarelle hullun ja ymmärtämättömän, raa’an sotamiehen kanssa. Kansanedustaja ei ollut tietääksensä Torikan tosiasiallisesta sotilasarvosta. Hän oli sotamies ja siis raaka.

”Mistä te aiotte laittaa kultaa? Elohopeasta? Onko teillä viisasten kivi?”

Hän toivoi keksivänsä tohtorin vastauksesta totuuden. Se tyrmistytti hänet.

”Elohopeasta? Se on liian kallista. Mitä viisasten kiveen tulee, niin kyllä se minulla oikeastaan onkin. Ja minun kultakaivokseni on tuolla!”

Tohtori Isonen viittasi rannattomalle merelle.

”Tuolla on kultaa, ah, suunnattomasti kultaa!”

Kansanedustaja etääntyi kolme askelta. Hänen vakaumuksensa oli nyt järkkymätön: tohtori Isonen oli mielipuoli. Hän tunsu kangistuvansa kauhusta, kun muisti, millä tavalla hän tätä vaarallista hullua oli härnännyt. Huh! Totisesti, tästä lähtien hän ei virkkaisi sanaakaan, vaan myöntyisi kaikkeen. Niin oli viisainta. Hänen täytyisi varoittaa toisiakin. Neiti Ii ei aavistanut mitään, herra Jykevä eli omissa

runomaailmoissaan ja tuo sotamies oli taas tietenkini liian typerä mitään huomaamaan.

Seurue lähti takaisin rannalle. Kansanedustaja jättäytyi neiti Iin seuraan.

”Kuulkaas”, sanoi hän, ”huomasitteko, kuinka oudosti tohtori Isosen silmät välähtivät, kun hän puhui kullan tekemisestä?”

”En, mitä sitten?”

”Minä luulen, minä olen vakuutettu siitä, että tämä ystävänne on, hm, jollakin tavalla, hm, omituinen. Tehdä kultaa! Sehän on hullua! Sehän on mielettöntä! Minä tunsin erään miehen, joka yritti tehdä ikiliikkujaa. Katsokaas, minä olen vakuutettu, ettei tohtori Isosella ole kaikki oikein täällä.”

Ja kansanedustaja osoitti päätään. Neiti Irja Marja katsoi häneen kummissaan. Tohtori Isonenko löylynlyömä? Ei, siltä ei totisesti tuntunut. Mutta kullantekeminen, sehän oli kai mahdotonta! Vaikka eihän hän tosiaankaan niitä asioita niin tarkkaan tietänyt. Maailmassahan tehtiin niin hirveän paljon keksintöjä. Elävät kuvat, gramofooni, niin, ja puheelin! Eihän niitä ennen ollut. Niille olisi ennen naurettu. Voitiinhan hyvinkin keksiä kullantekeminkin. Hän päätti joka tapauksessa pitää silmällä tohtori Isosta, ilmenisikö hänessä joitakin muitakin merkkejä.

Neiti Iitä ei kansanedustaja siis saanut täydelleen vakuutetuksi. Runoilijaan nähden hän onnistui vieläkin huonommin, sillä runoilija mietti juuri mahtavaa runoa kookospalmusta ja merestä. Hän tuskin kuuli, mitä toinen sanoi ja nyökäytti päätään.

”Vai niin, sepä hauskaa! Kiitos tiedosta!”

Kansanedustaja poistui hänen luotaan harmissaan. Runoilijoita hän ei voinut sietää, ei ainakaan sellaisia runoilijoita, jotka eivät jaksaneet häntä kuunnella.

Ja kun hän rohkaisi mielensä ja ilmoitti huomionsa ja pelkonsa Torikalle, niin tämä iloluontoinen sotilas puhkesi raikkaaseen, kaunistelemattomaan nauruun ja ilmoitti suorasukaisesti, että jo tuollainen ajatuskin ilmaisi, että jos kenen päässä oli vikaa, niin se oli tuon mainitun ajattelijan.

Kansanedustaja jäi yksin luuloineen ja pelkoineen.

* * *

Työhön ryhdyttiin ripeästi ja melkoisen helppoa se olikin, sillä tohtori Isonen oli tuonut mukanaan valmista puutavaraa. Tuota pikaa kohosivat kevyet, ilmavat bungalowit tasangolle, metsän suojaan. Metsää raivattiin vain sen verran tieltä, että saatiin ilmaa ja valoa riittämiin ja tilaa puutarhalle. Sen suunnitteleminen ja hoitaminen jätettiin neiti Irja Marja Iille, joka sai avukseen muutamia viehättävän peloittavia ja ihastuttavan rumia alkuasukkaita.

”Ne ovat ihmissyöjiä, kun niikseen sattuu!” rauhoitti tohtori Isonen häntä ja niinpä työskentely heidän kanssaan tarjosikin kutkuttavaa jännitystä. Varsinkin heidän kuninkaansa, kookas, voimakas ja suorastaan rajattoman ruma mies, joka pöyhisteli koristuksissaan ja maalauksessaan, herätti vilkasta mielenkiintoa Irja Marjassa.

Toinen pää valkoihoisten suuresta bungalowista erotettiin neiti Irja Marja Iille ja hänen kahdelle tummalle, litteänenäiselle palvelijattarelleen.

”Tässä on teille kaksi kamarineitsyttä. Ne ovat tottelevaisia, mutta laiskoja; luotettavia, mutta varastelevia sekä hienotunteisia, mutta eivät säpsähdä, jos tarjoutuu tilaisuus syödäkin teidät.”

Sellaista puhetta ei neiti Ii kuitenkaan uskonut. Hänestä nuo tytöt näyttivät peräti kilteiltä, jos kohta eivät erikoisen kauniilta. No, kilpailua ei ainakaan tarvinnut pelätä!

Hän oli elämäänsä tyytyväinen, toistaiseksi. Hänen mieltään kiehtoi ihana luonto, aava meri, outo ympäristö; sitä lämmitti Torikan peittelemätön ihailu ja siihen loi jännitystä tuo hienoinen juonittelu tohtori Ioseen nähden. Hän oli päättänyt voittaa tuon miehen ja hän koitti keinojaan. Päivällisillä ja illallisilla, tyyninä iltahetkinä, kun juteltiin ja pelattiin, soutu- ja kalastusmatkoilla, harhaillessa ympäristä saarta lintuja ampumassa, kaikkialla. No niin, tuloksia ei vielä toistaiseksi ollut sanottavasti näkyvissä.

Varastorakennukset olivat ympärillä ja vierellä oli suuri laivaväen bungalowi. Alkuasukkaiden rakennukset olivat kauempana: siellä oli kokonainen pieni kylä kaislakattoisine majoineen, asianmukaisine ”klubihuoneineen” ja kuninkaantaloineen. Kukin perhe asui omassa majassaan ja vain nuoret naimattomat miehet ja tytöt asuivat kahdessa suuressa yhteisessä majassa. Asumusten takana oli raivattu ala peltoa, missä kasvatettiin vihanneksia ja juurikasveja, sivulla oli aitauksia kanoja ja sikoja varten, olipa siellä valkoihoisten varalta kaksi lehmääkin sekä erinäisiä töitä varten kaksi hevosta. Alhaalla rannassa oli paja ja rautasulattamo, jota varten kaikki tarpeet oli tuotu laivalla.

Parhaillaan lastattiin laivasta isoja ja raskaita kone-osia. Laiva oli saatu aivan lähelle rantaan, niin että nostokurjen avulla voitiin tavarat laskea suoraan kalliopenkereelle. Alkuasukkaat katselivat ihmeissään noita rauta- ja teräskappaleita, joiden merkitystä ja käyttöä he eivät käsittäneet. Mutta eihän se heille kuulunutkaan. Valkoinen mies tiesi kai, mitä teki. Ja he hinasivat noita raskaita esineitä kauemmaksi saareen, kukkulan juurella olevan rotkon partaalle, minne tohtori Isonen oli määrännyt ne hinattaviksi. Siellä rakennettiin parhaillaan suurta katosta ja suuria, kivisiä perustuksia, joiden varaan nuo rautaesineet asetettaisiin. Tohtori Isonen ei ollut unohtanut mitään, vaan hänellä oli laivaväen joukossa muuan rakennusmestarikin, jonka tiedot ja taidot kyllä riittivät näiden pienten tehdasrakennusten sommitteluun. Savea, hiekkaa ja kalkkia oli saarella yltäkyllin, niin ettei muurausaineista tullut mitään puutetta.

Ankarana ja hellittämättömänä jatkui työ päivästä päivään. Tohtori Isonen ei laiskotellut eikä antanut muidenkaan laiskotella. Laivaväki oli myöskin kokonaisuudessaan auttamassa ja työvelvollisuudesta olivat vapautetut vain ”vangit”, ehkäpä siksikin, ettei heistä olisi ollut sanottavaa apua. Niinikään laivan kapteenin velvollisuuksiin kuului vain väkensä silmälläpito.

Rakennukset saatiin valmiiksi ja ylpeänä ja tyytyväisenä katseli tohtori Isonen tehtaitaan.

”Pienet nämä ovat, pienet ja vaatimattomat, mutta ne merkitsevät nykyisen maailmanjärjestyksen mukaan enemmän kuin mr. Businessin tehtaot yhteensä

— pörssissä”, lausui hän seuralaisilleen näitä tehtaita näytellessään. Kansanedustaja pudisteli päätään. Hän ei ymmärtänyt tohtori Isosta. Mies näytti kyllä täysijärkiseltä, mutta hänen puheensa toisinaan! Luoja paratkoon, mitähän hän nytkin taas tarkoitti? Vertasi näitä hökkeleitä mr. Businessin tehtaisiin! Mutta ei hän hullulta näyttänyt, siinä kun hän seisoj valkoisessa helletakissaan ja hellekypäri päässään! Ei, sitä ei voinut sanoa. Revolverin pää kimalsi auringonpaisteessa. Huh, hänellä oli revolveri. Niin, no, olihan se kansanedustajallakin. Tohtori itse sen hänelle oli antanut. Kaiken varalta, alkuasukkaiisiin ei voinut täydelleen luottaa.

”Ettekö pelkää, että minä voin tämän revolverin avulla vapauttaa itseni tästä vankeudesta?” oli kansanedustaja kysynyt, kun tohtori antoi hänelle aseensa.

”En”, oli tohtori vastannut kuivasti. ”Te ette uskalla sitä käyttää. Se on teillä näön vuoksi niinkuin silmälasit.”

Tuo vastaus oli häntä suututtanut, mutta tohtori oli ollut oikeassa. Sitäpaitsi, vaikka hänellä olisikin tohtori vallassaan, niin milläpä hän lähtisi saarelta tiehensä. Ei, aseellisena taikka aseettomana, hän oli tohtorin vankina, siitä ei voinut kiistellä.

II.

Kansanedustaja Kaino Urho Rauhanen huomaa hämmästykseseen, ettei tohtori Isonen ole lainkaan hullu.

”Huomenna alkaa työ konepajassa”, ilmoitti tohtori Isonen, ”mutta tänään juhliitaan. Saan ilmoittaa, että illan ohjelma on seuraava: puutarhajuhla ensiksi, värillisiä lyhtyjä, soittoa, esittää taiteilijatar neiti Ii, lausuntoa, esittää runoilija Jykevä, puhe, mutta hyvin lyhyt, esittää kansanedustaja Rauhanen, pukutanssi, esittävät kuningas seuralaisineen ja lopuksi illallinen, joksi kuuluu tulevan kilpikonnalientä, paistettua sianlihaa, kasviksia, kalaa, lintua, säilykkeitä y.m., y.m. Ohjelmaa saadaan lisätä ja oikeus ohjelman muutokseenkin pidätetään.”

Siitä tuli iloinen ilta. Kaikki olivat tyytyväisiä, vieläpä kansanedustajakin, joka piti puolen tuntia kestäneen tervehdyspuheen. Me emme ole ikävä kyllä tilaisuudessa sitä selostamaan, mutta kaikki paukuttivat sille käsiään, kun se loppui. Kansanedustaja kumarsi yleisölle. Hän olisi voinut puhua vielä hyvästi kolme tuntia. Hän sanoi sen itse.

Neiti Irja Marja soitti, soitti vienoja, tunteellisia kappaleita ja pyysi tohtori Isonen kääntämään nuotteja. Tohtori Isonen esiintyi gentlemannina, mikä

yleensä tapahtui perin harvoin. Hän oli aina asiallisen kohtelias, ei enempää. Neiti Irja Marja oli hienosti, suorastaan loistavasti puettu ja tällä seikalla epäilemättä oli merkityksensä. Emme malta tässä yhteydessä olla kertomatta neiti Irja Marjan pukujen hankinnasta. Hän oli ilmaissut vaatimuksenaan, että koska hänet vangittiin, täytyi vangitsijan huolehtia hänen puvuistaankin. Siihen vaatimukseen tohtori Isonen oli kumartaen suostunut. Mutta hän oli asian unohtanut ja ollut pakoitettu viime hetkessä jättämään hankinnan erään merimiehen tehtäväksi. Merimies sai ohjeekseen, että pukujen tuli olla vaihtelevia ja kalliita, parhaimmasta tukholmalaisesta liikkeestä. Merimies oli seurannut ohjeita ja käsitänyt vaihtelevaisuudella ennenkaikkea värin. Hän oli tuonut mukanaan kokonaisen omaisuuden arvosta yksinkertaisesti punaisia ja sinisiä, välkeitä ja mustia, vihreitä ja keltaisia, harmaita ja ruskeita pukuja, sillä hänen tilauksensa, joka oli saattanut koko suuren liikkeen aivan sekaisin, oli kuulunut karskina ja koruttomana:

”Pari kolme tusinaa hienoja, kalliita ja erivärisiä naisten pukuja. Ja sukkelaan!”

Liikkeessä osattiin käyttää hyväkseen tilaisuutta. Hänelle työnnettiin mukaan kaikki vanhemmat, muodista poisjoutuneet leningit, silkkiset ja samettiset, villaiset ja pumpuliset, iltapuvut ja kävelypuvut, mutta ei tietenkään ainoatakaan arkipukua. Ja kalliita ne olivat, se näkyi laskusta. Neiti Irja Marja kylläkin pyörtyi, kun hän oli penkonut koko kasan, mutta tohtori Isonen oli vain nauranut. Kyllähän niistä sommittelemalla aina sai mitä hyvänsä kokoon

ja olihan neiti Iillä hyvää aikaa. Irja Marja oli siis tointunut tainnoksista ja ryhtynyt sommittelemaan. Tulos tästä ahkeroisesta ei ollutkaan hullumpi ja asianomainen merimies tunsu itsensä ylpeäksi selvittyään niin vaativasta tehtävästä.

Tohtori Isonen seuraili mielihyvällä neiti Irja Marjan kauniiden sormien hyppelyä pianon valkeilla koskettimilla. Neiti Irja Marja huomasi sen kyllä. Ah, olivathan he Etelämeren saaristossa, rakkauden luvatussa maassa, saarilla, joissa neitokset solmivat kukkaseppeleitä, kaunistivat niillä itsensä ja rakastettunsa, lauloivat ja uneksivat korkean taivaan alla, vehmaassa luonnossa, tähtikirkkaina öinä. Olihan tohtori Isonenkin vain mies, yhtä tyhmä ja yhtä varomaton kuin koko hänen ylpeä ja itsevarma sukupuolensakin. Ja eikö hän jo aikaisemminkin ollut ajatellut neiti Irja Marjaa! Varmasti. Olihan hän tuonut kautta valtameren pianonkin! Se ei olisi johtunut neiti Irja Marjan mieleen, jos hän olisi ollut tohtori Isonen asemassa.

Tohtori Isonen oli ihastunut. Hän huomasi sen itsekin. Oliko tuo vaalea ja solakka tyttö todellakin voittanut hänen ajatuksensa? Hänestä tuntui se mahdottomalta. No niin, tosin hän oli nuori ja kaunis, tyhmä ja iloinen...! Mutta ihmeelliset silmät hänellä todellakin olivat! Ne katsoivat häneen nauraen, kun hän kumartui nuotteja kääntämään. Mitä ne nauroivat?

Tohtori Isonen ei huomannut, kuinka itsepintaisesti hänen silmänsä seurasi neiti Irja Marjan jokaista liikettä, eikä hän huomannut niitä salattuja, kiukkuisia ja vihaisia katseita, joita häneen loivat

Torikka, runoilija Jykevä ja vieläpä kansanedustajakin ministerihaaveissaan. Ah, he olivat kaikki rakastuneet neiti Irja Marja Iihin. Hän oli saaren kuningatatar ja hänellä oli ainakin neljä orjaa. Hän oli jo taivuttanut kaikkien päät ja hän aavisti sen kylläkin. Siksipä hänen silmänsä loistivatkin ja heikko punerus hohti hänen poskillaan. Ah, oli ihanaa elää täällä paratiisillisessä saaristossa, elää ja olla rakastettu. Niin, olla rakastettu! Eikö hän sitten rakastanut? Ehkä, ehkä, mutta ken olisi hänen valittunsa? Sitä hän ei vielä ollut millään tavalla osoittanut. Hän vain lauloi, nauroi ja leikki.

Ulkona alkuasukkaat soittivat ja lauloivat sekä tanssivat suurien nuotioitten loimussa. Heillä oli kukkaseppeleet päässään ja hekin olivat iloisia.

Korkealla ylhäällä tuikkivat etelän kirkkaat, hohtavat tähdet ja koralliriutalta kantautui valtameren kumea kohu.

* * *

Seuraavana päivänä aloitettiin työ tohtori Iosen johdolla. Hän tunsu olevansa kuumeessa ja jännityksessä nyt, kun hänen keksintöään ryhdyttiin käytännössä toteuttamaan, ja hänen kuumeensa tarttui muihinkin. Kansanedustajan oli pakko luopua kuvitelmastaan, että tohtorilla olisi joku ruuvi höltynyt. Hän ei totisesti tehnyt sellaista vaikutusta.

Laivan konemestari oli ylimpänä apulaisena, mutta hänellekään tohtori Isonen ei paljastanut suunnitelmistaan muuta kuin osan ja senkin vähitellen. Oli kysymyksessä valmistaa eräänlaista metallisekoitusta, jonka kokoonpanon tiesi yksin tohtori Isonen.

Suuria rautaharkkoja sulatettiin samaan aikaan kuin tohtori Isonen konepajan luona olevassa laboratorioissaan valmisti omaa sekoitustaan. Mitä se oli, siitä ei kenelläkään ollut minkäänlaista aavistusta. Laivalla oli tuotu useita kymmeniä eri laatikoita, jotka sisälsivät erilaisia kemiallisia aineita, ja nämä laatikot oli kuljetettu laboratorioon. Tohtori Isonen sulkeutui sinne, ja kielsi ampumisen uhalla ketään tulemaan lähelle. Hän viipyi laboratorioissa koko päivän ja vasta iltapuolella ovi avautui ja tohtori ilmestyi näkyviin.

”Kas niin, kantakaa nämä pajaan!” huusi hän muutamille alkuasukkaille, jotka odottivat määräyksiä, ja viittasi kahteen tynnöriin, jotka olivat puolillaan jotakin hiekkamaista ainetta. Tynnörit kannettiin miesvoimalla konepajaan ja tohtori valvoi itse, kun niiden sisällys kaadettiin sulaan rautaan. Kirpeä, läpätunkeva haju täytti samassa ympäristön, mutta se haihtui pian.

Tohtori oli laivallaan tuonut muutamia vanhoja, mutta ei vielä käyttökelvottomia koneita, jotka osoitautuivat olevan tarkoitettuja rautapellin valmistamiseksi. Ja tuosta rautasekoituksesta valmistettiin peltiä, huonoa, epätasaista ja melkoisen paksua, mutta peltiä siitä syntyi jokatapauksessa ja tohtori Isonen oli varsin tyytyväinen, vaikka laivamies, joka johti töitä, katselikin epäillen ja tyytymättömänä tuota valmistetta. Alkuasukkaat hikoilivat ilkiälästomina sulan raudan ääressä.

Kahden viikon kuluttua näkivät kaikki, mitä tohtori oli halunnut valmistaa: suippoja suppiloita, joihin kiinnitettiin tukeva rengas sellaiseen kohtaan,

että suppilo pysyi melkein vaakasuorassa asennossa, avonainen, leveä pää hieman korkeammalla kuin suljettu suippo pää. Aamuvarhaisesta myöhään iltaan alkuasukkaat olivat näitä suppiloita kalkutelleet alsimillaan ja alkuasukkaiden työn näköisiä ne olivatkin, kömpelöitä, erilaisia ja avuttomia. Mutta tohtori oli edelleenkin tyytyväinen. Hän ei välittänyt näästä.

"Lähdetäänpä kokemaan!" virkkoi hän eräänä ilta-päivänä Torikalle ja "vangeille". "Nyt minä näytän teille jotakin."

Kaikki lähtivät. Tohtori otti mukaansa yhden tuollaisen suppilon, muutamia metrejä köyttä ja heitti molemmat veneen pohjalle. Torikka kävi soutamaan ja tohtori istui perään. Sää oli tyyni eikä merellä käynyt edes sanottavia maininkejakaan. Ennenpitkää he olivat riutan ulkopuolella. Tohtori satoi köyden suppilon renkaaseen ja upotti suppilon veteen. Torikka souti hiljalleen eteenpäin.

Kaikki olivat jännityksissä, tohtorikin, vaikka hän tiesi, että oli täydelleen onnistunut.

Noin tunnin soudun jälkeen tohtori nosti suppilon vedestä. Sen raudankarvaisella pinnalla oli jotakin vihertävää tai ruskahtavaa ja joitakin himmeitä keltaisia pilkkuja. Hän levitti peräteljolle palan paperia ja siveli sitten huolellisesti suppilon pintaa sekä sisä- että ulkopuolelta. Paperille kertyi pieni kasa epämääräisen väristä pölyä.

Tohtori kokosi pölyn tarkasti yhdeksi kasaksi.

"Kas tässä, koettakaapas!"

Hän kaatoi koko kasan neiti Irja Marjan käteen. Neitonen huudahti heikosti.

"Kuinka raskasta! Mitä tämä on?"

Ja tohtori Isonen vastasi tyyneesti, mutta hehkuvin silmin:

"Se on kultaa, hyvä neiti, se on kultaa!"

Kultaa!

Tuon sanan vaikutus oli valtava. Runoilijakin heräsi haaveistaan.

"Kultaako?" änkytti kansanedustaja katsellen suu auki tuota tummaa kasaa, jota neiti Ii piti kädellään.
"Kultaa?"

"Niin, hyvä herra, kultaa, aivan tavallista kultaa! Kultapölyä! Ei kultahiekkaa, vaan kultapölyä, niin hienoa, että sitä on vaikea käsittää."

"Ja tätä te saatte merestä? Onko meressä siis kultaa?"

"Kyllä, meressä on kultaa."

"Ja paljonko?"

"Eipä paljoakaan, mutta on kuitenkin."

"Mutta kuinka paljon?"

"Määrää ei luonnollisestikaan ole tarkalleen mitattu, mutta on laskettu, että kultaa on meressä noin kaksikymmentämiljoonaa tonnia."

"Kaksikymmentä... miljoonaa... tonnia... kultaa..." soperteli kansanedustaja. Hän katsoi jälleen tohtoriin. Oliko tuo mies...?

"Niin, niin, uskokaa vain! Kyllä siellä on, näettehän itsekin."

Kansanedustaja horjui kuin iskun saaneena.

"Ja aiotteko te... ottaa kaiken tuon... kullan...?" kysyi hän heikosti.

Tohtori Isonen nauroi vilpittömästi.

”En, minä tyydyn kyllä vähempään. Kyllä minä jätän teidänkin osallenne.”

Kaikki tunsivat, että elivät tavatonta hetkeä. He katsoivat valtamerelle. Se oli siis suunnaton, läikkyvä kultahauta, pohjaton ja rannaton kultameri. Mittaamattomat rikkaudet lepäsivät sen sylissä ja tuossa oli mies, joka kykeni ne ammentamaan.

”Millä tavalla te keksitte koota kultaa merestä?” kysyi vihdoin kansanedustaja.

”Sattuma ja hyvä onneni auttoivat minua. Minä olen työskennellyt keksintöni hyväksi jo useita vuosia, ja silloin, kun kirjoitin ”Maan Ääneen” tunte-manne artikkelin, silloin oli keksintöni teoreettisesti ratkaistu. Siksipä uskalsinkin nauraa mr. Businessille. Tiesin, että olin häntä rikkaampi jonkun ajan kuluttua.”

”Tämä on suurenmoista, tämä on suorastaan tava-tonta!” puhkui kansanedustaja. ”Siitähän tulee ker-rallaan uusi elinkeinonhaara.”

”Jaa, kullan kalastaminen!” nauroi tohtori. ”Ei, minä luulen, etten minä kenellekään ilmoita salaisuut-tani. Kulta ei tuo mitään onnea eikä autuutta. Se saa levätä ja lainehtia meressä niinkuin tähänkin saakka. Minä otan sitä sieltä vain niin paljon kuin tarvitsen mr. Businessin kukistamiseksi.”

”Mutta mihin teidän keksintönne perustuu?” uteli neiti Irja Marja loistavin silmin.

”Siitä minä puhun mahdollisimman vähän, ettekä te sitäpaitsi ymmärtäisikään. Sanon vain, että kysy-myksessä on eräänlainen magnetismi. Tämä suppilo on valmistettu aineesta, jolla on kyky vetää luokseen

meressä uiskentelevat kultahiukkaset ja tämä magneettinen kyky on hämmästyttävän voimakas. Tällainen suppilo imee itseensä kullan laajalta, laajalta alalta. Senjälkeen ei ole mitään muuta tehtävää kuin sulattaa kulta, jolloin se samalla myös puhdistuu kaikenlaisista siihen tarttuneista aineista.”

Ääneti ja mietteissään palasivat kaikki takaisin saarelle. Kansanedustaja ei hymyillyt. Hän huomasi nyt, että mr. Businessilla oli todellakin vaarallinen vastustaja. Ja äkkiä hän huomasi, että hänellähän oli suorastaan korvaamaton tilaisuus tulla ystäväksi, niin, vieläpä vaikuttavaksikin ystäväksi maailman rikkaimman miehen kanssa. Sellainen ystävyyys merkitsisi paljon, hänellekin, ja se voisi edullisella tavalla vaikuttaa hänen uhattuun asemaansa ministerijonossakin. Hän päätti käyttää tilaisuutta kaikin mokomin hyväkseen.

Seuraavana päivänä kuljetettiin kaikki suppilot laivaan, ankkuri irroitettiin ja laiva höyrysi hiljaa ja varovasti satamasta. Tohtori Isonen seurasi mukana, kun taas Torikka oli jätetty saaren itsevaltiaaksi hallitsijaksi, jonka käskyjä tuli kaikkien totella.

”Siitähän tulee siis suunnaton selkäsiima”, huomautti kapteeni, kun suppiloita oli ryhdytty laskemaan mereen. ”Nuo suppilot vastaavat koukkuja.”

”Aivan niin”, vastasi tohtori.

”Siiman”, jonka muodosti ohut, mutta tukeva sinkkiköysi, päähän kiinnitettiin suurehko puinen, lipulla varustettu lautta, joka toimitti kohon virkaa, ja aina määrättyjen välimatkojen päästä sijoitettiin pienempi lautta pitämään suppiloita pohjan yläpuo-

lolla. Iltaan mennessä oli suppilot saatu lasketuiksi säännöttömän ympyrän muotoiseen kehään.

Kullan kalastaminen oli alkanut. Jo seuraavana iltana toi laiva satamaan ensimmäisen kallisarvoisen lastinsa, jonka alkuasukkaat sitten käsirattailla kuljettivat sulattamon luo. Ja kultaa oli enemmän kuin tohtori Isonen oli uskaltanut toivoakaan. Hänen työnsä saarella päättyisi pikemmin kuin hän oli laskenut ja hän voisi aloittaa ratkaisevan taistelun mr. Businessia vastaan paljon aikaisemmin.

Päivät seurasivat toistaan samanlaisina, mutta ei sittenkään yksitoikkoina. Laiva kävi muutamia kertoja hakemassa hiiliä, varovaisesti ja salaperäisesti, ollakseen herättämättä huomiota, mutta muuten jatkui kullan kalastaminen entiseen tapansa. Meri ei ehtynyt, suppilot olivat täynnä kultaa ja sitä oli paksuna kerroksena tarkertunut niiden ulkopintaan. Sulattamossa työskenneltiin niinkään täydellä voimalla ja kultaharkko toisensa jälkeen, kaikki suuria ja raskaita, valmistui. Ne ladottiin rotkon pohjalle ja piiloitettiin odottamaan hetkeä, jolloin ne lähtisivät mullistamaan maailmaa ja tuottamaan lisää harmia mr. Businessille. Niin, olihan osa jo maailmalla, vaikka siitä vain harvat tiesivät. Laiva oli viimeisellä matkallaan vienyt myöskin kultaa. Se oli salateitse myyty ja rahat olivat parhaillaan matkalla U. S. E.-seuralle. Sen taistelu ei saanut hetkeksikään pysähtyä rahanpuutteen takia.

III.

Neiti Irja Marja saavuttaa neljä voittoa, mutta huomaakin itsensä voitetuksi.

Oli tullut talvi, Etelämeren talvi. Lämpötila oli laskenut mahdollisesti pari astetta, mutta viileyttä ei suinkaan tuntunut. Päinvastoin, ilma oli tukahuttavaa, raskasta ja olo tuntui vaikealta.

Neiti Irja Marja oli kävelemässä metsässä, ei siksi, että se olisi häntä huvittanut, vaan siksi, että hän oli taas järjestyksessään kyllästynyt makaamaan riippumatossa kuistilla. Hänen seurassaan oli kansanedustaja, jolla oli sekä ikävä että kuuma. Herra kansanedustaja oli yrittänyt käyttää tällä haavaa hyödyttömiä puhujalahjojaan alkuasukaspartojen valistamiseksi, mutta hänen yrityksensä olivat onnistuneet huonosti. Alkuasukkaat eivät välittäneet hänen kaunopuheisuudestaan, vaikka pitivätkin häntä suurimpana herrana kaikista. Tämä omituinen käsitys, josta kansanedustaja ikäväkseen oli täysin tietämätön, johtui siitä seikasta, ettei kansanedustaja tehnyt minkäänlaista työtä. Tosin ei herra runoilija Jyväskyläkaan tehnyt, mutta häntä pitivät alkuasukkaat mieltäkiinnittävänä, hauskana ja vaarattomana hupsuna, joka unelmissaan kulkien kompasteli mättäi-

siin, juuriin ja kiviin eikä näköjään tiennyt ympäröivästä maailmasta mitään. Kansanedustajalla ei ollut tuollaisia ominaisuuksia, ja kun hän ei tehnyt minkäänlaista työtä, laskettiin hänet empimättä kuuluvaksi kaikkein suurimpien herrojen joukkoon. Mutta hänen puhumisyrietyksiään he vain sietivät, ennenkaikkea siksi, että kansanedustajalla oli hyvänä tapana tarjota tupakkaa sekä ennen että puheensa jälkeen. Sen seikan alkuasukkaat kyllä oivalsivat ja niinpian kuin he vain näkivät kansanedustajan, ottivat sekä miehet että naiset nenä- tai korvarei'istään esille pienet savipiiput ja mankuivat häneltä tupakkaa.

Mutta ah, kansanedustaja ei elänyt vain näissä, jollakin tavalla parlamenttaarisissa ajatuksissa. Hänellä oli muitakin. Ehkä niihin oli syynä ympäristö, hänen viettämänsä elämä, ehkä kohtalo tai ehkäpä jotkut laskelmatkin. Ja olihan kansanedustajalla sitäpaitsi sydänkin. Joka tapauksessa hän seurasi katseellaan uskollisesti ja hellittämättä neiti Irja Marjan kävelyä, hänen liikkeitään, kun hän kumartui poimimaan jonkun kukan taikka sieppaamaan jonkun hedelmän. Ja tuossa katseessa oli selvää, lojaalista ihailua. Syynä saattoi olla polttava kuumuus, ihmeellinen ympäristö, ikävystyneisyys, neiti Irja Marjan olemus taikka joku muu seikka, jota emme ryhdy arvailemaan emmekä luettelemaan, totta vain on, että kansanedustaja rikkoi äänettömyyden ja lausui vilpittömästi, jos kohta ei erikoisemman nerokkaasti:

”Nyt on kuuma, neiti Ii!”

Irja Marja pysähtyi. Häntä eivät pysähdyttäneet

sanat, vaan sävy. Olihan hän nainen ja olihan hänellä joku ylimääräinen aisti. Mutta vastaukseen hän oli myöskin nainen.

”Kolme astetta kylmempi kuin viime viikolla”, hän virkkoi ja taittoi muutaman hohtavanvalkoisen liljan.

Kansanedustajan oli myönnettävä, että hän oli oikeassa. Keskustelu ei ottanut viritäkseen.

”Emmekö levähdä?” kysäsi kansanedustaja, kun oli tultu hienoiselle nurmikolle, missä leipäpuut, ties kenen sinne aikoinaan istuttamat, loivat tervetullutta varjoa. Neiti Irja Marja nyökkäsi. Hän istuutui muitta mutkitta, mutta herra Rauhanen tutki tarkoin ympäristön, ettei siinä olisi vain käärmeitä, krokodiileja eikä skorpiooneja, vaikka hänelle oli ainakin kolmekymmentäseitsemän kertaa vakuutettu, että mainittuja eläviä ei ollut tavattavissa näillä paratiisista jälkeen jääneillä saarilla.

Kansanedustaja pyyhki hikeä otsaltaan ja katsahti seuralaisensa puoleen. Todella, neiti Irja Marja oli soma. Kansanedustaja muutti hiukan asentoaan ja sanoi:

”Hyvä neiti . . .”

”Mitä niin?” kysäsi Irja Marja.

”Katsokaas, tämä ehkä hämmästyttää teitä . . . niin . . . tilaisuus ei ehkä ole erikoisen sopiva . . . hm, keskipäivällä . . . mutta minä en peittele toimiani yön pimeyteen . . . niin, hyvä neiti . . .”

Irja Marja katsahti tutkivasti seuralaiseensa. Änkyttävä kansanedustaja on tavallaan harvinaisuus: kansanedustajan huulilta täytyy sanojen virrata vuo-laasti. Ehkä syynä tähän änkyttämiseen oli, että

kansanedustajan oli tällä kertaa puhuttava asiasta ja asiallisesti.

”Niin katsokaas... me olemme tavallaan kohtalotovereita... me olemme vankeja... kaukana asu-mattomalla saarella... niin, täällä minä en ole mi-tään... minä saan olla niinkuin tuo kirottu tohtori määrää... mutta minä en luule... niin, minä luulen... niin, että minulla on kotimaassani... hyvä yhteiskunnallinen asema... niin, minusta tulee mi-nisteri... Hyvä neiti, minä olen ollut jo monta ker-taa ehdolla ministeriksi ja minun kykyni on tunnus-tettu, mutta minulle on sanottu, että minun tulisi odottaa vuoroani. Minun vuoroni tulee kohta. Neiti Ii, minä olen punninnut ja harkinnut: tahdotteko tulla vaimokseni? Minä olen huomannut, että minun on vaikea olla yksin. Tässä kerrankin, presidentin kutsuissa, muuan ulkovallan lähettiläs kysyi minulta, kuinka minun ihastuttava puolisoni voi. Minun täy-tyi vastata, ettei minulla ollut puolisoa. Lähettiläs erehtyi. Minun täytyy järjestää niin, ettei sellaisia kiusallisia erehdyksiä minun osalleni enää satu. Neiti Ii, tahdotteko tulla vaimokseni? Te osaatte käyttäy-tyä, te olette nuori ja kaunis, minä pidän teistä pal-jon ja teistä tulee ministerinrouva. Neiti Ii, tah-dotteko tulla vaimokseni?”

Kansanedustaja kuivasi hikeä otsaltaan. Tämä oli asiällisin puhe, minkä hän milloinkaan oli pitänyt, eikä se muodostunut sellaiseksi, jollaiseksi hän sen oli suunnitellut.

Neiti Irja Marja punastui. Se kuului hyviin tapoihin. Kosinta oli vilpitön. Sen saattoi huomata kai-

kesta. Hänellä oli mahdollisuus päästä ministerin rouvaksi. Mutta hän pudisti päätään.

”Minä en sovelu ministerin rouvaksi. Minä olen liian kevytmielinen!”

”Eikö mitä! Kyllä minä ymmärrän. Minä olen hyvin vapaamielinen.”

”Sitä en lainkaan epäile. Mutta minusta on poliitikka ikävää. Sanokaas, minä saisin teidän rouvananne olla mukana presidentin kutsuissa, ulkoministerin illallisilla, pääministerin aamiaisilla...?”

”Kaikkiialla, kaikkiialla...”, vakuutti kansanedustaja.

Neiti Irja Marja pudisti päätään.

”Sitä minä juuri pelkäsinkin. Minä pelkään kauhasti kaikkia virallisia tilaisuuksia. Minä en voisi olla ripoittamatta pippuria jonkun lähettilään leivokselle taikka sokeria sardiineihin. Minä olen niin tavattoman vallaton, että minua itseänikin se ominaisuus kiusaa.”

Ja Irja Marja näytti onnettomalta.

Kansanedustaja oli ilmeisesti hämillään.

”Pippuria leivokselle ja sokeria sardiineihin! Hm, eihän sellainen sovi! Mutta ettehän te sellaista tee! En minä usko.”

”Kyllä vain”, sanoi Irja Marja surkeana. ”Minä kerrankin kaadoin etikkaa marjamehuun. Minä en voi sille mitään. Minulla on sellainen taiteellinen luonne.”

Kansanedustaja epäröi.

”Hm”, sanoi hän.

”Niin, sellainen minä olen”, vakuutti Irja Marja.

”Mutta jos te luopuisitte kansanedustajan toimestanne, niin...”

Herra Rauhanen pelästyi.

”Niin, katsokaas, minä pidän teistä paljon. Oikeastaan äärettömästi. Minä en ole vielä tähän saakka kosinut ketään. Mutta velvollisuus ennenkaikkea. Ah, luoja paratkoon, minulla on velvollisuuksia! Kansa on minut valinnut ja minun täytyy pysyä sille uskollisena.”

”No niin, me siis pysymme ystävinä!” sanoi Irja Marja ja ojensi kätensä. Herra Rauhanen tarttui siihen ja puristi. Hän huokasi, emme sano suoraan, että helpoituksesta, mutta huokauksessa ei ollut eroitettavissa mitään traagillisiakaan sävyjä. Hm, oli vaikeaa olla ilman vaimoa lähettiläitten erehdysten takia, mutta, luoja paratkoon, helpompi sentään kuin sellaisten kanssa, joilla oli tapana siroittaa pippurja... pippuria... Noojaa, viisas mies ei hämmästy mistään. Herra Rauhanen katsoi sisällisesti surkuttellen neiti Irja Marjaa, joka oli menettänyt mahdollisuutensa päästä ministerin rouvaksi. Täytyi kyllä tunnustaa, ettei hän näyttänyt olevan tästä tappiosta millänsäkään.

He palasivat bungalowiin. Herra Rauhanen nautti kaksi annosta kiniiniä. Hän ei halunnut saada kuumetta, vaikka tiesikin, että hän sen saisi, vaikka söisi kiniiniä kuin hevonen.

Metsäidylli oli vaikuttanut neiti Irja Marjan hermoiin. Kosinta on sentään aina kosinta, vaikka kosijana olisi Tuhkimo taikka herra Rauhanen. Neiti Ii ilmaisi halunsa olevan lähteä kalastamaan, vaikka siirtokunnalla ei ollut suinkaan minkäänlaista kalan

puutetta. Odottamatta ja arvelematta runoilija Jykevä tarjoutui seuralaiseksi. Se oli ihmeellistä, sillä runoilija ei juuri ollut sanottavan kohtelias eikä sanottavan halukas vaivaamaan itseään pienimmälläkään tavalla. Neiti Irja Marja hyväksyi tarjouksen.

He olivat kalastaneet jo ehkä noin puolituntia, millä ajalla Irja Marja oli saanut tusinan verran kaloja, sekä syötäväksi kelpaavia että varsinkin syötäväksi kelpaamattomia, mikä hänen kannaltaan oli samantekevää, kun runoilija, luoden silmänsä neiti Iihin, sanoi vakaumuksella:

”Nyt on kaunis ilma, vaikka vähän kuuma.”

Neiti Irja Marja nyökkäsi. Asia oli todellakin niin. Ilma oli todella kaunis, mihin hän oli jo ehtinyt tottua, ja että se taas oli kuuma, lankesi luonnostaan.

”Oletteko, neiti Ii, milloinkaan ajatellut, mitä oikeastaan sisältyy luomiskertomukseen?”

Irja Marja pudisti päätään.

”Kuinka niin?”

Runoilija loi katseensa aavalle merelle.

”Minä näettekös olen ajatellut, että me elämme parhaillaan paratiisissa, vaikka emme sitä itse huo- maakaan.”

”Niin, onhan täällä aika hauskaa! Lämmintä ja vapaata!”

”Luonto, luonto on paratiisillinen! Ja ihmiset! Nuo alkuasukkaat, nuo orjat, jotka nyt raatavat konepajassa ja sulattamossa, ne ovat ihmisiä, sellaisia, jotka ovat kelpollisia paratiisiin! Ah, minä haluaisin, minä haluaisin todellakin jäädä ikuisesti tänne paratiisiin, tähän ihanaan ympäristöön.”

Neiti Irja Marja tunsi äkillistä mielenkiintoa.

”Mutta sehän on helppoa. Teidänhän ei tarvitse muuta kuin sanoa siitä tohtori Isoselle, niin hän jättää teidät kyllä tänne saarelle.”

Runoilija oli vaiti muutaman hetken.

”Ettekö, neiti Irja Marja, suokaa anteeksi tämä puhuttelu, ettekö te todellakaan huomaa, että leukalihakseni liikkuvat?”

Neiti Irja Marja tarkasti vaieten.

”Todellakin! Särkeekö teidän hammastanne?”

”Ei”, sanoi runoilija painokkaasti, ”ei, mutta teidän täytyy olla sokea, ellette te huomaa, että minä rakastan teitä hulluuteen saakka. Nyt se on sanottu.”

Venheessä oltiin vaiti muutama hetki. Runoilijan leukalihakset, niin, poskilihaksetkin liikkuivat. Neiti Irja Marja oli painanut päänsä alas.

”Katsokaas, katsokaas, neiti Ii! Tämä on paratiisi! Täällä ei tarvitse kyntää eikä kylvää eikä edes sadon korjaamisessa tarvitse mainittavasti hikipisaroita vuodattaa. Oi neiti Ii, minulla on parhaillaan tekeillä runoelma, jonka nimenä on ’Paratiisi’. Jos vanha Dante saa sen kuulla, nähdä ja ymmärtää, hän kääntyy kolminkerroin haudassaan. Mutta, neiti Ii, paratiisi ei ole täydellinen, ellei siinä ole naista! Oi, neiti Ii, tulkaa te minun paratiisini Eevaksi, minun paratiisini käärmeeksi! Minä laulan ja runoilen teistä, minun on mahdoton elää runoilematta ja minun on mahdoton runoilla ilman teitä. Siis, neiti Ii, tulkaa!”

Irja Marja tunsu itsensä imarrelluksi: toinen tarjosi hänelle paikkaa paratiisissa, toinen paikkaa ministerin rouvana. Mutta vaikka hän pitikin Jykevästä, hän oli jo ehtinyt havaita, ettei tämä vastannut hänen miesihannettaan.

”Ei, herra Jykevä, teidän paratiisinne rauha olisi mennyttä, jos minä sinne asettaisin. Sitäpaitsi minä olen kokonaan kyllästynyt tähän erämaaelämään. Minua tämä paratiisi ei lainkaan miellytä. Minä haluaisin päästä kaupunkiin, kuulemaan operetteja, jazzia... ah! Olen hyvä ystävänne, mutta en enempää.”

Neiti Irja Marja loi suuret, kirkkaat silmänsä runoilijaan. Hänen silmissään oli alistuva, surumielinen ilme, juuri sellainen, jonka jokainen nainen osaa saada silmiinsä antaessaan rukkaset.

Runoilija ei puhunut mitään: hän aavisti, että se olisi turhaa. Sanaakaan puhumatta hän alkoi sou-taa rantaa kohti. Hänen mielensä oli synkkä ja surullinen ja tästä synkkyydestä ja surusta alkoi hiljalleen, kenenkään aavistamatta, muovautua uusi runo toivottomasta rakkaudesta kaukana suuren valtameren sylissä. Runoilija oli menettänyt rakastetun, mutta oli sensijaan saanut runon aiheen. Se oli, jos asiaa harkitsi, parempi kuin ei mitään.

Tuli ilta ja pimeä. Ilma oli tukahuttava, sietämätön. Ei hengähdyskään sitä vilvoittanut. Neiti Irja Marja makasi vuoteellaan ja koetti nukkua, mutta uni ei ottanut tullakseen.

Yhtäkkiä kävi kuin suunnaton kohahdus ulkona ja hentoinen rakennus vavahti. Puut ulkona kuuluivat huokailevan ja rannalta kajahti valtava humahdus. Muutaman hetken kuluttua lankesi kosken kaltaisella pauhinalla rankkasade maahan. Bungalowi tärähti sen painosta. Hirmumyrsky oli alkanut, sen neiti Irja Marja tiesi. Ja muutamaa hetkeä myöhemmin jyrähti ukkonen korviahuumaavasti ja kirkkaankel-

taisen salaman valossa Irja Marja näki metsän kuin meressä, puut taipuneina, veden myllertäessä maata. Kaikki kuohui ja kohisi. Salamet ja jyrähdykset seurasivat toisiaan ja Irja Marja näki puitten katkeilevan, hän näki, kuinka myrsky kiidätti oksia ja lehtiä, kuinka se paiskasi ne bungalowin seiniä vastaan ja kuinka rakennus vapisi jokaisessa liitoksesaan. Onneksi oli metsä sen suojana, muutoin olisi myrsky sen jo kaatanut. Tuo luonnonvoimien alkuvuimaisen mahtava raivo mykistyi ja kauhistutti Irja Marjan, hän hyppäsi vuoteestaan, puki kiireesti, vapisevin käsin ja kalisevin hampain, hiukan vaatteita ylleen ja kiiruhti ruokasaliin.

Nurkkapöydän ääressä, pienen lampun valossa, istui tohtori Isonen ja poltteli sikaaria. Hän kavahti seisoaalleen, kun Irja Marja ilmestyi näkyviin.

"Ah, minä pelkään!" sopersi tyttö ja vajosi istumaan lähimmälle tuolille. Hän oli aivan kalpea ja hänen ruumiinsa vapisi. Nopeasti ja tottuneesti sekoitti tohtori whiskyä ja soodaa ja ojensi groggin Irja Marjalle.

"Juokaa tämä, se tyynnyttää! Meillä ei täällä ole mitään hätää, mutta voi niitä, jotka ovat nyt merellä! Jumala olkoon heidän sieluilleen armollinen!"

Neiti Irja Marja siemasi virvoittavan juoman ahnaasti. Hänen pelkonsa oli jo osaksi haihtunut. Eihän vaaraa ollut minkäänlaista, olihan hän lujalla maalla. Hänen silmänsä loistivat jo hänen ojentaessaan lasin takaisin.

"Kiitoksia! Se oli oikein hyvää. Minä olen vain niin turhan hermostunut. En ymmärrä lainkaan, mistä se johtuu."

”Kuuletko, Irja Marja, minä rakastan sinua!”

Ulkona kohisi hirmumyrsky, kohisi sade seiniä ja peltikattoa vastaan, puut taipuivat ja salamet leimahtelivat, mutta hirvittävämpi myrsky raivosi kahden ihmisen rinnassa, jotka vierivieressä, uskalta-matta puhua, uskaltamatta liikkua, katsoivat toisiinsa. Neiti Irja Marjaa kauhistutti, hän pelkäsi sisäntään myöten, sillä hän tiesi itsensä syylliseksi, hän tiesi leikkinsä saaneen huonon lopun. Niin, tuossa oli nyt hänen voittamansa mies, mutta ah, hän ei ollutkaan nöyrä, hän ei pyytänyt eikä rukoillut, hän ei langennut maahan hänen jalkojensa juureen. Hän sanoi vain ”minä rakastan sinua!” ja noissa sanoissa oli käsky, noissa sanoissa oli pakoitus. Hän ei voinut nauraa, hän ei voinut ilkamoiden työntää miestä luotaan. Hän ei todellakaan voinut nauraa; itkeä hän olisi tahtonut, mutta kyyneleet tuntuivat kuivuneen. Hän seisoj siinä hämärässä, kädet tohtorin kädessä, ruumis väristen ja ohuen vaatteen alla nousivat ja laskivat hänen kiinteät rintansa, suonet hohtavan valkoisella kaulalla paisuivat sinertävinä, ohuina juovina ja puoliavoimien, lumivalkoisten hammasten reunustamien pehmeitten huulien lomitse kävi hengitys kiivaana ja katkonaisena. Mies katsoi häneen, katsoi häneen hulluna kiihkosta ja intohimosta ja miehenkin voimakkaat kädet vapisivat ja niistä levisi hänen jäseniinsä peloittava, mutta suloinen väristys, joka uhkasi hänet masentaa, uhkasi puuduttaa ja raukaista. Ja heidän silmänsä olivat rävähämättä suuntautuneet toisiinsa.

”Irja Marja, minä rakastan sinua! Tule omakseni! Minä olen kuningas, ah, minä olen kultakuningas!

Minulla on maailman aarteet! Mitään, mitä kullalla saa, ei sinulta tule puuttumaan. Sinä saat kaikki, saat enemmän kuin mikään nainen on sinua ennen saanut! Loistoa ja ylellisyyttä ei sinulta tule puuttumaan, sinä vain käsket ja käskysi täytetään. Sinä saat valtaa, sinä saat mainetta ja rikkautta ja sinä saat minun rakkauteni! Tule minun omakseni! Minä taistelen suurta taistelua! En ole naiseen milloinkaan kiinnittänyt huomiotani, en ennen kuin tänä yönä. Sinä olet minun vankini, minun suloinen vankini, ja sinun on tultava omakseni! Sano, rakastatko minua?"

Tohtori kumartui. Hänen katseensa imeytyi Irja Marjan katseeseen. Hänen tulinen, katkonainen, huohottava puheensa oli sekoittanut tytön ajatukset. Todella, tohtori oli kuningas, kultakuningas, jolle valtameri oli aarreaitta, jonka tarvitsi vain kahmaista vettä ja käsi tuli täyteen välkkyvää metallia. Hän oli maailmanvaltiaita, vaikka hän nyt olikin piilossa ja salassa täällä kaukana meren ulapalla. Ah, hänen tarjouksensa merkitsi rikkautta, se merkitsi mittaamatonta ylellisyyttä, se merkitsi rajatonta valtaa! Se merkitsi kaikkea, mitä nainen on aina halunnut ja haluaa vieläkin. Mutta merkitsikö se myös rakkautta? Ah, sitä hän ei tiennyt. Intohimoa se merkitsi, se oli varma, mutta rakkautta, suurta, pysyvää rakkautta? Hän, Irja Marja, ei tiennyt. Tohtori peloitti häntä sisimpään saakka. Hän oli liian suuri, liian voimakas ja liian mahtava. Hänen suunnitelmansa syleilivät koko maailmaa ja hän oli vain pieni, pieni, heikko ja ah, tohtorin rinnalla, niin perin, perin tyhmä nainen. Hän ei voisi milloinkaan

lannistaa, milloinkaan masentaa tohtoria, siihen hän oli liian heikko, milloinkaan hän ei tuntisi itseään tasa-arvoiseksi, milloinkaan hän ei voisi oppia suh-
tautumaan häneen aivan luottavasti ja arkailematta.

”Sano, rakastatko minua?”

Tuo kysymys oli kova, se oli kiirehtivä ja kiihkoisen. Irja Marja tunsi horjuvansa. Hän olisi paennut, mutta hän ei päässyt mihinkään. Tohtorin kädet puristivat hänen käsiään ja tuskin kumpikaan huomasi, kuinka tiukka tuo ote oikeastaan oli. Ah, tuo kysymys! Siihen pitäisi vastata. Se oli tyrmistytävää. Irja Marja olisi niin mielellään valehdellut, vain lykätäkseen ratkaisevan hetken, kohdatakseen sen kirkkaalla päivällä, valossa, eikä nyt, yöllä, hirmumyrskyn raivotessa, kun hän tunsi itsensä niin turvattomaksi ja araksi ja avuttomaksi. Mutta hänen oli vastattava ja hiljaisena hänen vastauksensa kuului:

”En!”

Tohtori horjahti taaksepäin ja hänen silmänsä paloivat. Nopeasti, kooten kaikki voimansa, yritti Irja Marja hypähtää huoneesta. Mutta hän ei ehtinyt, sillä seuraavassa silmänräpäyksessä tohtori oli jälleen tarttunut hänen käsiinsä.

”Sinä et rakasta! Ei, se on mahdotonta! Sinähän olet koko ajan, pitkän aikaa, osoittanut, että minä merkitsen sinulle jotakin. Minä en ole sokea, vaikka en luule olevani itserakaskaan. Mitä se merkitsee? Sinä et rakasta! Sano, että puhuit tyhjää, sano...”

Irja Marja ponnistautui suuremmaksi.

”Puhuin totta! Minä olen leikkinyt teidän kansanne!”

Tohtori tempasi hänet voimakkaasti puoleensa. Tytön vartalo taipui, kun tohtori puristi hänet itseään vastaan. Hänen päänsä taipui takaperin, hänen rintansa huohotti.

”Leikkinyt! Vai leikkinyt! Hyvä, hyvä, minäkin leikin! Sen leikin minä maksan!”

Ja tohtori kumartui painaakseen huulensa tytön puoliavoimille, värähteleville huulille. Mutta Irja Marja taisteli, hän taisteli kaikin voimin. Mutta tohtori oli kiihkonsa vallassa, raivo oli hänet vallannut ja käheänä hän soperteli:

”Minä rakastan sinua, kuuletko, minä rakastan sinua! Minä olen kultakuningas, minä, ja sinä olet orjattareni! Leikkinyt! Minä maksan, ah, minä maksan sen leikin! Niin, nuo huulesi sen maksavat!”

Kamppailu jatkui. Irja Marja tunsu voimiensa vähenevän. Pelko jäykistyi hänen jäseniään.

Tohtori tempasi hänet uudelleen rintaansa vastaan.

”Minä vannon, että sinä tulet...”

”Älä vanno!” kajahti lyhyt, jyrkkä ääni, joka yhdellä iskulla rikkoi tuon hämärän, hirmumyrskyn kohinan ja riehahtaneitten intohimojen synnyttämän lumouksen. Tohtori käännähti rajusti päästäen Irja Marjan, joka horjahti seinää vastaan. Huoneen ovella seisoi Torikka leveillä kasvoillaan synkkä ja päättävä ilme.

”Sinä... sinä!” sopersi tohtori ja kumartui ikäänkuin hyppyyn valmistautuakseen. Torikka ei liikahantanutkaan, mutta Irja Marja, joka näki hänet kuin sumun ja usvan läpi, tiesi, että hänkin oli valmiina. Huohottaen ja synkkinä seisovat miehet vastakkain.

Irja Marja seiso i syrjässä odottaen milloin ottelu — vanha tarina kahdesta miehestä ja yhdestä naisesta — alkaisi. Mutta äkkiä pyyhkäsi tohtori otsaansa ja sanoi käheästi:

”Sanotaan, että valkoisista miehistä tropiikissa tulee joko pyhimyksiä taikka paholaisia! Suokaa anteeksi, neiti Ii! Ja kiitos sinulle, Torikka! Minä olen hullu!”

Tohtori kaatoi itselleen lasiin kolmanneksen veran laimentamatonta whiskyä, siemasi sen ja poistui nopeasti. Kukaan ei sanonut sanaakaan.

Torikan silmät kiintyivät neiti Irja Marjaan, joka vavisten ja heikkona nojasi seinään. Hänen äänensä rauhallisuus kaikui ihanalta tytön korvissa.

”Kas niin, hyvä neiti! Rauhoittukaa! Jokainen meistä saattaa joskus unhoittaa itsensä.”

Hän lähestyi Irja Marjaa.

”Huudanko tänne palvelijattaren? Tehän olette aivan kalpea! Kas niin, menkää nyt nukkumaan!”

Irja Marja ei luonut katsettaan syrjään Torikasta. Hän näki ja aavisti, että tälläkin olisi hänelle jotakin sanottavaa... Ja Torikka oli hänet pelastanut! Niin, mistä? Vaarastako? Tuskin, mutta ehkä enemänkin omalta itseltään. Ja äkkiä, ennenkuin hän oli ehtinyt itse mitään harkita taikka Torikka käsittää, hän nojautui Torikkaa vastaan, nousi hieman varpailleen ja suuteli Torikkaa nopeasti ja lujaan. Seuraavassa hetkessä hän oli livahtanut huoneesta. Torikka seiso i hetkisen liikkumattomana, katsahti sitten sulkeutuvan oven jälkeen ja virkahti itseksseen:

”Kas vain kuinka näppärästi se kävi!”

Senjälkeen hänkin laittoi itselleen lasillisen grog-gia. Mutta omassa huoneessaan makasi Irja Marja valveillaan. Hän oli saavuttanut samana päivänä neljä voittoa, mutta ah, hän tunsu sittenkin itsensä voitetuksi. Niin, hänet oli voitettu, ja voittaja oli tarvinnut vain kaksi sanaa.

IV.

Paratiisiin ilmestyy joukko vaarallisia käärmeitä, jotka osoittavat, että kiittämättömyys on maailman palkka.

Vasta kolmantena vuorokautena myrsky laantui, mutta mainingit kävivät hirvittävinä riutalla. Tuuli ajoi edelleenkin vaahtoa rannalle.

Siirtokunta oli selviytynyt vähäisin vaurioin. Pajan katto oli tiessään, mutta se merkitsi vähän; joukko alkuasukkaiden majoja oli hajoitettu, mutta sekin oli pian autettu. Metsässä oli joukottain kaatuneita puita, mutta nekään eivät mitään merkinneet. Laiva oli täydessä kunnossa ja turvassa: myrsky ei ollut vaikuttanut sen suojaiseen satamalahteen.

Seurue oli rantakalliolla ihailemassa tyrskyjä riutalla. Tohtori oli mukana mutta neiti Irja Marja pysytteli bungalowin tienoilla. Asia oli kyllä selvinnyt, vaikka sanaakaan ei oltu puhuttu, mutta Irja Marja tunsu vieläkin jonkunlaista arkuutta sekä tohtoriin että varsinkin Torikkaan nähden ja kunnan vääpelikin tunsu olevansa hämillään niinkuin ansaitsematta kiitoksen saanut.

”Hei!” sanoi kapteeni äkkiä ja osoitti merelle.
”Mikä tuolla on tai onko siellä mikään?”

Tohtori tähysti tarkkaan, samoin Torikka, mutta he eivät nähneet mitään muuta kuin vaahtoavan meren.

”Haeppa kiikari!” sanoi kapteeni laivamiehelle, joka oli muiden mukana rannalla.

Kiikari tuotiin hetken kuluttua ja kapteeni ojensi sen merelle. Hän ehti tuskin siihen vilkaistakaan, kun hän huudahti:

”Eivätpä vanhat silmäni pettäneet! Vene siellä on ja tulossa perhananmoista vauhtia tänne, tänne saarelle, siitä panen vetoon laivani ruuhta vastaan!”

Tohtori sieppasi kiikarin ja hänen huuliltaan pääsi synkeä manaus. Tosiaankin, vene oli ulapalla, kaukana vielä, puoleksi peittyen aaltojen harjojen väliin. Se lähestyi melkein myötätuulessa saarta.

”Se on suuri vene ja mastossa on hiukan riepuaikin!” totesi kapteeni otettuaan kiikarin jälleen haltuunsa. ”Jos nuo pakanat nyt laskevat vain saarelle myötätuuleen, niin taivas ja helveti kyllä perivät osansa. Kyllähän niillä miekkosilla olisi täysi työ yrittää suojapuolelta vastatuuleen, mutta ainoa keino se sittenkin olisi. Noista tyrskyistä ei selviä ihmisen rakentama vene millään!”

Tohtorin täytyi tunnustaa itselleen, että hänen ajatuksensa olivat häpeäksi hänelle. Hän melkein toivoi, että koko vene menisi nurin ja hän säästyisi ikävyyksistä. Mutta se ei ollut niinkään varmaa. Kun vene oli vieläkin pystyssä, ei näyttänyt todennäköiseltä, että se ilman muuta menisi nurin. Hänen oli kiiruhdettava.

”Kapteeni, sanokaa miehille, etteivät millään tavalla, sanallakaan, hiiskahda tulijoille, mitä täällä

ollaan toimittamassa. Kaikki suppilothan ovat laivalla! No niin, puolet miehistä viettäkööt ensi yön laivalla ja aina kahden on pidettävä vahtia. Vieraita ei saa päästää laivaan vilkaiseமாankaan. Tämä määräys koskee tulevaisuuttakin, ei vain tätä päivää ja ensi yötä. Ja nyt sulattamolle, Torikka!”

Puolijuoksua lähtivät miehet rannalta. Tohtori ja Torikka riensivät alkuasukasmajoille ja komensivat kuninkaan kansansa kanssa tulemaan mukaan. Sulattamon luona hävitettiin kaikki jäljet, josta olisi voitu päättää, mitä siellä valmistettiin ja rotkossa oleva kulta peitettiin entistä huolellisemmin turpeilla, mulalla ja hiekalla. Mikään ei osoittanut, että soran alla oli kätkeytynä suunnaton aarre. Kun sulattamolle ei johtanut mitään varsinaista tietä — sinne mentäessä ja sieltä tultaessa oli tohtorin nimenomaisesta määräyksestä aina käytetty eri tietä, ettei polkua syntyisi — oli todennäköistä, ettei koko laitosta löydetäisi tuosta pienestä, salatusta rotkolaaksosta.

Kapteeni oli ilmoittanut miehilleen tohtorin määräykset. Lisäksi käski tohtori laivasta tuomaan maihin joukon kivääreitä sekä ammuksia, mitkä hän Torikan kanssa kätkei. Hän ei jättänyt mitään sattuman varaan. Hän tiesi ja tunsu, ettei Etelämeren saaristossa purjehtivat miehet olleet mitään enkeleitä ja heidän asemansa täällä saarella, ilman mitään selvää ja näkyväistä syytä, oli ehdottomasti omansa synnyttämään epäluuloja haaksirikkoisissa. Heidän täytyi olla varuillaan, sillä heitähän oli oikeastaan vain kaksi miestä, tohtori ja Torikka, sillä runoilijasta ja kansanedustajasta ei olisi mitään apua, jos voimia ja rohkeutta kysyttäisiin. Laivaväki oli kyllä-

kin taattua eikä laivan ollessa satamassa ollutkaan mitään pelkoa, mutta laivan ollessa päiväkausia merellä, niin, ja sen ollessa matkoilla muualla, viikkoja kuukausikaupalla, olisi asia toinen. Olihan heillä kylläkin joukko alkuasukkaita, mitkä varmasti jo josakin määrin olivat heihin kiintyneet, sillä heidän työnsä oli melkoisen helppoa, palkka runsas ja kohdeltu kaikinpuolin moitteeton, vaikkakin luja. Mutta alkuasukkaiden mielipiteen mukaanhan silloin kaikki olikin reilassa. Näihin alkuasukkaisiin ei sittenkään voinut täydelleen luottaa eikä tohtori ollut halukas jakamaan niille ampuma-aseita ilman äärimmäisen pakottavaa hätää. Alkuasukkaat olivat täydelleen aseettomia, sillä heidän keihäänsä ja jousensakin olivat takavarikoituina laivassa. Heillä oli vain työssä tarvittavia kirveitä ja puukkoja.

No niin, ehkäpä tämä kaikki touhu olikin turhaa! Voivathan lähestyjät olla vaikka kuinkakin kunnollista väkeä. Tohtori antoi määräyksiä, että varustettaisiin ruokaa, juomaa ja lääkkeitä sekä makuutiloja tyhjillään olevan varastohuoneen lattialle.

Pian senjälkeen oli koko miespuolinen siirtokunta rannalla.

Vene oli nyt jo niin paljon lähestynyt, että paljaalla silmälläkin siinä saattoi erottaa ainakin toistakymmentä henkeä. Sitä ohjattiin kaikesta päättäen varmalla kädellä ja taitavasti.

”Ei, eivät yritä tältä rannalta!” totesi kapteeni, kun vene kiersi kaukaa riutan ja näytti sivuuttavan saaren. ”Suojupuolelle pyrkivät. Kas niin, on kai tästä lähdeittävä sinne!”

He riensivät saaren vastakkaiselle rannalle. Vene

oli nyt melkoisen kaukana ulapalla ja lähestyi vai-
valoisesti luovien saarta. Miehet näkyivät tarttuvan
airoihinkin ja vitkalleen, mutta varmasti alkoi vene
lähestyä riuttaa. Maininki kävi täälläkin, mutta ei
läheskään niin valtavana kuin toisella rannalla.

”Ja minä lyön vetoa, etteivät ne läpäise tässä-
kään!” vakuutti kapteeni. ”Vene on liassa lastissa!
Pohjaan se menee.”

Kapteenin ennustus ei näyttänyt pitävän paik-
kaansa. Vene lähestyi ja katosi tyrskyihin, mutta
ilmestyi jälleen näkyviin. Se ponnisteli eteenpäin
vakavasti ja saattoi nähdä miesten taipuneet selät,
kun he ahersivat airoissa.

”Hei, veteen nyt!” kiljasi kapteeni alkuasukkaille
eikä näille tarvinnut käskyä toistaa. Seuraavassa
silmänräpäyksessä pulahti kolmisenkymmentä mus-
tanruskeaa ruumista laguuniin. ”Johan minä
sanoin!”

Vene oli keikahtanut kumoon ollessaan juuri pääse-
mässä tyrskyjen läpi. Vedessä näkyi kamppailevia
miehiä, joiden avuksi villit, notkeina ja nopeina kuin
kalat, nyt uivat täyttä vauhtia.

”Ennättävät ne pakanat avuksi!” huudahteli kap-
teeni. ”Kyllä nämä pojat uida osaavat. Niiden kai
olisi mahdoton hukkuu vaikka tahtoisivatkin.”

Ja todella villit pitivät puolensa tyrskyissäkin, mitkä
eivät sentään riutan tällä puolen olleetkaan enää
peloittavia. Aukko riutassa oli siksi kapea, että tyrs-
kyjen voima heikentyi tavattomasti. Mustat päät ja
ruumiit vilahtelivat vedessä, mustat kädet tarttuivat
veden varassa kamppaileviin miehiin ja alkoivat sit-
ten tempoa heitä rannalle käsin. Ennenpitkää palaili

alkuasukasjoukko rantaa kohti ja heidän kannattelemina ponnisteli vedessä toistakymmentä haaksirikkoista.

Alkuasukkaat nostivat rannalle pelastetut. Heidän rasvatut, solakat ruumiinsa kiilsivät auringonpisteessä. He eivät olleet väsyneet, ponnistelu vedessä ja hukkuvien pelastaminen ei ollut heitä hengästyttäneenkään. Tohtorin täytyi vasten tahtoaankin ihailla kuningasta, joka oli tuonut maihin kaksi miestä ja joka nosti heidät kummatkin kuivalle miesten ollessa jo aivan näännyksissä ja maahan vajoamaisillaan.

”Hyvä, hyvä!” huusi hän villille ja ojensi tälle kukikkaan ja värikkään kaulahuivinsa, kuninkaan mielestä todella kuninkaallisen lahjan, enemmän arvoisen kuin koko kultakasa rotkossa. Mies irvisti tyytyväisyydestä ja pudisti rumistaan, niin että vesipisarat valuivat rasvatulta iholta.

”Neljätoista miestä!” ilmoitti Torikka ja lisäsi siten hiljempaan: ”Ja kuusi kivääriä ja neljätoista revolveria!”

”Neljätoistako?” kysyi raukealla äänellä muuan haaksirikkoutunut. ”Silloin on kaksi miestä hukkunut tuossa riutan luona. Vielä meitä puolituntia siten oli kuusitoista.”

Alkuasukkaihin nojaten saatettiin pelastetut verkalleen rakennusten luo, missä heille sitten tarjottiin ruokaa ja juomaa ja annettiin toiset vaatteet. Kulautettuaan tukevat ryypyt kävivät he ahnaasti käsiksi tuoreisiin ruokiin ja raikkaaseen veteen ja pian heidän voimansakin palasivat.

Kapteeni viittasi tohtorin syrjään.

”Minä en pidä noista naamoista”, hän sanoi. ”Tuo ei ole oikein rehellistä joukkoa. Panenpa melkein syntisen sieluni pantiksi, että ne ovat jostakin oopiumialuksesta taikka muusta sellaisesta. Kaikilla aseet! Hm, ja kuudella miehellä vielä kiväärinkin, joita eivät hellittäneet edes vedessä. Pitäkää silmänne auki! Ja jos nuo saavat tietää, mitä on rotokossa, niin älkää nukkuko lainkaan, vaan olkaa valmis tappelemaan minä hetkenä hyvänsä. Minä olen varoittanut ”

Tohtori manaili synkästi.

”Tämä on kirottua! Vaarallista on heitä pitää täällä saarella, mutta ei ole ajattelemistakaan laskea heitä tiehensä ennenkuin asiani on selvä. Ja siihen menee vielä aikaa. Mitäs ajattelette, jos yrittäisi maksaa niille!”

Kapteeni pudisteli päätään epäuskoisena.

”Niin, onhan teillä kultaa. Ja kullalla voi ostaa paljon, vaitiolonkin. Mutta minä en usko, että nuo miehet tyytyisivät vähempään kuin kaikkeen. Jos he saavat jonkun verran, he koettavat ottaa itse loput. Ne ovat toisenlaista joukkoa kuin me. Me saamme palkan, hävyttömän hyvän palkan, ja tiedämme, että mikäli täytämme tehtävämme kunnolleen, sikäli meistä tulee rikkaita miehiä jokainoasta ja täysin kunniallisella tavalla. Emmehan me silti voi maailmoja ostaa, mutta me tyydymme paljon vähempäänkin. Ja kun me kerran olemme sanamme antaneet, niin siinä me pysymmekin. No niin, olemmehan me lisäksi U.S.E.-läisiä, niin että sekin velvoittaa meitä, ja seuraammehan mekin ehkä yhtä suurella mielenkiinnolla taisteluanne kuin itse tohtori. Mutta minä

sanon teille: älkää antako ropoakaan, ei saituudesta, vaan viisaudesta. Älkää vihjaiskokaan, että teillä on kultaa. Ja sittenkin, sittenkin olen varma, että nuo lurjukset keksivät sen seikan ennemmin taikka myöhemmin. Niillä on sellainen nenä, joka kullan haistaa vaikka maanraosta.”

Tohtori käveli ja mietti.

”No niin, yhden seikan ainakin tiedän: aseet niiltä on saatava pois. Kutsukaa miehenne huomaamatta syrjään ja käskekää heidän aseistautua sekä saapua takaisin tänne. Paras on olla täydellisen varovainen!”

Kapteeni täytti tohtorin käskyn nopeasti ja taitavasti. Laivamiehet siirtyivät syrjään toinen toisensa jälkeen ja saivat käskyn käyvä asunnoistaan hake-massa revolverit. Ennenpitkää olivat kaikki aseis-tautuneet ja saapuneet haaksirikkoisten luo, jotka niinikään olivat pitäneet aseensa huolimatta vaatteiden muutosta. Revolverit olivat heillä vyöllään ja maassa oli puolitusinaa kivääreitä käden ulottuvilla. He söivät ja joivat vaieten katsellen kulmainsa alta pelastajiaan. Joukko ei todellakaan ollut miellyttävä, turhaan haki sen keskuudesta rohkeita, avonaisia ja iloisia merimiehen kasvoja. Miehet tekivät yleensä luihun ja ränstyneen vaikutuksen.

Tohtori astui heidän eteensä ja hänen sivullaan näkyi suuri nagan-pistooli tupessaan.

”Pyydän, luovuttakaa aseenne!” hän sanoi kohte-liaasti, mutta lujasti. Silmänräpäyksessä miehet lak-kasivat syömästä, mutta kukaan ei koskenut aseihin eikä kukaan näyttänyt aikovankaan totella.

”Aseet tänne!” komensi tohtori ja laski kätensä

pistoolin perälle. Samassa hetkessä tempasivat haaksirikkoiset aseensa, mutta yhdenkään ase ei kohonnut, sillä laivamiehet olivat myöskin ojentaneet aseensa ja vieraat huomasivat olevansa uhkaavien revolverinsuitten ympäröiminä. Miehiä oli sekä edessä että takana. Vastarinta oli hyödytön.

”Kädet ylös!” sanoi tohtori tuimasti ja kaikkien kädet kohosivat samalla kun revolverit putosivat maahan. Osa merimiehistä kokosi aseet yhteen kasaan joka sitten kannettiin pois. Alkuasukkaat olivat hypähtäneet pystyyn nähdessään paljastetut aseet.

”Mitä pirua tämä tarkoittaa?” huudahti muuan haaksirikkoutuneista.

”Täällä ei tarvita aseita”, selitti kapteeni ystävällisesti pistäessään raskaan revolverinsa koteloon. ”Muuten, nyt lienee aika jo kuulla hiukan teidän vaiheistanne. Mistä ja minne olitte matkalla?”

Kysyjä loi karsaan silmäyksen ystävälliseen kapteeniin, jonka äänensävyistä ei voinut, vaikka olisi tahtonutkin, erehtyä.

”Saarilta Melbourneen kopralastissa. Teräsparkki Anna. Vanha astia. Kesti kyllä myrskyn, mutta sai vuodon. Jätimme laivan viime yönä. Paikanmääräystä ei kahteen päivään voitu toimittaa. Kapteeni, ensimmäinen ja toinen perämies hukkuivat heti laivasta poistuttua. Vieläkö mitä?”

Miehen äänensävy oli ivallisen ärsyttävä. Kapteeniin se tehosu juuri saman verran kuin vesi hanhen niskaan.

”Ja kaikilla miehillä revolverit, kiväärit ja tas-

kuissa ooppiumia!" hän sanoi entistäkin ystävällisemmin.

Mies kirosi karkeasti.

"Se ei kuulu kenellekään."

"Ei, eipä minulle varsinkaan. Mutta täällä ei tarvita aseita. Täällä ollaan ja eletään rauhassa. Ja minä toivon, ettei elämä täällä muutu toisenlaiseksi teidänkään tänne saavuttua!"

"Mutta täällähän on laiva. Minä olen muuten kolmas perämies ja minun nimeni on Burnett. Täällä on laiva, tiedän ma, ja sillähän me voimme päästä jonnekin satamapaikkaan."

Kapteeni pudisti päätään.

"Täällä on kyllä laiva", hän sanoi hitaasti, "mutta se ei ole sattumalta käytettävissä. Sillä ei voida teitä, mr. Burnett, eikä arvoisia tovereitanne viedä mihinkään. Teidän täytyy jäädä tänne toistaiseksi."

"Olemmeko siis vankeja? Ja millä oikeudella tulee osaksemme tällainen kohtelu?"

"Saatte ajatella mitä hyvänsä. Teiltä ei tule puutumaan täällä mitään, mutta toistaiseksi ette myöskään voi poistua täältä."

Miehet katsoivat synkkinä toisiinsa. Heitä ei niinkään paljon kiukuttanut ajatus pakollisesta jäämisestään saarelle kuin oikeutettu epäluulo, että kaiken takana oli joku suuri salaisuus, mitä heille ei tahdottu ilmaista.

* * *

Torikka ei saanut unta eräänä iltana, vaan makaili ja tupakoi vuoteellaan. Hän tunsu kyllästyvänsä saaren rauhalliseen ja yksitoikkoiseen elämään, vaikka

viime aikoina olikin haaksirikkoisten silmälläpito luonut siihen jonkinlaista jännitystä. Hän oli aivan varma siitä, että nuo miehet suunnittelivat jotakin keskuudessaan, yhtä varma kuin siitä, että he tavalla taikka toisella olivat saaneet vihiä kultasalaisuudesta. Ja jos tuo todella oli totta, silloin saattoivat hän ja tohtori odottaa mitä hyvänsä. Heidän unensa olikin ollut herkkää ja varovaista, sillä he eivät lopultakaan voineet luottaa kehenkään muuhun kuin itseensä. Kansanedustajasta ja runoilijasta ei ollut paljon apua, Irja Marjasta vielä vähemmän eikä alkuasukkaistakaan liioin. Tosin he olivat antaneet kahden alkuasukkaan, joihin he enimmin luottivat, tehtäväksi vartioida bungalowia, mutta nuo alkuasukkaat olivat laiskoja ja huolimattomia. Laiva oli jälleen lähtenyt matkoilleen, ja jos samalla nuo miehet olivat menettäneet toivon päästä toistaiseksi saarelta, niin tunsivat he epäilemättä lopultakin, asettomuudestaan huolimatta, olevansa saaren oikeita isäntiä.

Torikka nousi vuoteeltaan ja lähti ruokasaliin, sillä tulitikut olivat loppuneet. Hän avasi oven käytävään, mutta pysähtyi samalla hiiskumattomaksi: hän oli ollut kuulevinaan käytävästä taikka käytävän päässä olevan ikkunan takaa ihmisääniä. Hän ei jäänyt kuuntelemaan enemmän eikä varmistautumaan, vaan pujahti samassa takaisin huoneeseensa, vetäsi saappaat jalkaansa ja nopein, tottunein käsin kiinnitti revolveri- ja patruunavyön ylleen sekä sieppasi seinältä kiväärin. Senjälkeen hän lähestyi ovea ja kuunteli. Hän tunsu ruumiinsa vavahtavan, sillä hänen korvansa ei ollut häntä äsken pettänyt:

Käytävässä oli ihmisiä. Heidän kimppuunsa oli nähtävästi nyt hyökätty eivätkä alkuasukasvartijat olleet heitä varoittaneet.

Hän salpasi nopeasti oven, tempasi ikkunan auki ja yhdellä loikkauksella hypäten ulos laukaisi revolverinsa hälyytykseksi. Revolverin leimahtaessa hän näki melkoisen lähellä itseään puutarhassa pari miestä, jotka heti kääntyivät häntä kohti, mutta hän pujahti pensaitten lomaan lähtien juoksemaan puutarhaovea kohti hyökätäkseen sen kautta rakennukseen. Mutta hän huomasi heti, että hän oli myöhästynyt: rakennuksessa ja sen ulkopuolella oli miehiä ja nämä olivat kaikesta päättäen huomanneet hänen pakonsa, sillä he laukoivat revolverejaan umpimähkään pimeässä. Tohtori ja muut olivat jo ilmeisesti voitettut. Mistä miehet olivat saaneet aseita, sitä ei Torikka suinkaan tiennyt, mutta hänestä olikin pääasia, että heillä niitä oli.

Hän painautui rakennuksen luo, juoksi takaisin, sysäsi kumoon häntä vastaan juosseen miehen sekä syöksyi tiehensä metsää kohti. Pimeys oli hänelle ratkaisevana etuna: hän tunsu puutarhan ja uskalsi juosta. Hänen pakonsa onnistuikin erinomaisesti, umpimähkään ammutut laukaukset eivät häneen sattuneet, vaan saavutti hän metsänreunan muutamien hetkien kuluttua. Siellä tiesi hän olevansa täydessä turvassa ainakin päiväkoittoon saakka.

Hän pysähtyi henkäisemään.

Hänen asemansa ei ollut suinkaan helppo, vaikka hän ei pitänytkään sitä millään tavalla toivottomana. Hänellä olivat aseensa ainakin tallella ja niitä hän osasi kyllä käytellä.

Mikä oli yllyttänyt nuo miehet hyökkäykseen? Heillähän ei ollut mahdollisuuksia päästä saarelta. Hm, uskomatonta, mutta ehkä sittenkin totta oli, että he olivat perustaneet laskelmansa ja toivonsa pieneen jahtiin, minkä tohtori oli hankkinut kalastusta varten. Niin, se kantoi kyllä koko joukon ja saattoi ottaa hiukan lastiakin, mutta sittenkin oli äärimmäisen uhkarohkeata lähteä sillä purjehtimaan aavalle merelle, ilman kompassia ja ilman tietoa lähtöpaikan pituus- ja leveysasteesta. Jahdin kompassi oli piiloitettu samoin kuin purjeetkin, mutta tietenkin voitiinhan ne löytää ja saattoivathan miehet pakoittaa tohtorin ilmaisemaan niiden piilopaikan.

Jahti, siinä oli arvoituksen ratkaisu. Miehet olivat siis päättäneet uskaltaa sen varaan.

Torikka ei hukannut montakaan hetkeä mietteisiin, vaan jonkunlainen suunnitelma syntyi piankin hänen nokkelassa päässään, joka oli monta kertaa ennenkin pelastanut omistajansa pälkähästä.

Kiertäen pitkin metsänreunaa Torikka kiiruhti alkuasukkaiden majoille. Siellä oli ääntä ja hälinää ja Torikka lähestyi asumuksia varovaisesti. Miehet näyttivät kantavan soihtuja, mutta niiden lepattavassa ja epäselvässä valossa ei Torikka voinut varmasti päättää, oliko haaksirikkoisia paikalla. Hän hiipi puitten ja pensaitten varjossa lähemmäksi, mutta ei vielääkään eroittanut ainoatakaan valkoisista miestä. Miehet näyttivät kokoontuneen päällikön ympärille ja olevansa ymmällään. Nähtävästikin laukaukset olivat ajaneet koko kyläkunnan jalkeille.

Torikka pysytteli piilossa kymmenisen minuuttia, ennenkuin uskalsi tulla näkyviin. Kaikesta päättäen haaksirikkoiset olivat jättäneet alkuasukkaat aivan rauhaan tietäen, ettei näillä ollut minkäänlaisia aseita.

Torikka hypähti keskelle soihtujen valaisemaa piiriä ja kutsui päällikön luokseen. Päällikkö nähtävästi arvasi tilanteen, sillä Torikka sai muutamalla katkonaisilla ja kiireessä valituilla sanoilla hänet käsittämään asian täydellisesti. Torikka käski päällikön ja miesten seurata itseään, minkä käskyn villit, arvaten pääsevänsä tappeluun, mielellään täyttivät. Tultuaan metsään Torikka pysähtyi ja määräsi soihtut sammuttaviksi. He eivät olleet vielä turvassa.

Torikan suunnitelmana oli vallata tuo purje-alus, haaksirikkoisten ainoa pelastuksen toivo. Kun purje-alus olisi vallattu, eivät ryöstäjät pääsisi saarelta, vaan heidän täytyisi jäädä odottamaan höyrylaivan tuloa, jolloin heidän tappionsa olisi varma. Samasta syystä he eivät uskaltaisi vahingoittaa vankejaan.

Nopeasti, mutta äänettömästi riensivät miehet rantaan, Torikka ja päällikkö etunenässä, tunkeutuivat metsän läpi, sivuuttivat pimeän konepajan ja syöksivät rantapensaikkoon. Mutta tuskin he olivat ehtineet puoliväliin, kun he pysähtyivät: edessä hämmöitti valoa ja kuului ääniä. Torikka viittasi päällikön mukaansa ja käski miesten odottaa. Hän ryömi hiukan sivulle ja lähestyi pensaikon laitaa. Rannalla paloi kaksi suurta nuotiota, soutuvenheet olivat poissa ja kauempana kalliokielekkeen suojassa näkyi muutamia haaksirikkoisia. Heidän kimppuunsa oli mahdoton hyökätä joutumatta alttiiksi ampumiselle.

Nuotiot valaisivat välillä olevan alueen täydelleen. Jos alkuasukkailla olisi ollut aseita, olisi hyökkäys voitu suorittaa, nyt sitä oli turha ajatellakaan.

Torikka manasi puoliääneen. Nyt täytyi toimia, jos mieli jotakin saada aikaan, sillä haaksirikkoiset eivät ilmeisestikään viivytelisi, vaan heti aamun tullen ryhtyisivät lastaamaan kultaa niin paljon kuin alus sitä voisi kantaa, ja purjehtisivat sitten matkoihinsa. Päiväsaikaan Torikka olisi avuton heidän ylivoimaansa vastaan.

Niin, alusta ei voitu vallata. Mutta ehkä se voitaisiin tuhota. Se olisi melkein sama asia.

Torikka antoi päällikölle merkin ja he hiipivät takaisin miesten luo, jotka odottivat uskollisesti ja hiljaa. Paluumatkalle lähdettiin yhtä varovaisesti.

Lähelle konepajaa ja laboratoriota tultuaan Torikka kuunteli. Kaikki oli aivan hiljaa eikä valoa näkynyt missään.

Laboratorio oli lukossa, mutta tikariveitsensä avulla sai Torikka avatuksi ikkunan ja ryömi sisään, käskien päällikön pitää vahtia. Hän sai käsiinsä pöydälle levitetyn vahakankaan ja sen hän pingoitti ikkunan yli, minkä jälkeen hän sytytti taskulampunsa. Sen valossa ryhtyi hän kiireisesti kokoamaan kaikkea mitä tarvitsi. Ensimmäiseksi hän takavarikoi läkkipeltisen astian, korkean ja pyöreän, jossa olleen aineen hän kaatoi lattialle. Senjälkeen hän irroitti veitsensä avulla muutaman lattialaudan ja kaivoi mullasta esille useampia punaisessa käärepaperissa olevia pötkyjä sekä kaksi varrellista käsikranaattia. Otettuaan vielä nuoraa taskuunsa hän sammutti lampun, sieppasi vahakankaan kainaloonsa ja ryömi

ulos ikkunasta. Hänen toimiaan ei häiritty millään tavalla.

Torikalla oli taaskin täydellinen suunnitelma ja jos hän itse olisi ollut kelvoinen sen toimeenpanemaan, hän ei olisi epäillyt onnistumista laisinkaan. Mutta tehtävän suoritus täytyi jättää päällikölle.

Rantaa kiertäen miehet tulivat aikaisemmin mainitun puron varrelle, kulkivat sen yli ja pysähtyivät kapealla kannaksella, joka yhdisti satamaa kiertävän niemen muuhun saareen.

Torikka jätti muutamia miehiä puron varrelle vahtiin, mutta asettui muiden kanssa viidakon keskelle ja antoi miesten sytyttää soihtunsa, vaikka varjeli-kin huolellisesti kantamustaan tulelta. Mitään puhumatta hän irroitti molempien käsikranaattien päät, työnsi ne läkkipeltitötterön pohjalle, asetti sitten punapaperiset pötkyt niiden väliin ja päälle, työnsi käsikranaattien varsien päissä olevat nallit noiden pötkyjen sisään ja tiivisti turpeilla ja ruoholla koko laitoksensa kiinteäksi.

Sitten hän hitaasti ja perinpohjaisesti selitti päällikölle, mitä tämän tulisi tehdä. Lyhyesti sanoen Torikan tarkoituksena oli räjähdyttämällä upottaa purjealus. Päällikön tuli uida alukselle hiljaa ja huomauttamatta, sitoa pommi, jossa oli kolme pyroksiliinipötkyä, keulapuun tukiköysiin mahdollisimman lähelle runkoa ja vedenpintaa, sekä sitten pitkää sytytyslankaa nykäisemällä toimeenpanna räjähdys. Käsikranaattien nallit kyllä räjähdyttäisivät pyroksiliinin. Vaikeus oli päästä huomaamatta lähelle ja sitten huomaamatta puuhata aluksen kupeella.

Mutta päällikkö ei epäröinyt. Hän oli nähtävästi

niin kauan ollut proosallisessa kopran keruussa ja sellaisessa, että tällainen seikkailu jo ruumiin terveyden kannalta oli hänelle välttämätön. Hän antoi sitoa koko laitoksen päähänsä ja esiintyi niin huolettomana ja iloisena, että Torikkaa hiukan kamotti. Hän koetti miehelle selittää, että se panos, jota hän päänsä päällä kantoi, riitti toimittamaan sekä koko hänen kansansa että kansan naapuritkin toiseen tuntemattomaan olotilaan. Torikka varoitti häntä liikkumaan harkitusti ja etenkin olemaan tarkka sytytyslankaa käsitellessään. Torikka kysyi, tiesikö päällikkö tarkasti aluksen paikan ja tämä vakuutti sen kyllä löytävänsä.

Päällikkö laskeutui hiljaa ja kuulumattomasti veden rannalta ja hävisi kohta pimeyteen. Nyt ei Torikalla ollut muuta tekemistä kuin odotella.

Torikka oli kyllä vaiherikkaan elämänsä aikana saanut tottua odottelemiseen sodassa etenkin, mutta tämä odotus oli hänestä ilkeää, sitäkin ilkeämpää, kun hän ajatteli kumppaneitaan, jotka nyt kaikesta päättäen olivat noiden haaksirikkoisten vallassa. Torikalla on hiukan huono omatunto, ettei hän ollut yrittänyt tarmokkaammin heitä pelastaa, mutta hänen terve järkensä sanoi, että hän menettelemällä niinkuin oli menetellyt hyödytti kaikkein enimmän.

Torikka tuijotti pimeyteen ja villit kyyhöttivät hänen ympärillään. Oli kulunut arviolta yli puolituntia ja Torikka tunsu tuskastuvansa täydelleen. Mitään ei kuulunut eikä näkynyt tummalta lahdelta. Vain kaukana toisella rannalla paloivat haaksirikkoisten sytyttämät nuotiot, mutta purjealus ei joutunut niiden valopiiriin.

Äkkiä leimahti lahdella valtava tulipatsas ja sen valossa näkyi hetkisen ajan purjealus keula pystyssä, niin että melkein koko alus oli koholla vedestä. Muutamaa silmänräpäystä myöhemmin tärisytti ilmaa huumaava pamahdus, jonka rantakallioitten kaiku monisti. Näytelmää ei kestänyt montakaan hetkeä, ennenkuin valo sammui ja pimeys oli jälleen täydellinen.

Mutta vaikka kaikki oli kestänyt vain hetken, vain välähdyksen, oli selvää, että päällikkö oli onnistunut. Purje-alus oli tuhottu ja haaksirikkoiset olivat auttamattomasti ja pääsemättömästi vangitut saarelle.

Neljännestunnin kuluttua kuului hiljaista loisketta lahdelta ja päällikkö tuli rannalle melkein samaan paikkaan mistä oli lähtenytkin, eheänä, terveenä ja hyvällä tuulella. Hän vakuutti, ettei sitä alusta pysty kukaan paikkaamaan enää ja Torikka kyllä uskoi hänen vakuutuksensa. Haaksirikkoisten voitto oli kääntynyt heidän tappiokseen ennenkuin he olivat voineet aavistaakaan.

* * *

Torikka oli viettänyt yönsä miten oli parhaiten taitanut eikä yönvietto ollut hänen mielestään hauska. Mutta hän oli tottunut pahempaankin ja kun tuli valoisa, ei hänen mielentilassaan ollut mitään valittamista.

Katse, jonka hän loi lahdelle, vahvisti hänen yölistä käsitystään: purjealuksesta ei ollut merkkiäkään.

Tätä tosiasiaa olivat kai haaksirikkoisetkin toteamassa, sillä heitä seisoj joukko vastakkaisella ran-

nalla. Miehet näyttivät hiukan hölmistyneiltä vieläkin. He olivat kyllä herroja ja valtiaita saarella, mutta he eivät päässeet mihinkään.

Torikka odotti jännityksellä, mihin toimiin vastustajat aikovat ryhtyä. Hän sai odotella puolelle päivin ennenkuin näki kannasta lähenevän harvassa ketjussa joukon haaksirikkoisia. He olivat ilmeisestikin etsiskelemässä, missä alkuasukkaat ja heidän käsistään karkuunpäässyt valkoihoinen oleskelivat. Torikka silmäsi auttajiaan, joilla ei ollut muita aseita kuin kirveitä ja veitsiä. Hän oli yksin, mutta hänen asemansa kalliolla, viidakon suojassa, oli erinomainen ja hyökkääjien täytyisi osoittaa melkoista rohkeutta ennenkuin uskaltaisivat hyökätä puron luona olevan aukeaman yli.

Mutta he hyökkäsivät kuitenkin.

Torikka tähtäsi huolellisesti ja ampui. Mies kaatui. Siitä välittämättä Torikka tähtäsi ja ampui toista. Tämäkin suistui maahan. Se riittikin sillä kertaa, sillä hyökkääjät vetäytyivät nopeasti harvakkoon metsään, mistä sitten jonkun ajan kuluttua tuli esille neljä aseetonta miestä, jotka pitivät käsiään koholla. Ilmeisesti he aikoivat korjata kaatuneensa taikka haavoittuneensa. Torikka vartioi heitä tarkkaan, mutta ei häirinnyt. Miehet kantoivat toverinsa metsään.

Hiljaisuus palasi.

Ruuasta ei Torikalla ollut puutetta, sillä kokospähkinöitä oli saatavilla, samoin vettä ja ne kyllä riittivät ensi aluksi.

Ehti kulua noin tunti, kun metsän reunaan ilmestyi mies, jonka Torikka heti tunsu kansanedustaja.

Kaino Urho Rauhaseksi. Herra kansanedustajan olivat haaksirikkoiset valinneet rauhanneuvottelijaksi. Herra Rauhanen, jolla ei pitkiin aikoihin ollut tilaisuutta puhua ja neuvotella, vastaanotti vaalin tyytyväisin mielin, sitäkin suuremmalla syyllä, kun hän tunsu mitä suurinta ja luonnollisinta pelkoa uusia valtiaitaan kohtaan.

”Herra Torikka!” huusi hän.

”Täällä ollaan!” kajahutti Torikka suojapaikastaan. ”Mikä on hätänä?”

”Saanko minä tulla lähemmäksi?”

”Olkaa toki niin hyvä, vaikka kuinka lähelle!”

Kaino Urho Rauhanen lähestyi, ei kuitenkaan liiaksi, sillä ilmeisesti hänen päämiehensä pitivät silmällä hänen toimiaan metsän suojasta. Puron varrella hän pysähtyi. Ääni kantautui sieltä mainiosti.

”Minua on pyydetty vaatimaan, että te jättäisitte aseenne ja antautuisitte. Teidän on mahdoton tehdä vastarintaa.”

”Ja kuka on teille antanut tämän kunniakkaan tehtävän?” kysyi Torikka hyväntuulisena.

Kaino Urho Rauhanen silmäili hiukan sivulleen.

”Ne... ne... herrat, jotka ottivat meidät vangiksi.”

”Jaha, vai herrat! Miten muut jaksavat, tohtori, neiti Ii ja runoilija?”

”He jaksavat hyvin.”

”Ovatko he haavoittumattomia?”

”Kyllä, kyllä, aivan terveitä. Tohtori ei ehtinyt käyttää aseitaan.”

”Se on hyvä. Mutta mitäs minulle tehdään siinä tapauksessa, että päähäni pälkähtäisi kieltäytyä vaatimuksestanne?”

”Jaa, siinä tapauksessa teidät ammutaan.”

”Vai niin, vai niin. Minusta tuntuu, että se on helpompi sanoa kuin tehdä.”

”Mutta ajatelkaahan toki: teidän olette yksinänne.”

”Yksinäni, en suinkaan! Minulla on täällä koko joukko reippaita veitikoita apunani ja nuo herrat, joiden pyyntöä te olette täyttämässä, tietävät sen kyllä hyvin. Minä ennustan, etteivät he lähiaikoina tule mainittavasti nukkumaan. Minä otan pitääkseni siitä huolta.”

Kaino Urho Rauhanen näytti tuskastuneelta. Neuvottelut täällä tropiikissa eivät tuntuneet menestyvän.

”Mikä on siis vastauksenne?”

Torikka mietti hetkisen.

”Ehtoni ovat seuraavat: merimiehet tuovat kaikki aseet tuohon puron reunalle, mistä minä haetan ne pois. Senjälkeen minä lupaan, ettei heille mitään pahaa tapahdu, vaan he joutuvat vain tarkan var-tioinnin alaisiksi, kunnes laiva tulee. Ellei näihin ehtoihin suostuta, tulen taistelemaan, ja vakuutan, että taistelusta on tuleva ankara. Minulla on panoksia riittävästi ja osaan kyllä käyttää asettani. Senhän merimiehet tietävät jo omasta kokemuksestaan.”

Kaino Urho Rauhanen näytti hämmästyneeltä.

”Tekö siis vaaditte heitä antautumaan?”

”Minä juuri. Ja voitte lisätä, että jos tohtorille, neiti Iille, runoilijalle taikka teille pienintäkään

vahinkoa tapahtuu, ei kostollani ole mitään rajoja. Siinä kaikki.”

Kaino Urho Rauhanen vetäytyi metsään.

Merimiehet älyivät varsin pian asemansa kestä-mättömyyden. Heillä ei ollut minkäänlaista halua hyödyttömän urhoollisuuden osoittamiseen eivätkä he siis vakavasti hätyyttäneet Torikkaa. Mutta Torikka hätyytteli heitä sitä enemmän. Alkuasukkaat osoit-tautuivat taitaviksi ja halukkaksi sotilaiksi, paljon paremmiksi kuin työmiehinä, ja heidän avullaan Torikka saattoi mielinmäärin häiritä vastustajiaan etenkin öiseen aikaan. Alkuasukkaat uivat kuin kalat eivätkä merimiesten vahdit voineet heitä pidät-tää. Kolmeen vuorokauteen eivät he saaneet nukkua lainkaan, tuskin syödäkään rauhassa, sillä villedjä par-veili varovaisina ja näkymättöminä heidän ympäril-lään. Pienessä kahakassa he lisäksi menettivät kaksi kivääriä ammuksineen, niin että Torikan taisteluval-mius lisäytyi huomattavasti.

Kolmantena päivänä haaksirikkoiset antautuivat niinkuin Torikka oli aavistanutkin. Alkuasukkaat rakensivat lujan paalulaitauksen suojakatoksineen ja koko joukko, kahta haavoittunutta lukuunottamatta, suljettiin sinne.

Mutta sitä ennen tohtori oli tehnyt tyrmistyttävän havainnon: Burnett ja muuan toinen haaksirikkoisen olivat kadonneet ja heidän mukanaan oli kadonnut muuan laivavene, jossa olivat purjeet. Miehet olivat nähtävästi uskaltaneet tuossa pähkinänkuoressa valtamerelle. Oli tietenkin todennäköistä, yhdeksän mahdollisuutta kymmenestä, että miehet hukkuisivat, mutta jäljellejäänyt yksi mahdollisuus riitti hermos-

tuttamaan tohtorin perinpohjin. Jos Burnett oli aikaisemmin kuullut jotakin hänestä ja hänen toimistaan, hän varmasti oli arvannut, kuka hän oli; ellei niin ollut asianlaita, hän varmasti saisi tietää ja epäilemättä ilmoittaisi huomionsa asianomaisille.

Saarta ja kulta-aarretta koskeva salaisuus oli vaarassa. Tohtori odotti levottomana laivaa ja päätti iskeä iskunsa ennemmin kuin alkuaan oli suunnitellut.

V.

Mr. James Business saa joukon kultaa, mikä tekee hänet levottomaksi.

Mr. James Business ja mr. Money, hänen apulaisensa, istuivat mr. Businessin konttorissa ja neuvottelivat. Heidän mielialansa oli hillitty ja alakuloinen. He puhelivat juoksevista asioista, mutta molemmat he ajattelivat, vaikka eivät siitä mitään puhuneetkaan, tohtori Kalle Matti Isosta ja U. S. E.-seuraa.

Tuo seura, jota mr. Business oli aluksi pitänyt naurettavana intoilijoitten ja haihattelijoitten yhtymänä, oli kasvanut ja laajentunut peloittavaksi tekijäksi. Koko Euroopassa ei ollut maata, jossa sillä ei olisi ollut voimakasta ja vaikutusvaltaista järjestöä. Se oli tunkeutunut kaikkialle. Sen jäseninä oli professoreita ja työmiehiä, valtiomiehiä ja taiteilijoita, pikkueläjiä ja kapitalisteja. Oli ollut pakko todeta, että etenkin sivistyneet säädyt kaikissa Euroopan maissa melkein kokonaisuudessaan kuuluivat tuohon seuraan, ja tuolla eurooppalaisella sivistyneistöllä, vaikka sillä ei ollutkaan rahaa, oli kuitenkin vaikutusvaltaa, mitä ei mr. Businesskaan kaikkine miljojardeineen voinut tehdä tyhjäksi. Kautta Euroopan

oli käynnissä hillitty ja rauhallinen, mutta sitä keskeyttävämpi ja voimakkaampi kiihoitus Euroopan Yhdysvaltojen hyväksi. Tuon liikkeen johtajat kyllä oivalsivat tarkoituksensa vaikeuden ja mr. Business ymmärsi sen myös. Siihen hän olikin luottanut senjälkeen kuin hän oli huomannut, ettei seura ainakaan verenvähyteen kuole. Mutta nyt alkoi näyttää siltä, että tuokin vaikeus voitettaisiin. Alkoi näyttää siltä, etteivät Euroopan lukuisat historialliset, kansalliset, maantieteelliset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset erilaisuudet ja ristiriidat sittenkään olleet voittamaton vaikeus, sillä Euroopan kaikilla kansoilla oli sittenkin yksi yhteinen ja luja samankaltaisuus: länsimainen sivistys, jonka kehittäjänä ja ylläpitäjänä Eurooppa oli ja jonka olemusta keskinäiset, useimmiten pienet ja lyhytnäköiset riidat ja taistelut jäytivät. Ja kun Eurooppa näiden taistelujensa uuvuttamana oli joutumassa tai jo oikeastaan joutunut Ameriikan vasalliksi ulkonaisesti taloudellisessa, mutta tosiasiallisesti myöskin valtiollisessa suhteessa, silloin kokosi Eurooppa viimeiset voimat taisteluun itsenäisyytensä ja riippumattomuutensa puolustamiseksi. Pitkä ja katkera kokemus oli opettanut, että oli kyllä tärkeää ja hyvä olla ranskalainen ja italialainen, saksalainen ja suomalainen, mutta että tärkeämpää ja tähdellisempää oli ensiksi olla eurooppalainen. Niin paljon vastakohtia ja etujen ristiriitoja kuin Euroopassa olikin, oli sillä kuitenkin suuria, yleiseurooppalaisia yhteisiä etuja valvottavana ja puolustettavana. Jos se olikin menettänyt omasta syystään ehdottoman ylivaltiutensa maailmanpolitiikassa, halusi se kuitenkin olla tasa-

vertainen muiden tekijäin kanssa. Taistelutta se ei aikonut antaa alentaa itseään tahdottomaksi palvelijaksi.

Mr. Business ymmärsi, että taistelu oli käynnissä kahden maanosan välillä, oikeastaan kahden sivistysmuodonkin, vanhan ja kunniakkaan eurooppalaisen ja sen poikapuolen, ameriikkalaisuuden, välillä. Tätä taistelua ei käyty aseilla, luojaan kiitos, vaan rahalla ja henkisin voimin. Jälkimmäisessä suhteessa oli Eurooppa sentään aina Eurooppa, siinä suhteessa ei Ameriikan tarvinnut voittoa kuvitellakaan, mutta taloudellisesti oli Eurooppa musertavasti alakynnessä.

Näitä seikkoja selvitti U. S. E.-seura eurooppalaisille ja teki sen sellaisella tarmolla ja niin perusteellisesti, että suuret joukotkin alkoivat vähitellen huomata taistelun merkityksen. Yhtenä ja yhtenäisenä oli Eurooppa vieläkin maailmanmahti ja voittamaton; hajanaisena se oli jokaisen saalis ja jokaisen käskyläinen.

Millä tavalla tuo Euroopan Yhdysvaltojen muodostaminen toteutettaisiin, mitkä muodot otettaisiin käytäntöön, se jäisi vielä tulevaisuuden asiaksi. Yhteinen edustus ulospäin ja eurooppalaisten kysymysten ratkaisemisen pidättäminen yksistään eurooppalaisille, siinä olivat pääkohdat, ja ellei hyvää tahtoa puuttuisi, saavutettaisiin varmasti yksimielisyys. Tätä tahtoa lietsoi juuri U. S. E.-seura.

Mr. Business ei olisi ollut niin levoton, jos tuon seuran toiminta olisi rajoittunut tähän aatteelliseen puoleen. Mutta se sekaantui myöskin käytännölliseen toimintaan mitä hämmästyttävimmällä tavalla.

Mr. Business ja mr. Money lopettivat hiili- ja rahtimarkkinoita koskevan keskustelunsa.

”Mitäs uutta U. S. E.-seurasta?” kysyi mr. Business koettaen huonolla menestyksellä tekeytyä huolettomaksi ja hymyillä.

Mr. Money näytti vaivautuneelta.

”Kreikka on maksanut kuoletuslainansa ja Puola kaikki lyhytaikaiset sitoumuksensa.”

Mr. Businessin teeskennelty huolettomuus oli kuin poispuhallettu.

”Kreikka ja Puola! Mutta mistä ne ovat saaneet rahaa?”

Mr. Businessin hämmästyys ei ollut lainkaan teeskennelty. Kreikkaa ja Puolaa oli pidetty varmoina alueina, sellaisina, jotka mielellään lainaavat, mutta jotka eivät hyvästä tahdostaan huolimatta kykene hoitamaan maksujaan kehuttavasti.

”Mistä ne ovat saaneet rahaa?” toisti mr. Business kysymyksensä.

”Yleiseurooppalaisesta pankista”, vastasi mr. Money hiljaa.

”Siitäkö, joka hiljakkoin perustettiin?”

”Juuri niin.”

Mr. Business vaikenä. Hän ajatteli yleiseurooppalaista pankkia, joka oli kyennyt rahoittamaan kahden suuren valtion maksut. Eihän asiassa ollut mitään ihmeellistä. Hänhän saattoi rahoittaa koko Euroopan. Mutta mr. Businessin hämmästyksen syy piili siinä, ettei hän omistanut ainoatakaan Yleiseurooppalaisen pankin osaketta. Se oli liikeyritys, jossa hänellä ei ollut mitään tekemistä.

”Mikä tuo pankki oikeastaan on?” kysyi hän mr. Moneylta, vaikka hän aavistikin vastauksen.

”Minä luulen . . . minä luulen, että se on U. S. E.-seuran pankki”, vahvisti mr. Money hänen aavistuksensa.

Tämä huomio ei ilahduttanut mr. Businessia. Hänen vaikutusvaltansa Euroopassa oli näissä puhtaasti taloudellisissakin asioissa taantunut huikeasti. Hänen velallisensa maksoivat velkansa. Se oli ihmeellistä, mutta se oli totta. Kaivoksen kaivoksen jälkeen, tehtaan tehtaan jälkeen mr. Business oli menettänyt. Velalliset maksoivat, vaativat ja saivat takaisin täyteen hallintaansa pantatun omaisuutensa. Ja mikä ilkeintä, he maksoivat nopeammin kuin alkuaan oli sovittu. Jokainen päivä toi viestejä, että mr. Business oli menettänyt niin ja niin paljon korkoja, kun velka oli maksettu ennen määräaikaa. Mr. Businessille virtasi rahaa, mutta kukaan ei sitä enää pyytänyt lainaksi. Mr. Business saattoi nukkua rahojensa päällä, mutta korkoa ne eivät enää tuottaneet.

Tohtori Kalle Matti Isosen väite, että hän kykeni tekemään kultaa, kummitteli nyt pahanenteisenä mr. Businessin mielessä. Todellakin, muulla tavalla tätä Euroopan äkillistä rikastumista tuskin saattoi selittää.

Ja missä oli tuo tohtori!

Hän tuntui kadonneen maan päältä. Mr. West ja Vorov olivat häntä etsineet kaikkialta, mutta kaikkialta yhtä turhaan. Hän ei ollut jättänyt mitään jälkiä itsestään, tai jos olikin jättänyt, ei niitä oltu löydetty. Eikä hänestä oltu kuultu sen koommin kuin hän oli anastanut kultalähetyksen Suomessa.

Tavallinen ryöväri! koetti mr. Business ajatella, mutta hän ei saanut itseään vakuutetuksi, että tohtori Isonen olisi piiloutunut johonkin maailmankolkkaan nauttiakseen rauhassa anastamastaan kullasta. Mr. Businessilla oli vahva aavistus, että hän ohjaili ja johti U. S. E.-seuran toimintaa pysytellen niin näky-mättömissä, etteivät seuran muut johtohenkilötkään tienneet hänen olinpaikkaansa. Siitä oli koetettu ottaa selvä ja sellaiseen tulokseen oli mr. Westkin tullut.

”Kirottua!” tuhahti mr. Business ja nousi kävelemään. Hän ei välittänyt rahasta, sitä hänellä oli tarpeeksi tai liikaakin, mutta hän himoitsi valtaa, kunnia ja mainetta kuin joku sotapäällikkö. Ja hän oli sotapäällikkö, suurempi ja mahtavampi kuin entiset, sillä hänen armeijansa, dollarit, olivat lukemattomat ja tehokkaat. ”Tohtori Isonen on saatava kiinni, hinnalla millä hyvänsä!” hän päätti keskustelun niinkuin monasti ennenkin.

”Kyllä”, vakuutti mr. Money kai sadannen kerran.

* * *

Iltapäivällä syöksähti mr. Money kiihkoissaan mr. Businessin yksityiskonttoriin. Hän läähätti ja hänen silmänsä pyörivät.

”Kultaa... tohtori Isonen... kultaa... hän on maksanut...”

Mr. Business tuijotti apulaiseensa. Mr. Money oli järkytetty perinjuurin ja mr. Business tiesi, ettei mr. Money, jos rahasta on kysymys, hevillä menetä tasapainoaan. Hän odotti uutta iskua.

"Mistä nyt on kysymys?" kysyi hän äänellä, jota hän turhaan koetti saada rauhalliseksi.

Mr. Money istahti ja hengähti syvään.

"Tohtori Isonen on maksanut sen kullan, jonka hän ryösti", lausui hän hitaasti, sana sanalta. "Ja lisäksi korkoineen."

Mr. Business rauhottui äkkiä. Hän tunsu jonkunlaista epätoivoista välinpitämättömyyttä.

"Selittäkää!" hän määräsi.

Mr. Money kokosi ajatuksiaan, jotka harhailivat kaikkialla.

"Saimme kirjeen", hän sanoi ja ojensi mr. Businessille paperin. Mr. Business luki:

"Mr. James Business, New York.

Korvaukseksi siitä kultamäärästä, minkä anastin Suomessa viime keväänä, luovutan saman määrän takaisin sekä lisäksi kuluneelta ajalta koron 15 %:n mukaan. Kulta on vapaasti noudettavissa alempanaolevan osoitteen mukaan. Se on pakattu puulaatikoihin, jotka on ladottu ensimmäisen kerroksen etumaiseen huoneeseen.

Pyytämättä kuittia ja ilmoittaen täydelleen turhaksi tiedustella millä tavalla kulta on taloon joutunut merkitsen

kunnioittaen

Kalle Matti Isonen
fil. tohtori."

Mr. Business naurahti hermostuneesti.

"Tämähän on pilaa!" hän sanoi. "Narripeliä!"

Mr. Money pudisti päätään.

”Voi olla, että se on narripeliä, mutta kulta oli ainakin siellä missä sen ilmoitettiin olevankin.”

”Mitä?” jyrähti mr. Business.

”Niin, saatuani kirjeen lähetin hetipaikalla, asiasta selvääottamaan, vieläpä lähdin itsekin. Ja kulta oli laatikoissa niinkuin ilmoitettiin.”

”Oliko se kultaa?”

”Kyllä, annoin muutamia kappaleita kemistin tutkittavaksi ja hän vakuutti sen olevan kultaa.”

Mr. Business ajatteli hetkisen.

”Se on nähtävästi samaa kultaa minkä tohtori anasti”, hän lausui helpoituksesta huoaten.

Mr. Money näytti onnettomalta, mutta pudisti taas-kin päätään.

”Minä annoin verrata sitä neuvostohallitukselta saamaamme kultaan. Se ei ollut samaa. Värivivahdus oli ratkaisevasti erilainen.”

Mr. Business vaipui tuolilleen. Nyt hän oli varma siitä, että tohtori Isonen osasi valmistaa kultaa. Tohtori oli halunnut saada hänet siitä vakuutetuksi tällaisella vaikuttavalla tavalla. Ja jos tohtori Isonen kerran osasi valmistaa kultaa, silloin oli taistelu häntä vastaan toivoton. Mr. Business osasi haalia kultaa, mutta hän ei osannut sitä valmistaa.

Mutta ei, se oli sittenkin mahdotonta! Kultaa ei voitu valmistaa ainakaan niin halvalla että valmistaminen olisi kannattanut. Tohtori Isosella täytyi olla muita keinoja.

”Missä mr. West nykyisin oleskelee?” kysyi mr. Business. Täytyi ryhtyä toimimaan.

”Hän on kai Mesopotamiassa”, vastasi mr. Money.

”Hänen piti matkustaa sinne Persiasta, missä hän viimeksi on etsinyt tohtori Isosta.”

”Sähköittäkää, että hänen on heti saavuttava luokseni. Ja antakaa tutkia, mistä tuo kulta on tuotu ja millä tavalla.”

”Siitä minä annoin määräyksen jo toista tuntia sitten”, ilmoitti mr. Money.

”Hyvä. Vielä ei meitä sentään ole voitettu.”

Ja mr. Business kaatoi itselleen vahvan groggin vahvistaakseen taistelu-uskoaan.

VI.

Mr. West, Vorov ja Topi Nukari saavat vihdoinkin aavistuksen, ettei tohtori Isonen ole poistunut maapallolta.

Mr. West, toveri Vorov ja Topi Nukari olivat Southamptonissa ja odottelivat parhaillaan höyrylaivan lähtöä New Yorkiin, minne mr. Businessin kutsu oli pakoittanut mr. Westin lähtemään. Tosin olisi lentokoneella voitu matka suorittaa nopeammin, mutta vaikka mr. West piti kaikista tieteellisistä keksinnöistä, hän toistaiseksi katsoi laivan varmemmaksi kulkuvälineeksi Atlannilla kuin lentokoneen. Ja mr. West halusi säästää itseään, sillä hän oli vannonut löytävänsä tohtori Isosen eikä halunnut panna henkeään ja terveyttään vaaranalaiseksi.

Toveri Vorov seurasi häntä, ei siksi, että hänen olisi pitänyt matkustaa New Yorkiin, vaan siksi, että hän arveli löytävänsä tohtori Isosen yhtä hyvin sieltä kuin Mesopotamiastakin.

Topi Nukari seurasi siksi, että hänen oli seuraaminen. Hän ei varmasti tiennyt, oliko hän auttaja vai syytetty eivätkä muut vaivautuneet hänelle selittämään. Hän roikkui perässä tahdottomana. Mutta Topi Nukari kyllä tiesi arvonsa, sillä hän oli niitä

harvoja saatavissa olevia henkilöitä, jotka voivat ja tahtoivat tuntea tohtori Ilosen. Oli nimittäin käynyt selville, ettei tohtori Ilosesta ollut mitään kellosta valokuvaa. Yksi löydettiin, mutta se esitti tohtori Isona keltanokkaylioppilaana viattomine, lammasmaisine ilmeineen ja suurine korvineen. Tuota kuvaa oli koetettu saatujen tietojen perusteella parannella ja sitten se oli julkaistu kaikissa mahdollisissa sanomalehdissä, mutta seurauksena oli ollut, että monia kymmeniä viattomia henkilöitä oli vangittu tohtori Ilosena ja Topi Nukari oli saanut matkustella kaupungista kaupunkiin niitä tutkimassa ja vapaaksi päästämässä.

Tohtori Isonen oli ja pysyi näkymättömissä.

Mr. Westin tieteelliset menettelytavat ja toveri Vorovin synnynnäinen epäluuloisuus ja intuitio eivät olleet auttaneet vähääkään. Kaikista ponnistuksistaan huolimatta he eivät olleet löytäneet edes "Neitoa". Sen kapteenin ja laivamiehet he olivat kyllä tavanneet, mutta nämä eivät asiasta tienneet mitään. Heidät oli kuljetettu muutamalle saarelle ja jätetty sinne. Minne "Neito" oli joutunut, siitä ei heillä ollut aavistustakaan.

Mr. West oli tutkinut heitä tieteellisesti, toveri Vorov oli käyttänyt kaiken kuulustelukykynsä, mutta hänenkin oli ollut pakko myöntää, ainakin itselleen, että miehet puhuivat taaskin totta. Heillä ei ollut aavistustakaan.

Yhtävähän kuin heillä, mr. Westillä ja toveri Vorovilla.

He istuivat hotellihuoneessa. Mr. West oli äreä, toveri Vorov synkkä ja vain Topi Nukari oli tyyty-

väinen, sillä hänellä oli edessään oikeaa whiskyä ja soodaa.

Mr. West ja toveri Vorov oli vähitellen ja huomaamatta vaihtaneet uskoaan. Mr. West uskoi nyt sattumaan, intuitioon ja sellaiseen, kun taas toveri Vorov alkoi turvautua jonkunlaiseen järjestelmään. Mutta tuota järjestelmää hän ei vain keksinyt. Vaikka tätä maailmaa sanotaankin pieneksi, osoitattui se kuitenkin tarpeeksi suureksi kätkemään tohtori Isosen.

Mr. West ei toivonut mitään hyvää neuvottelusta mr. Businessin kanssa eikä toveri Vorov liioin. Mutta käsky oli käsky. Ja tuo kulta, siitä ei varmastikaan mitään keksittäisi! Mr. Westillä oli sellainen luulo, että ellei tohtori Isosta ilman muuta keksittäisi omassa persoonassaan, ei hänen jäljille päästäisikään. Kohtalo oli kuitenkin järjestänyt toisin, niin että mr. West tuli hetipaikalla vakuutetuksi erehdyksestään.

Ovelle nimittäin koputettiin ja sisään astuva lakeija ilmoitti, että kaksi miestä halusi tavata mr. Westin heti tärkeässä asiassa.

”Kaksi miestä!” räjähti mr. West. ”Mitkä heidän nimensä ovat? Missä ovat käyntikortit?”

Lakeija oli hieman ymmällään tuikeasta puhuttelesta, mutta vastasi sitten:

”Nimiään he eivät sanoneet enkä minä luule, että he ovat tottuneet käyttämään käyntikortteja.”

Mr. West tuijotti äreänä lakeijaan ja murahti sitten:

”Tulkoot sisään!”

Muutaman hetken kuluttua astui kaksi miestä huoneeseen. Merimiehiä! päätteli mr. West heti. Todella epäilyttäviä! ajatteli toveri Vorov.

"Asianne ja nimenne taikka päinvastoin!" ärjäsi mr. West. Tuo karkea ja loukkaava puhuttelu ei kuitenkaan näkynyt tepsivän miehiin, sillä he eivät olleet millänsäkään.

"Oletteko te mr. West?" kysyi toinen.

"Kyllä. Pitääkö minun se todistaa?"

"Melkeinpä", arveli mies häiriytymättä. "Mutta olkoon se sinänsä. Nimeni on Burnett, perämies. Tekö se etsitte muuatta suomalaista, tohtori Isosta?"

Toveri Vorov kohotti silmäluomiaan, kuullessaan tohtori Isosen nimeä mainittavan. Mr. Westinkin käytöksestä häihtui kaikki äreys.

"Kyllä, tiedätkö te mitä hänestä?"

Mies näytti hävyttömältä ja viivytteli tahallaan vastausta.

"Kyllä me hänet tapasimme ja tiedämme, missä hän on nytkin."

Toveri Vorov tunsi kasvojaan kuumottavan: hänen vaistonsa sanoi, että mies puhui totta tai ainakin uskoi puhuvansa totta. Mr. West nousi ylös ja astui miehen luo.

"Vastaatteko puheestanne?"

"Se nyt on varma."

"Siis: missä hän on?"

"Eräällä Etelämeren saarella."

"Millä saarella?"

"Sitä emme tiedä."

"Missä tuo saari sijaitsee?"

"Sitäkään emme osaa tarkalleen sanoa, mutta ris-teilemällä sen kyllä löytää."

"Miten te sinne jouduitte?"

Mr. Burnett esitti salapoliisille kertomuksen vai-

heistaan, haaksirikosta, olostaan saarella, paostaan ja seikkailuistaan merellä, siksi kunnes muuan kopralus hänet tovereineen pelasti ajelehtimasta ja toimitti satamapaikkaan. Mr. Burnett höysti kertomustaan lisillä, jotka todistivat hyvää mielikuvitusta ja huonoa totuudenrakkautta, mutta enemmän kuin puolet hänen kertomuksestaan oli totta ja tuohon puoleen sisältyi juuri tohtori Isonen puuhineen. Ja sitte mr. Burnett tovereineen pyysi luvattua palkkiota, minkä mr. West puolestaan lupasi, mutta se maksettaisiin silloin kun heidän ilmoituksensa oli havaittu oikeaksi. Mr. Burnettin naama venähti huikean, mutta hän tarjoutui tulemaan mukaan. Mr. West hyväksyi hänen tarjouksensa.

Mr. Westiin tuli eloa ja elämää. Hän sähköitti mr. Businessille löytäneensä jäljet ja aikovansa niitä seurata. Sitten hän hankki itselleen sopivan laivan, pestasi siihen kapteenin ja miehistön, palkkasi kymmenkunta apulaista ja hylkäsi kohteliaasti, mutta päättävästi toveri Vorovin tarjouksen, että hyökkäysjoukoksi otettaisiin muutamia kymmeniä kommunistikurssilaisia. Mr. West arveli, että näillä kurssilaisilla oli kyllä tarpeeksi tekemistä maailmanvallankumousta puuhatessaan, ettei heidän aikansa sallinut olla mukana tällaisissa seikkailuissa.

Neljäntenä päivänä mr. West, toveri Vorov ja Topi Nukari lähtivät merelle. Mr. West oli toivorikas eikä hänellä ollut aavistustakaan siitä, että laivalla oli kokonaista neljä U. S. E.-seuran jäsentä, jotka tiesivät vallan hyvin matkan tarkoituksen ja jotka olivat saaneet omat salaiset määräyksensä.

VII.

Mr. Business huomaa, että 20:nnelläkin vuosisadalla voidaan suorittaa uskomattomia asioita.

Mr. James Business sekä hänen apulaisensa mr. Money olivat saapuneet Eurooppaan ottaakseen osaa yhteen niistä jo lukemattomiksi käyneistä konferensseista, joissa Euroopan asioita oli koetettu ratkaista. Mr. Businessilla ei ollut mitään virallisia valtuuksia, mutta hän merkitsi enemmän kuin leimattu valtakirja, sillä hänen takanaan oli rahaa. Mr. Business ei ottanut osaa julkisiin neuvotteluihin, mutta hänen tahtonsa sai nuo neuvottelut sujumaan melkein mihin suuntaan hyvänsä. Mr. Businessilla oli valta eikä minkäänlaisia velvollisuuksia, kaikki kunnia, mutta ei edesvastuuta.

Mr. Business oli jonkunverran rauhoittunut. Tosin vastaanotto oli ollut jonkunverran pidättyvä: hänelle ei enää osoitettu ehdotonta kunnioitusta ja alamaisuutta, mutta hän ei voinut suoraan valittaakaan. Ikäviä nämä konferenssit olivat, perinpohjaisen ikäviä, mutta hänen täytyi läsnäolollaan lisätä vaikutusvaltaansa. Eurooppa oli alkanut niskotella ja hänen tuli sitä taltuttaa.

Pieni belgialainen kylpypaikka oli täynnä väkeä,

sekä kylpyvieraita että politikkoja, sanomalehtimiehiä ja valokuvaajia. Eilen olivat konferenssin avajaiset ja tänään illalla olisivat juhlat läheisessä aatelislinnassa. Sinne oli mr. Businesskin kutsuttu ja hänen täytyi mennä sinne, ei siksi, että häntä olisi huvittanut, vaan siksi, että se huvitti hänen tyttärtään. Mr. Business ei ollut ihastunut Eurooppaan, mutta miss Business jumaloi Eurooppaa ja ennenkaikkea eurooppalaisia aatelistarvoja, ei tavallisia, mutta vanhoja ja korkeita. Hän ei olisi millään ehdolla jäänyt pois sellaisesta loistavasta tilaisuudesta katsella eurooppalaista ylimystöä, näytellä itseään ja näytellä rikkauttaan. Juhlassa tulisi olemaan koolla notkeuden, rahan, älyn ja suvun ylimystöä, eurooppalaista kermaa, ja siksi miss Business valmistautui sekä huolellisesti että odottaen.

* * *

Mr. Business nyökkäsi hyväksyvästi astuessaan rinnan tyttärensä kanssa saliin, mikä loisti marmoria, kultaa ja kristallia. Ei hullumpaa, ei laisinkaan hullumpaa, vaikka hän kyllä olisi voinut kustantaa komeammankin palatsin, kaksi tusinaa komeampia palatseja. Mutta eurooppalaisiin oloihin nähden tämä oli kyllä komea yksityisasumukseksi, oojaa.

Hänelle esiteltiin henkilöitä, ennenkaikkea valtiomiehiä, joista hän hyvin harvoja tunsi näöltään ja melkein yhtä harvoja maineeltaan. Tjah, valtiomiehensä vaihtuivat niin nopeasti.

Juhla meni menoaan niinkuin mr. Business oli tecttunut niiden menevän. Hän harhaili huoneissa,

vaihtoi muutaman sanan milloin kenenkin kanssa ja tunki ehdotonta ikävää.

Miss Business tanssi. Sen mr. Business kyllä tiesi. Hän ei huolehtinut tyttärestään. Olihan tällä tätinsä ja serkkunsa mukanaan. Huvitelkoon parhaansa mukaan, yhtä perusteellisesti kuin mr. Business puolestaan tunki ikävää.

Hän ajatteli tohtori Isosta. No niin, se juttu kai olisi pian lopussa. Kun kerran mr. West oli päässyt jäljille, silloin ei ollut mitään hätää. Mr. Business oli jo näkevinään tohtorin vangittuna. Totisesti, hän ei antaisi anteeksi. Olihan tohtori kyllä kuitannut anastuksensa, mutta lain silmissä hän oli rikollinen. Ja mr. Business pitäisi kyllä huolen siitä, että tohtori saisi mitä laki sellaisissa tapauksissa määräsi.

Joku kosketti arasti hänen käsivarteensa. Hän käännähti ja näki lakeijan.

”Mr. Business, olkaa hyvä!”

Lakeija ojensi hänelle tarjottimella pienen kirjekuoren. Hän repäsi sen auki, luki nopeasti kirjelipun ja kääntyi lakeijan puoleen.

”Ohjatkaa!”

Kirjelipussa pyydettiin häntä pistäytymään muutamassa sivuhuoneessa. Oli keskusteltava hetkinen eräästä ranskalaisesta ehdotuksesta, mikä huomenna esitettäisiin konferenssille. Niinpä niin, olihan tämä poliittinen juhla; harvat täällä huvittelivat.

Mr. Business pujottelihe arvokkaasti ihmisjoukossa lakeijan jäljessä, laskeutui ensimmäiseen kerrokseen ja etäännytti kokonaan rauhoitettuihin huoneisiin. Lakeija avasi ja sulki ovet.

Mr. Business ihmetteli hiukan, että neuvottelu-huone oli etsitty niin peräti kaukaa, mutta hän ei puhunut mitään, vaan kulki lakeijan opastamana. Hän astui juuri neljänteen taikka viidenteen huoneeseen, kun hänen kimppuunsa äkkiä hyökättiin, sormet puristivat hänen kurkkuaan ja toinen käsivarsipari puristi hänen kätensä taakse. Ilmiömäisen nopeasti työnnettiin hänelle jotakin suuhun, paksu peite heitettiin hänen päänsä yläpuolelle ja häntä lähdettiin kuljettamaan eteenpäin. Hän ei ollut ehtinyt tehdä pienintäkään vastarintaa ja kun hän vihdoin oli saanut selväksi itselleen, että hänen, mr. James Businessin, kimppuun oli uskallettu hyökätä, että hänet oli kapuloitu ja että häntä väkivalloin kuljetettiin ties minne, oli vastarinnan ajatteleminen myöhäistä. Hän tunsu tullessa ulkoilmaan, häntä työnnettiin muutamia askeleita, nostettiin ja laskettiin sitten istumaan jollekin pehmeälle, samalla kun jonkun kädet näppärästi naksauttivat käsiraudat hänen ranteisiinsa.

Hänet oli istutettu autoon, siitä hän oli varma, ja äkkiä hän tunsu, että auto lähti liikkeelle. Hän ei voinut päästää ääntäkään ja hänen kätensä oli kytkeytyt selän taakse. Hän ei nähnyt mitään eikä voinut tehdä mitään.

Ajo kesti noin puolituntia, auto pysähtyi, hänet autettiin maahan ja ohjattiin kulkemaan eteenpäin. Hän laskeutui muutamia askelmia ja hän arvasi olevansa jossakin merenrannalla taikka satamassa. Niinpä niin, hänet istutettiin veneeseen, jota lähdettiin soutamaan merelle päin.

Hukuttaako ne aikovat? mietti mr. Business.

Mutta häntä ei hukutettu. Vene pysähtyi nähtävästi jonkun laivan kupeella, sillä hänet autettiin astumaan pitkin laivatikkaita, kuljetettiin sinne ja tänne, hän laskeutui alas ja viimein kuului ovea avatavan ja hänen annettiin istuutua nojatuolille. Peite otettiin hänen kasvoiltaan ja suukapula päästettiin irti.

Hän huomasi istuvansa jonkun laivan komeahkossa hytissä ja katselevansa kahta moiteettomaan iltapukuun puettua, täysin tuntematonta herrasmiestä.

”Olkaa aivan rauhallinen, teille ei tapahdu mitään! Meluaminen ja pakoonyrittäminen on aivan hyödytöntä. Olen tohtori Isonen!”

Toinen miehistä kumarsi vakavana ja molemmat katosivat ovesta, joka lukittiin.

Tohtori Isonen!

Mr. Business ei liikkunut pitkään aikaan.

Tohtori Isonen!

Hän oli siis tohtori Isonen vallassa. Tohtori Isonen, jota mr. West parhaillaan etsi toiselta puolen maapalloa. Mr. West oli lähtenyt kolme päivää siten matkalle. Mitä tohtori aikoi tehdä? Miksi hän oli vanginnut hänet?

Mr. Business oli kokonaan ymmällä. Sen, että leikki alkoi kääntyä hänelle varsin surulliseen suuntaan, sen hän hyvin tajusi.

Kului ehkä tunnin verran, kun mr. Business äkkiä kuuli, että koneet alkoivat jyskää. Jostakin kuului ankkuriketjun kalinaa. Laiva siis alkoi valmistautua lähtöön. Mutta minne?

Kymmenen minuutin kuluttua mr. Business totesi laivan olevan liikkeellä. Se kulki eikä mr. Businessilla ollut aavistustakaan sen suunnasta. Hän koetti katsoa hytin ikkunasta, mutta hän näki vain väläh-televiä valoja satamasta. Ne häipyivät vähitellen ja täydellinen pimeys tuijotti ikkunasta. He olivat tulleet avoimelle merelle.

Hytin ovi avattiin ja muuan mieshenkilö tuli sisään. Hän avasi mitään puhumatta mr. Businessin käsiraudat ja vei ne menessään ilmoittaen lyhyesti, että mikäli mr. Business halusi aterioida, hänelle tuotaisiin ruokaa hyttiin. Mr. Businessilla ei ollut nälkä. Mies ilmoitti tällöin, että siinä tapauksessa hän olisi tilaisuudessa käymään levolle viitaten samalla valmistettuun vuoteeseen.

Mr. Business yritti kysellä mieheltä syytä ja tarkoitusta kaikkeen tähän, mutta mies kieltäytyi vastaamasta, kumarsi, poistui ja sulki oven.

* * *

Mr. Business nukkui vasta aamupuolella yötä, mutta sitten hän nukkuikin sikeästi. Nähtävästi meri-ilma vaikutti häneen, ehkäpä myöskin tämä ihmeellinen seikkailu.

Hän heräsi pirteänä ja löysi ihmeekseen muutama matkalaukuistaan valmiiksi avattuna tuolilta. Siinä oli kaikki, mitä hän tarvitsi pukeutuakseen, myöskin muutamia sopivia pukuja.

Hän oli juuri ehtinyt pukeutua, kun ovelta kuului koputus ja pian senjälkeen se avattiin.

”Aamiainen on katettu ruokasalissa, mr. Business!” ilmoitti sama mies, joka illalla oli päästänyt hänet käsiraudoista. Mr. Business astui käytävään ja seurasi miestä.

Ahaa, laiva olikin suurehko lastilaiva eikä matkustajalaiva, sen mr. Business huomasi nyt. Hän astui ruokasaliin, melkoisen suureen ja melkoisen komeaan. Hän sai vaivoin pidätetyksi hämmästyksen huudahtuksensa: hän ei ollutkaan yksin tässä seikkailussa, vaan äkkiä hän näki useampia Euroopan valtioiden pää- ja ulkoministereitä, hän näki mr. Moneyn surkeana ja hämmästyneenä, ja, näkikö hän oikein, siellä oli myöskin hänen tyttärensä ja hänen tätinsä. Mitä ihmettä tämä kaikki saattoi merkitä?

Aamiaispöytä oli katettu ja se näytti lupaavalta. Nälkään heitä ei ainakaan aiottu näännyttää.

Mr. Business aikoi juuri kysyä Ranskan ulkoministeriltä, millä tavalla tämä oli laivaan joutunut, kun hän näki tohtori Isosen astuvan sisään. Kaikkien katseet kääntyivät tohtoria kohti, sillä nähtävästikin hän oli illalla kaikille esittäytynyt samalla tavalla kuin mr. Businessillekin.

”Arvoisat naiset ja herrat!” kuului tohtorin selkeä ääni. ”Arvaan, että odotatte selitystä, mutta pöytä odottaa ensiksi! Olkaa hyvä!”

Vieraat istuutuivat pöytään hämillään ja epäröiden. He eivät ymmärtäneet tapahtuneesta mitään, mutta tohtori Isonen ei selittänyt ja niinpä vieraatkin mukautuivat syömään ensin aamiaisen. Puhelu oli väkinäistä, kyseltiin ja vastailtiin vain, millä tavalla laivaan oli jouduttu. Kävi selville, että melkein kaikki olivat joutuneet houkutelluiksi sensuun-

taisesti kuin mr. Businesskin. Kaikki oli käynyt niin hiljaa ja huomaamatta, ettei kukaan ollut ehtinyt ajatellakaan vastarintaa.

Aamiaisen loputtua tohtori Isonen nousi ylös, pyysi hiljaisuutta ja lausui:

VIII.

Tohtori Isonen pitää puheen, missä esitetyt ajatukset toteutetaan.

"Arvoisat naiset ja herrat! Ensiksi pyydän anteeksi tapaa, millä teidät on tänne tuotu. Se ei ollut kohtelias, mutta se oli välttämätön. Jokatapauksessa meneteltiin niin varovasti kuin mahdollista.

Toiseksi tahdon sanoa, ettei paosta ole toivoa, ei paosta eikä vapautuksesta ennenkuin minä siihen suostun. Tietenkin on niin monen tärkeän henkilön katoaminen herättävä suunnatonta huomiota, mutta me, tarkoitan U. S. E.-seuraa, olemme varanneet viranomaisille riittävästi harhauttavia jälkiä. Meitä ei ajeta takaa, ei ainakaan ennenkuin se on liian myöhäistä.

Kolmanneksi ilmoitan, että tarkoituksena tällä kaappauksella oli edistää Euroopan Yhdysvaltojen luomista. En katsonut käytännölliseksi pohtia niitä ajatuksia, joita aion esittää, missään mannermaalla. Siellä ovat vaikutukset liian moninaiset ja minun vaikutukseni liian vähäinen. Täällä on nyt koolla sellainen määrä sellaisia miehiä, että heidän yhteinen päätöksensä merkitsee ratkaisua. Minä aion esittää heille muutamia tosiasioita, jotka varmasti tulevat

edistämään kysymyksen ratkaisua myönteiseen suuntaan. Ja sitten on täällä myöskin mr. Business, jonka kanssa voimme alustavasti, tai jaa, mikseipä lopullisestikin neuvotella eurooppalaisten velkojen järjestelystä kertakaikkiaan. Ehdotukseni aion jakaa teille kirjallisesti, niin että voitte sitten aloittaa neuvottelut keskenänne.”

”Me kieltäydymme neuvottelemasta”, kuului ääni.

”Hyvä, siinä tapauksessa jäätte vieraikseni niin kauaksi kunnes muutatte mieltänne. Olkaa huoleti, ehdotukseni ansaitsee varmasti huomiota. Ja lopuksi ilmoitan, että paikkaa, minne aion teidät viedä, en ilmaise eikä sitä tiedä laivallakaan vielä kukaan. Laivamiehistö on kokonaisuudessaan minulle uskollista väkeä, jota on turha yrittää houkutella. Kaikki kuuluvat U. S. E.-seuraan. Mikäli muuten viihtymiseen ja oloonne laivalla tulee, niin kaikki toivomukseenne täytetään mikäli suinkin on mahdollista. Tämä on, niinkuin olette huomannut, vain lastilaiva, joka valittiin siksi, ettei se herättänyt minkäänlaisia epäluuloja, ja siksi ei täällä ole kaikkia mukavuuksia.”

* * *

Diplomaatit istuivat ja miettivät. Tilanne oli kummallinen, naurettava ja mahdoton, mutta se oli tosi. He neuvottelivat, neuvottelivat hikihatussa, sillä tohtorin ehdotus ei ollut hullumpi, ei lainkaan. Kuka tahansa heistä olisi mielellään tunnustautunut tuon suunnitelman isäksi.

Tohtori ei ottanut osaa neuvotteluihin. Hän seurusteli vieraittensa kanssa vain väliaikoina ja koetti

etenkin huvittaa miss Businessia ja tämän tätiä, jotka aivan sattumalta olivat joutuneet mukaan oltuaan vasten tahtoaan todistajia erään diplomaatin pidättämiseen. Siksi heidätkin pidätettiin.

Mikä syynä lie ollutkin, mutta neuvottelut sujuivat hedelmällisesti jo laivallakin. Ranskan ja Saksan ja Saksan ja Puolan väliset selkkaukset tuntuivat nyt merkillisen helpoilta ratkaista. Monen monet muutkin kysymykset osoittautuivat merellä käsiteltyinä aivan toisenlaisiksi kuin maissa.

”Katselkaa Eurooppaa ja eurooppalaisia kysymyksiä kerran Euroopan ulkopuoleltakin, niin huomaatte, että ne näyttävät toisen näköisiltä”, sanoi tohtori Isonen.

Hän olisi voinut myöskin ilmaista syyn neuvottelujen edistymiseen, mutta sitä hän ei suinkaan tehnyt. Hän oli nimittäin suoraan ja mutkattomasti ilmoittanut eri valtioitten edustajille takaavansa niin ja niin suuret lainat, joiden avulla mainitut valtiot saisivat raha-asiansa järjestetyiksi. Tällä tavoin luvattuna kulta tasoitti ihmeellisesti erimielisyyksiä ja synnytti sopua siellä, missä ennen oli ollut riitaa ja toraa.

Mutta täydellinen yksimielisyys oli sentään vielä varsin kaukana, sillä liian paljon oli ristiriitoja ja etujen vastakkaisuuksia, jotta niistä olisi voitu äkkiä sopia.

Tohtori Isonen ei kiirehtinyt. Hän vain muistutti, että ”vieraanaolo” päättyisi vasta, kun yksimielisyys olisi saavutettu.

Oloonsa olivat ”vieraat” mukautuneet. Aavalla merellä ei ollut yrittämistä pakoon eivätkä diploma-

tit olleet muutenkaan seikkailunhaluisia. Kukaan ei ajanut heitä takaa.

Vain mr. Business keskusteli hiljaa ja salaperäisesti mr. Moneyn kanssa. He ajattelivat mr. Westiä ja hänen retkiään. Mutta ei edes ajatus mr. Westistä voinut tuottaa mr. Businessille varsinaista lohdutusta. Hän oli menettänyt osan ja suuren osan varmuudestaan. Tohtori Isonen ei ollut hullu eikä narri, vaan mies, joka tiesi mitä tahtoi ja joka uskalsi hämmästyttävällä tavalla toteuttaa tahtonsa, pelkäämättä mitään.

Ja hän oli rikas. Kuinka rikas, sitä ei mr. Business tiennyt eikä oikein uskaltanut ajatellakaan.

* * *

”Huomisaamuna olemme perillä!” ilmoitti tohtori Isonen illallispöydässä.

”Perillä? Missä perillä?” huudahti miss Business, joka jo aikoja sitten oli myöntänyt itselleen, että tohtori Isonen osasi olla huvittava silloin kuin tahtoi, vaikka hänellä ei ollutkaan rekisteröityjä esi-isiä puolta tusinaakaan, eivätkä edes nekään aatelisia.

”Saarellani, miss Business, saarellani!”

Tohtori Isonen puhui oikein, sillä kun virkuimmat ”vieraat” seuraavana aamuna katsahivat ulos, he huomasivat, että laiva oli ankkuroinut pienelle, sievälle lahdelle, jota ympäröivät vihreän kasvillisuuden peittämät rantakalliot. Ja rannalla he näkivät joukon alkuasukkaita koreissa ja kirjavissa pukimissa. Torikka, joka tohtorin poissaollessa oli toiminut saaren komentajana, oli näet jakanut heille joukon toh-

torin ennakolta hankkimia vaatteita, jotka olivat juuri niin koreita kuin villit saattoivat toivoa. Kapteeni oli nimittäin tuonut ne edellisellä matkallaan: kokonaisen suuren loisto-operetin entisen puvuston.

Vieraat vietiin vähitellen maihin, missä tohtori otti heidät juhlallisesti vastaan yhdessä Kaino Urho Rauhasen, neiti Irja Marja Iin ja runoilija Jykevän kanssa. Entisen bungalowin lähistölle oli rakennettu laaja asumus vieraita varten. Sen olivat alkuasukkaat rakentaneet Torikan valvonnan alaisina, Torikan, joka nautti heidän keskuudessaan täyttä arvoa seikkailun jälkeen merimiesten kanssa. Merimiehetkin oli nyt laskettu irti ja tuijottelivat kummissaan tulijoita.

Mr. Business tunsu pettymystä, täydellistä pettymystä. Mr. West ei siis ollut löytänyt tätä saarta! Vapautuksesta ei siis ollut toivoa. Hän huokasi: hän ei enää ollut maailmanvalti.

Jos kuka oli perinjuurin iloissaan vieraitten tulemisesta, niin ainakin Kaino Urho Rauhanen. Hän suorastaan säteili, sillä tämä oli enemmän kuin hän oli uskaltanut toivoakaan. Hänhän joutuisi nyt keskelle kiihkeintä eurooppalaista politiikkaa. Tohtori Isonen esitteli hänet kaikille, mutta vaikenen paljosta häneen nähden, ettei pilaisi hänen asemaansa.

Seuraavana päivänä kokoontuivat diplomaatit tohtorin kutsusta yhteiseen neuvotteluun.

”Neuvottelunne ovat edistyneet, mutta eivät tarpeeksi paljon. Minä en tuonut teitä tänne turhan takia, vaan haluan ilmoittaa ja näyttää, että minulla on mahti, joka on otettava huomioon nyt ja tulevaisuudessa. Olkaa hyvä ja seuratkaa minua!”

Tohtori Isonen lähti kulkemaan ja opasti koko seurueen kultavarastolle, joka oli paljastettu juuri tätä tilaisuutta varten. Vieraat katselivat tuota suurta keltaista kasaa rotkossa. He aavistivat jotakin, mutta eivät olleet varmat.

”Mitä se on?”

”Se on kultaa. Tuossa on kultaa tarpeeksi, jotta Saksan velka liittoutuneille tulisi maksetuksi ja siinä on tarpeeksi, jotta Euroopan velka Amerikalle tulee kuitatuksi. Ja lisäksi, hyvät herrat, ilmoitan, että saan hankituksi tätä kultaa monta vertaa enemmänkin, jos haluan, niin paljon, että saan kullon arvon kokonaan horjumaan.”

Diplomaatit katselivat kultakasaa ja heidän mieleensä nousi ajatus, että miehellä, joka omisti tuon kullon, oli suunnaton valta. Tohtori jatkoi:

”Teillä on ehdotukseni. Teidän on se hyväksyttävä ja luvattava vilpittömästi sitä kannattaa palattuanne Eurooppaan. Ellette te niin tee, toimitutan minä kullon Eurooppaan, maksatan sillä velat ja ilmoitan, millä tavalla ja miten kultaa on saatavissa melkein mittaamattomia määriä. Ja lisäksi olen tekevä parhaani selittääkseni Euroopan kansoille, millä tavalla te olette menetelleet. Teidän valtanne on siitä hetkestä lähtien lopussa, siitä voitte olla vakuutetut. Puhukaa nyt kerran kylleksenne ja päättäkää sitten jotakin!”

Diplomaatit tunsivat, että hänen sanansa eivät olleet olleet tyhjiä ja merkityksettömiä. He poistui-
vat neuvottelemaan, mutta mr. Business ajatteli mr. Westiä.

IX.

Mr. West toteaa, että sananlasku "parempi myöhään kuin ei milloinkaan" on huono sananlasku.

Mr. Westin ja toveri Vorovin sekä heidän mukanaan seuraavan Topi Nukarin matka ei muodostunut niin helpoksi ja mutkattomaksi kuin oletikin mr. West oli sen kuvitellut.

Alkumatka sujui jotenkuten, mitään mainittavampaa ei tapahtunut, mutta sitten eräänä päivänä vioituivat koneet. Ne saatiin täydelliseen kuntoon vasta kolmen päivän kuluttua.

Ei kulunut pitkäkään aikaa, niin jotakin rikkoutu peräsinlaitteessa ja sen korjaamiseen meni kaksi päivää.

Mr. West manasi, mutta toveri Vorov epäili. Hän ei kuitenkaan keksinyt mitään, mutta ei lakannut ihmettelemästä, että niin hyvässä kunnossa oleva laiva reistaili vähän väliä.

Jonkun aikaa meni kaikki hyvin, mutta sitten tehtiinkin se hämmästyttävä havainto, että laiva oli kulkenut aivan toiseen suuntaan kuin minne sen piti. Poikkeaminen oli niin suuri, ettei kapteeni uskonut silmiään.

Mr. West raivosi. Hän syytti ja solvasi kapteenia

ja väitti, että tämä oli jonkunlaisessa salaliitossa häntä vastaan. Kapteeni vannoi ja vakuutti syyttömyyttään, jolloin mr. West ilmoitti, ettei kapteeni osannut toimittaa paikanmäärittelyä, mistä väitteestä kapteeni sydämistyi ja sanoi kulkeneensa kolmattakymmentä vuotta merillä ja osanneensa kyllä paikat määrätä.

Riita ei auttanut mitään, mutta kapteeni ei voinut asiaa myöskään ymmärtää. Hän toimitti mittaukset erittäin huolellisesti ja antoi muidenkin toimittaa. Etelämerelle tultuaan osoittautuivat paikanmäärittelyt kuitenkin virheellisiksi, ei paljon, mutta niin paljon kuitenkin, että kapteeni tunsu tukkansa harmaantuvan ihmetyksestä. Hän ei voinut torjua ajatusta luotaan, että Vanha Kehno oli pelissä.

Kapteenin taikauskoinen käsitys ei ollut kuitenkaan oikea. Syynä kaikkiin näihin kommelluksiin olivat vain U. S. E.-seuran miehet, jotka parantelivat tarpeen mukaan sekstantteja, kronometriä ja kompassia, niin ettei kukaan ollut varma, missä kulloinkin oltiin. Ja kun nämä salaiset vastustajat saivat tietää, että alettiin lähestyä niitä vesiä, missä tohtorin saaren tuli olla, silloin katosivat eräänä päivänä mainittuja alueita esittävät merikortit sekä laivan kaksi sekstanttia. Ja kun kronometrikin rikottiin yöllä, ei matkan jatkamista voitu ajatellakaan.

Mr. West olisi paiskannut yli laidan syyllisen tai syylliset näihin konnankujeisiin, mutta hän ei keksinyt niitä ensi hätään. Toveri Vorov toimeenpani kuulustelun ja pidätti keularuumaan neljä miestä, joista täsmällisesti puolet olivat syyllisiä ja puolet syyttömiä. Kahta syyllistä hän ei keksinyt lainkaan,

sillä niistä toinen oli ensimmäinen perämies eikä toveri Vorov, vaikka epäilikin kaikkia, osannut häntä epäilläkään.

Ennenkuin laivaan oli saatu uudet sekstantit ja merikortit sekä kronometri, siihen meni aikaa, kun täytyi palata satamapaikkaan muutamalla saarella. Mutta mr. West ei suinkaan hellittänyt ja vartioi vuoroin toveri Vorovin kanssa noita merenkulun välineitä.

Kahden jäljellejääneen U. S. E.-seuran jäsenen ponnistukset eivät nyt enää johtaneet tuloksiin, vaan tohtorin asuttama saari ilmestyi kuin ilmestyikin vihdoin näkyviin. Ainakin Burnett ja hänen toverinsa vakuutti tuntevansa saaren sen ääriviivoista ja kun tultiin lähemmäksi, sanoivat molemmat miehet, että ehdottomasti oli löydetty aivan oikea paikka.

Illansuussa ajoi laiva hiljalleen saaren luonnon-satamaan entisten haaksirikkoisten neuvoessa väylää. Mr. West miehineen sekä toveri Vorov olivat piilossa ja täysissä aseissa. Laiva pääsi satamaan ja mr. West huudahti hämmästyksestä: satamassa oli kaksi höyrylaivaa ankkuroituna. Hän ei ymmärtänyt asiantilasta mitään, ei ainakaan muuta, kuin että toisen höyrylaivan läsnäolo tuskin ennusti mitään hyvää.

Hän oli oikeassa, sillä kun hän, kenenkään estämättä, lähti miehineen soutamaan rannalle, hän näki rannalle rientävän miehen, joka tuntui hänestä tutulta.

Mr. Business! Ilmeisesti se oli mr. Business!

Mr. West puri sormeensa, mutta mr. Business ei kadonnut hänen silmistään.

Hän hyppäsi ensimmäisenä rannalle ja juoksi mr. Businessia vastaan.

”Missä on tohtori Isonen?”

Mr. Business levitti avuttomana kätensä.

”Ah, mr. West, te tulitte liian myöhään, liian myöhään! Me olemme, me olemme sopineet tohtori Isonen kanssa. Häntä ei voi vangita.”

X.

Topi Nukari jää tyytymättömäksi.

Asia oli todellakin niinkuin mr. Business oli sanonut: yksimielisyys oli saavutettu, alustava sopimus ja luonnos Euroopan Yhdysvaltojen luomiseksi oli allekirjoitettu. Ja se oli tapahtunut edellisenä iltana. Mr. West oli todellakin myöhästynyt. Mutta, saattoi mr. Business häntä lohduttaa, mikäli sitä saattoi sellaiseksi käsittää, ei olisi ollut apua, vaikka hän olisi saapunut hiukan aikaisemminkin. Tohtori Isosella oli valtit kädessään.

Illalla oli saarelaisten yleinen juhla, jonka kestäessä tohtori Isonen molempien asianomaisten vastalauseista huolimatta julkaisi neiti Irja Marja Iin ja ent. vääpeli Paavo Torikan kihlauksen. Se herätti hilpeyttä, mutta Kaino Urho Rauhanen, joka oli elänyt viime ajat suoranaudessa onnen huumeessa saadessaan puhua ja neuvotella, ennenkaikkeaa puhua, tunsu loukkautuvansa. Siis, hänet oli neiti Ii hyljännyt, mutta mielistynyt vääpeliin! Oh naiset, naiset! Runoilija oli jo oikeastaan hänet unhoittanut, hänellä ei nimittäin sattunut olemaan minkäänlaista puutetta aiheista.

Neiti Irja Marja oli onnellinen eikä Torikkakaan

tuntunut surulliselta. Heidän tarinansa oli alkanut paratiisillisessa saaristossa ja se tuntuikin paratiisilliselta. Kuinka he tähän olivat lopultakin johtuneet, eivät he tienneet, mutta varmasti Torikan reippaalla toiminnalla haaksirikkoisten hyökkäyksen aikana oli ollut vaikutuksensa. Ja kun Torikka tuli sitten tohtorin poissaollessa saaren komentajaksi, osasi hän kyllä löytää tilaisuuden kunnioituksensa ja ihailunsa osoittamiseksi.

Mr. Business katseli tohtorin tanssia tyttärensä kanssa ja hän ajatteli jotakin, niin, ehkäpä miltä tuntuisi olla maailman rikkaimman miehen appena. Tyytyväisyyttä hän näki kaikkialla. Hänkin oli lopulta tyytyväinen, diplomaatit olivat jotenkin tyytyväisiä eikä mr. Westilläkään ollut syytä tyytymättömyyteen. Hänhän oli löytänyt tohtori Isosen. Hänen syynsä ei ollut, jos hänen määräyksensä muutettiin.

Toveri Vorov istui laivan kannella ja haukotteli. Huomenna lähtisivät kaikki laivat paluumatkalle. Toveri Vorovista oli kaikki yhdentekevää, soromnoo!

Lähellä istui Topi Nukari. Hän oli tyytymätön, sillä hänet oli raahattu tänne ja nyt unhoitettu. Eikä hän ollut päässyt edes näkemään tohtori Isosta, kun tämä nyt kerrankin oli löydetty.

Vaeltava teini. Kirj. Larin-Kyösti. Hinta nid. 18:—, sid. 28:—. Lyyrillisen kirjallisuutemme etevimpiä teoksia. Tunnetun runoilijan mestarilauluja.

"Teinirunot ovat kirkkaita helmiä, entisajan ilon ja surun syvällisiä, läikähteleviä kuvauksia, joihin Larin-Kyösti saa runollista hohtoa." — Etelä-Suomi.

Leipää ja leivän vastinetta. Kirj. Arvi A. Seppälä. Valikoima "Eskon" pakinoita. Alkulauseen kirjoittanut Hj. Nortamo. Hinta 12:—.

"Seppälän tyyli on rehevää ja erikoisuutensa vuoksi helposti tunnettavaa. Väliin hän herkkutelee yksityiskohdilla, mutta voiman tullessa kysymykseen hänen sanansa singahtelevat. Hän osaa kirjoittaa hienosti, kun niin tarvitaan, mutta karkeuksiakaan hän ei välttä, jos katsoo niiden kuuluvan asiaan." — Iltalehti.

Murroskaudessa. Kirj. Kyösti Virta. Hinta 12:—. Erittäin elävä kuvaus nykyisen murrosajan, viinävien ja raittiusväen kamppailusta sekä viinanpalveluksen traagillisista seurauksista.

Onnenapilat. Kirj. Anja Pirttilä. Hinta 12:—. Esikoisteos. Kesäinen lemmentariina jonka mielialoja ja tapahtumia herkkä luonnonlyriikka säestää. Kirjoittajalla on eloisa ja värikäs kuvauskyky ja kertomuksen juoneen punoutuu aivan kuin itsestään jännitys, joka pitää lukijan mielenkiinnon vireillä alusta loppuun.

Aviopolisot. Kirj. Tohtori Marie Stopes. Erinomaisen hienotunteisesti kirjoitettu, arkaluontoisina pidettyjä asioita käsittelevä teos. Se on erikoisesti tarkoitettu niille neidoille ja nuorille miehille, jotka aikovat ja tahtovat mennä avioliittoon. Mutta myöskin avioliitossa jo oleville on siinä varmasti paljon ja erikoisen mielenkiintoista uutta.

Ottakaa selko onnellisen avioliiton perusedellytyksistä. — Hinta nid. 22:— ja kauniissa kovissa kansissa 30:—.

Ylä-Brondan ritarit. Kirj. A. Sipelgas. Kuvauksia Helsingin mustalaistaiteilijoista. Hinta 12:—.

"Tekijä on näissä kuvauksissaan rappeutuneesta nuorisopolvesta onnistunut. Suositamme kirjaa yhden sivistyselämäme puolen valaisijana." — Karjala.

Muistelmia Venäjän hovista ja vallankumouksesta. Kirj. Anna Wyrubowa. Hinta 27:—.

Kuvitettu.
"Muistelmat ovat yksinkertaisesti, koruttomasti kirjoitetut, ilman mitään eleitä, ilman painostavaa tarkoituseräisyyttä. Ne tahtovat vaikuttaa ainoastaan kuvausten omalla avomielisyydellä ja välittömyydellä." — Karjala.

Satakunnan Kirjateollisuus Osakeyhtiö
Pori.

Hinta 18:—

Suom. kannok 1.
Pärnänen

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0623

